
DIAGNOZA SŁUŻĄCA WYZNACZENIU
OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I
OBSZARU REWITALIZACJI W GMINIE
SWARZĘDZ

SWARZĘDZ 2017

Spis treści

Wstęp	3
Charakterystyka Gminy Swarzędz – diagnoza kontekstowa	5
Demografia	7
Rozwój gospodarczy	9
Lokalny rynek pracy	13
Sytuacja społeczna	16
Infrastruktura społeczna	19
Zagospodarowanie przestrzenne	27
Środowisko	28
Mieszkalnictwo	33
Gospodarka komunalna i infrastruktura techniczna	34
Delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji Gminy Swarzędz	36
Wybór jednostek statystycznych	36
Metodyka zastosowana na potrzeby delimitacji obszarów zdegradowanych	40
Sfera społeczna	44
Sfera gospodarcza	59
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	62
Sfera środowiskowa	64
Wynik delimitacji obszarów zdegradowanych	69
Wyznaczenie obszaru rewitalizacji w mieście i gminie Swarzędz	73

Wstęp

Działając na podstawie art. 4 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz.U. 2015 poz. 1777) Burmistrz Miasta i Gminy Swarzędz zlecił wykonanie stosownych diagnoz, opartych o obiektywne i weryfikowalne mierniki, dostosowane do lokalnych uwarunkowań, które posłużyły wyznaczeniu obszarów zdegradowanych oraz obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z art. 9 ustawy za obszar zdegradowany należy uznać obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, a ponadto występowania w nim co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Obszar rewitalizacji w rozumieniu ustawy (art. 10) powinien obejmować całość lub część obszaru zdegradowanego, cechować się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, przy czym łączna powierzchnia obszaru rewitalizacji nie może być większa niż 20% powierzchni gminy a liczba mieszkańców wyższa niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji powstała przy wykorzystaniu zróżnicowanych metod badawczych, które umożliwiły analizę potencjałów i barier rozwojowych na poziomie ogólnomiejskim, jak i czynników charakterystycznych dla poszczególnych obszarów gminy.

Celem zastosowanego podejścia jest możliwe precyzyjne określenie czynników, które generują stan kryzysowy w gminie, hamując jej zrównoważony rozwój, a także wskazanie tych rejonów gminy, w których następuje ich wyraźne skoncentrowanie, świadczące o ponadprzeciętnym poziomie degradacji.

DIAGNOZA KONTEKSTOWA jest elementem początkowym, dającym obraz sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, wskazującym na główne pozytywne i negatywne czynniki rozwojowe, charakterystyczne dla Swarzędza. Analiza została wykonana metodą *desk-research*, przy wykorzystaniu informacji z dokumentów strategicznych, operacyjnych oraz planistycznych na poziomie gminnym i wojewódzkim, jak również statystyk publicznych i informacji uzyskanych od instytucji publicznych czy też oficjalnych stron internetowych. Diagnoza kontekstowa ukazując charakterystykę gminy w szerszym ujęciu, stanowi materiał wyjściowy do analizy wskaźnikowej ukazującej koncentrację czynników rozwojowych w ujęciu przestrzennym.

DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH I OBSZARU REWITALIZACJI stanowi najważniejszy element diagnozy z punktu widzenia prawidłowości przeprowadzenia procesu rewitalizacji. Delimitacja wykonana została w oparciu o analizę wskaźnikową, służącą wyznaczeniu obszarów miasta i obszarów części wiejskiej gminy cechujących się najwyższym natężeniem zjawisk kryzysowych, czyli obszarów, które w pierwszej kolejności powinny być objęte wsparciem w ramach procesu rewitalizacji. Użyty zestaw wskaźników degradacji, został dostosowany do uwarunkowań lokalnych, a także możliwości uzyskania danych o wymaganym poziomie szczegółowości.

Wyznaczony w wyniku przeprowadzonych analiz obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji będzie stanowił podstawę do przygotowania uchwały Rady Miejskiej w Swarzędzu służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Swarzędz, zgodnie z art. 8 ustawy o rewitalizacji.

Niniejszy dokument stanowić będzie także materiał pomocniczy do dalszych pogłębionych diagnoz obszaru rewitalizacji Gminy Swarzędz oraz określenia jego potrzeb rozwojowych i niezbędnych działań naprawczych, które zostaną zawarte w dokumencie głównym Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Swarzędz.

Charakterystyka Gminy Swarzędz – diagnoza kontekstowa

Gmina Swarzędz jest gminą miejsko-wiejską, położoną w centralnej części województwa wielkopolskiego, w powiecie poznańskim. Gmina współtworzy aglomerację poznańską, stanowiącą jeden z najprężniej działających ośrodków rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce.

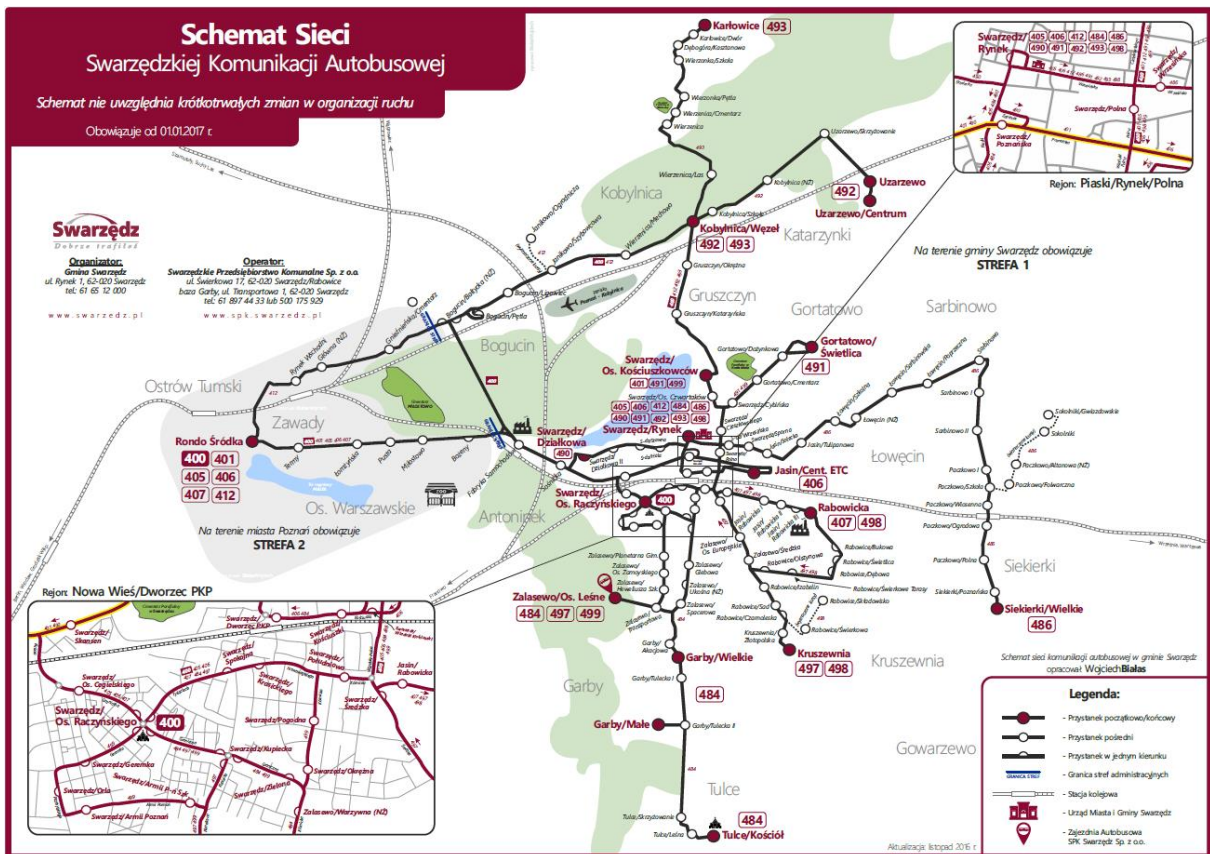
Gmina Swarzędz	<i>Powierzchnia</i>	10 178 ha
	<i>Liczba ludności 2016 r.</i>	48 782 os.
	<i>Gęstość zaludnienia</i>	479 os./km ²
	<i>Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (na 1000 os.)</i>	7 400 (152 podmioty/1 000 os.)
	<i>Liczba bezrobotnych przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym</i>	1,5
Miasto Swarzędz	<i>Powierzchnia (w nawiasie udział % w całej gminie)</i>	823 ha (8,1%)
	<i>Liczba ludności 2016 r. (w nawiasie udział % w całej gminie)</i>	30 893 os. (63,3%)
	<i>Gęstość zaludnienia</i>	3 754 os./km ²
	<i>Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (na 1000 os)</i>	4 600 (149 podmiotów/ 1 000 os.)

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Przez teren gminy przebiegają ważne szlaki komunikacyjne takie jak: droga krajowa Nr 92 (łącząca Rzepin z Poznaniem, Warszawą i Mińskiem Mazowieckiego, o przebiegu równoległym do autostrady A2), droga wojewódzka Nr 194 (łącząca Poznań z Gniezdem i trasą S5, wytyczona po dawnym przebiegu drogi krajowej Nr 5), magistralna międzynarodowa linia kolejowa E20 (Berlin – Poznań – Warszawa – Terespol – Moskwa) czy też linii kolejowej 353 (Poznań – Toruń – Olsztyn – Skandawa). Ponadto na terenie gminy położone jest lotnisko Poznań-Kobylnica użytkowane i zarządzane przez Aeroklub Poznański im. Wandy Modlibowskiej. Lotnisko posiada trawiasty pas startowy. Na jego terenie znajdują się także hangary oraz budynek biurowy Aeroklubu.

Gmina posiada własną komunikację autobusową, prowadzoną przez jednoosobową spółkę Gminy Swarzędz – Swarzędzkie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.. Swarzędzka Komunikacja Autobusowa (SKA) obejmuje transport zbiorowy wewnątrz gminy oraz, na podstawie porozumień międzygminnych, również miejscowość Tulce w gminie Kleszczewo, miejscowość Siekierki Wielkie w gminie Kostrzyn oraz miasto Poznań (połączenia do Dworca Śródka). Swarzędzka Komunikacja Autobusowa obejmuje 14 dziennych linii autobusowych i jedną nocną.

Rysunek 1. Schemat sieci połączeń autobusowych świadczonych przez Swarzędzkie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.

Źródło: http://www.swarzedz.pl/fileadmin/Swarzedz/Informator_miejski/komunikacja/rozklad/Letni_rozklad_jazdy_SKA_2015_pliki/mapa_sieci.png [dostęp na dzień 06.06.2017 r.]

Tabor autobusowy jest systematycznie poszerzany i modernizowany. W 11 pojazdach obsługujących komunikację miejską organizowaną przez Gminę Swarzędz istnieje możliwość skorzystania z darmowego, bezprzewodowego dostępu do Internetu (w telefonie z Wi-Fi, tablecie, notebooku lub netbooku).

Na terenie gminy kursują także 4 linie organizowane przez ZTM Poznań: 55 do Zalasewa, 73 do Bogucina i Janikowa oraz 323 i 398, przecinające gminę w Karłowicach i Wierzonce. Przez teren gminy Swarzędz przebiega także trasa linii autobusowej 489 organizowanej przez Gminę Kleszczewo, a obsługiwanej przez Zakład Komunalny w Kleszczewie. Linia uruchomiona została na podstawie porozumienia międzygminnego zawartego 28 sierpnia 2014 roku pomiędzy Gminą Kleszczewo a Gminą Swarzędz. Linia rozpoczyna bieg w Kleszczewie, na terenie gminy Swarzędz zatrzymuje się na 4 przystankach w Rabowicach, Zalasewie, Dworcu PKP Swarzędz i na przystanku Swarzędz Rynek, gdzie kończy bieg.

Ważnym i popularnym środkiem komunikacji jest także kolej. Łącznie na terenie Gminy Swarzędz zlokalizowane są 4 przystanki kolejowe:

- Swarzędz i Paczkowo na trasie Poznań - Września,
- Ligowiec (Janikowo) i Kobylnica na trasie Poznań - Gniezno.

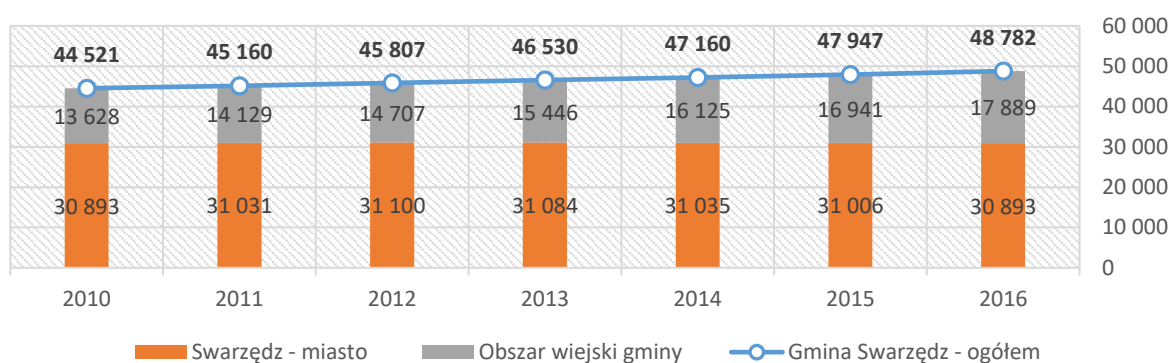
Przydatnym i ekonomicznym rozwiązaniem dla mieszkańców podróżujących po terenie aglomeracji poznańskiej jest wprowadzony od 9 grudnia 2012 roku przez Przewozy Regionalne Sp. z o.o. wspólnie z Kolejami Wielkopolskimi Sp. z o. o. oraz Zarządem Transportu Miejskiego w Poznaniu nowy rodzaj biletu miesięcznego pod nazwą „Bus-Tramwaj-Kolej - Jeden Bilet”. Bilet ten obowiązuje w pociągach regionalnych w promieniu ok. 30 km od Poznania oraz w tramwajach i autobusach komunikacji miejskiej organizowanej przez Zarząd Transportu Miejskiego w Poznaniu, co pozwala na znaczne ograniczenie kosztów podróży, zwiększając komfort odbywania podróży multimodalnych.

Demografia

Według stanu na koniec 2016 r. Gmina Swarzędz była zamieszkiwana przez 48 782 osoby, z czego 30 893 osoby stanowili mieszkańcy miasta.

W latach 2010-2016 liczba ludności gminy wzrosła o blisko 10% (4 261 osób), przy czym było to głównie udziałem miejscowości położonych na obszarze wiejskim. Zasięg wolnych, dobrze skomunikowanych terenów sprawił, że na terenie gminy widoczna jest wyraźna ekspansja zabudowy jednorodzinnej i szeregowej. Atrakcyjna lokalizacja i relatywnie niższe ceny nieruchomości aniżeli w Poznaniu sprawiają, że atrakcyjność osiedleńcza gminy wzrasta, ciesząc się popularnością wśród mieszkańców aglomeracji poznańskiej.

Wykres 1. Kształtowanie się liczby mieszkańców Gminy Swarzędz w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Znajduje to potwierdzenie w analizie migracji mieszkańców na terenie Gminy Swarzędz. W latach 2010-2015 liczba mieszkańców z tytułu migracji ludności wzrosła o 2 624 osoby, co stanowi około 77% liczby mieszkańców o jaką powiększyła się populacja gminy w tym okresie. Obrazuje to wagę migracji dla potencjału demograficznego gminy.

Dodatni ogólny bilans migracji był przede wszystkim udziałem dynamicznie rozwijających się osiedli mieszkaniowych w części wiejskiej gminy, na terenie której osiedliło się ponad 4,2 tys. osób. Na terenie samego miasta Swarzędz liczba wymeldowań przeważała nad liczbą osób nowo zameldowanych o 579 osób. Odpływ mieszkańców z terenu miasta stanowi istotny problem, który biorąc pod uwagę postępujące się starzenie społeczeństwa, może mieć negatywny wpływ na potencjał demograficzny i społeczno-gospodarczy miasta w przyszłości. Konieczne jest zatem zahamowanie tego procesu, a także podejmowanie

działań infrastrukturalnych, rewitalizacyjnych i społecznych, które zwiększą atrakcyjność osiedleńczą miasta.

Najwyższy udział ludności, która postanowiła się osiedlić na terenie Gminy Swarzędz stanowią mieszkańcy miast (blisko 80% ogółu zameldowań). Wpływ na ten stan rzeczy ma zjawisko suburbanizacji, wynikające nie tylko z osiedlania się mieszkańców Swarzędza na terenie wiejskim gminy, ale przede wszystkim ze znajdowania się w funkcjonalnej sferze podmiejskiej Poznania i postępującej migracji jego mieszkańców na tereny gmin aglomeracji.

Struktura wymeldowań wskazuje, iż większa część mieszkańców migruje na tereny wiejskie, choć sporo osób również przenosi się do miast, w tym graniczącego ze Swarzędzem Poznania. Migracja do miast związana jest przede wszystkim z przyczynami zawodowymi (lepsze perspektywy rozwoju zawodowego, większy rynek pracy), ekonomicznymi (relatywnie wyższe zarobki) oraz edukacyjnymi (obecność uczelni o pożądanej renomie, kierunkach kształcenia).

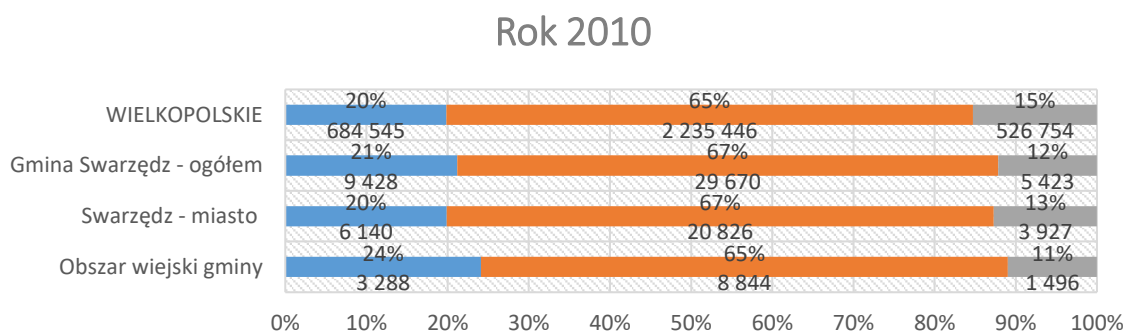
Tabela 1. Dane dotyczące migracji ludności na terenie Gminy Swarzędz w ujęciu skumulowanym z lat 2010-2015.

	Zameldowania łącznie lata 2010-2015				Wymeldowania łącznie lata 2010-2015				Saldo migracji lata 2010-2015
	ogółem	z miast	ze wsi	z zagranicy	ogółem	do miast	na wieś	za granicę	
Gm. Swarzędz	7 461	5 944	1 468	49	4 837	2 045	2 697	95	2 624
Swarzędz - miasto	3 218	2 272	912	34	3 797	1 351	2 375	71	-579
Obszar wiejski gminy	4 243	3 672	556	15	1 040	694	322	24	3 203

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

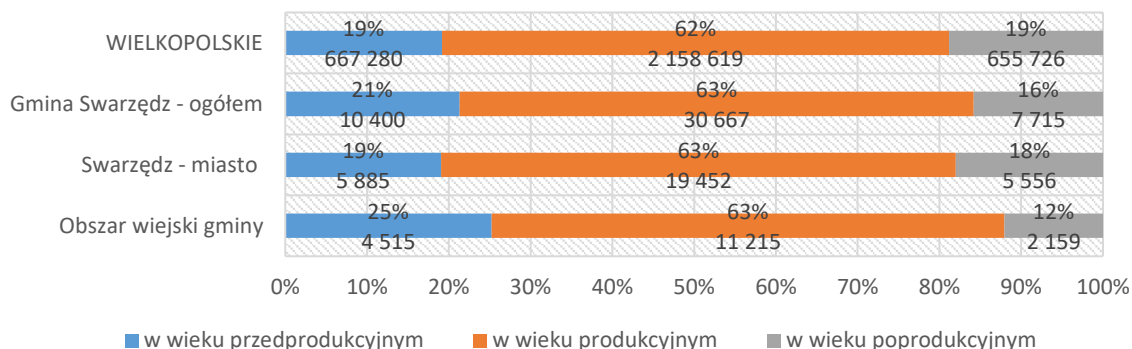
Zmiana sytuacji demograficznej widoczna jest także w strukturze wiekowej ludności. Na terenie gminy obserwowany jest stopniowy proces starzenia się społeczeństwa, którego tempo jest zbliżone do tempa rejestrowanego w województwie wielkopolskim. W latach 2010-2016 liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 4 punkty procentowe i w 2016 r. udział tej grupy wiekowej wynosił 16%. Proces ten przebiega znacznie gwałtowniej na terenie miasta aniżeli na obszarze wiejskim gminy. Na obszarze wiejskim wzrost ludności w wieku emerytalnym jest dodatkowo równoważony wzrostem udziału dzieci i młodzieży w wieku do 18 roku życia, co stanowi sytuację korzystną, odmienną niż w przypadku miasta i województwa wielkopolskiego.

Wykres 2. Struktura wiekowa ludności w Gminie Swarzędz w roku 2010 i 2016

Rok 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Analiza ruchu naturalnego wskazuje na poprawę poziomu przyrostu naturalnego od 2012 r. na terenie całej gminy. Przyrost naturalny w wielkościach względnych wskazuje na wyraźnie lepszą sytuację demograficzną na obszarach wiejskich, choć przyrost naturalny w samym mieście także kształtował się relatywnie wysoko. Potwierdza to spostrzeżenie, iż obszary wiejskie Gminy Swarzędz były w ostatnich latach zasiedlane przez młode małżeństwa i rodziny, co przełożyło się na relatywnie wyższy poziom dzietności i dodatnio wpłynęło na strukturę wiekową ludności tych obszarów.

Tabela 2. Ruch naturalny ludności w Gminie Swarzędz

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gmina Swarzędz	Urodzenia żywe	586	547	488	551	512	612	661
	Zgony ogółem	315	286	310	329	328	289	322
	Przyrost naturalny	271	261	178	222	184	323	339
	Przyrost naturalny/ 10 tys. os.	6,1	5,8	3,9	4,8	3,9	6,7	6,9
Swarzędz - miasto	Urodzenia żywe	390	383	329	354	285	344	366
	Zgony ogółem	236	213	220	245	225	188	225
	Przyrost naturalny	154	170	109	109	60	156	141
	Przyrost naturalny/ 10 tys. os.	5,0	5,5	3,5	3,5	1,9	5,0	4,6
Obszar wiejski gminy	Urodzenia żywe	196	164	159	197	227	268	295
	Zgony ogółem	79	73	90	84	103	101	97
	Przyrost naturalny	117	91	69	113	124	167	198
	Przyrost naturalny/ 10 tys. os.	8,6	6,4	4,7	7,3	7,7	9,9	11,1

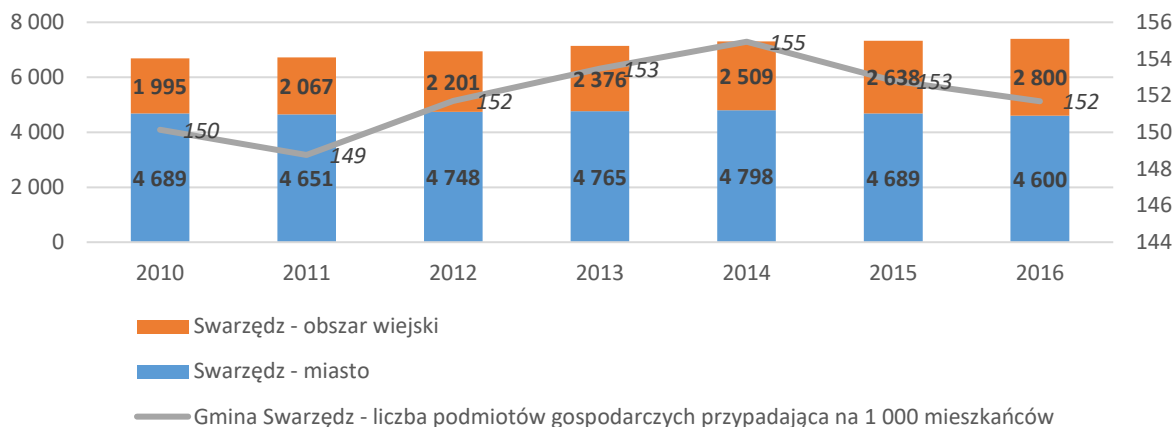
Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS.

Rozwój gospodarczy

Gmina Swarzędz stanowi ważny ośrodek gospodarczy Wielkopolski. Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy w latach 2010-2016 notowała systematyczny wzrost i w całym badanym okresie wzrosła o 10,7%. Rozwój gospodarczy gminy nie był jednak jednorodny, wysokie dodatnie tempo rozwoju notował obszar wiejski gminy (wzrost o 40%), z kolei w mieście liczba podmiotów wykazywała trend rosnący do 2014 r., po czym do roku 2016 odnotowano gwałtowny spadek, przez co ogółem w 2016 r. liczba podmiotów była o 1,9% niższa aniżeli na początku okresu (2010 r.). Przyczyn tego

zjawiska należy upatrywać w rozwoju terenów inwestycyjnych przy drodze Nr 92, a także rozwoju osadnictwa na terenach wiejskich i powstawania niewielkich podmiotów handlowych i usługowych obsługujących mieszkańców nowych osiedli.

Wykres 3. Liczba przedsiębiorstw działających na terenie Gminy Swarzędz w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Gmina Swarzędz cechuje się także wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości - na każdych 1000 mieszkańców gminy 116 prowadzi własną działalność gospodarczą. Dla porównania wskaźnik ten dla kraju wynosi 77, dla województwa 86, dla powiatu poznańskiego zaś 117. Wysoki poziom samozatrudnienia wynika przede wszystkim z silnych tradycji rzemieślniczych i handlowych, które zostały dodatkowo wzmocnione na skutek zmian strukturalnych zachodzących podczas transformacji gospodarczej, skutkujących rozdrobnieniem lokalnych zakładów meblarskich i stolarskich na małe rodzinne pracownie rzemieślnicze i produkcyjne. Ponadto aktywizacja osób bezrobotnych w obszarze przedsiębiorczości jest wspierana przez Powiatowy Urząd Pracy poprzez jednorazowe dotowanie rozpoczęcia działalności oraz działalność szkoleniową i doradczą w zakresie zakładania i prowadzenia firmy, co znacząco ułatwia start i wejście nowym podmiotom na rynek lokalny. W 2016 r. na terenie Gminy Swarzędz udzielono 24 os. dotacji na podjęcie działalności, co stanowiło 12% ogółu dotacji w powiecie poznańskim¹.

Struktura gospodarcza podmiotów według sekcji PKD 2007 wskazuje, iż największy udział w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy Swarzędz mają podmioty należące do sekcji G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz C – przetwórstwo przemysłowe. Relatywnie wysoki udział podmiotów prowadzących działalność w zakresie przetwórstwa (14,4%) jest cechą wyróżniającą gminę Swarzędz na tle województwa (9,5%) i kraju (8,9%). Potwierdza to wysoki poziom uprzemysłowienia zarówno miasta jak i pozostałego obszaru gminy.

Istotną i rosnącą rolę w strukturze gospodarczej odgrywają także podmioty działające w sekcji M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, J – informacja i komunikacja, L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, czyli podmioty działające w branżach o wysokiej wartości dodanej oraz usług wyższego rzędu, które wykazywały znaczący przyrost na przestrzeni analizowanego okresu. Wyróżnikiem gminy jest wysoki udział tej kategorii podmiotów w strukturze przedsiębiorstw działających

¹ Rynek pracy Poznania i powiatu poznańskiego w 2016 roku, Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu

na obszarach wiejskich. Jest to uwarunkowanie wysoce pozytywne, ponieważ są to kapitałochłonne rodzaje działalności, w dużym stopniu predystynowane do tworzenia i wykorzystywania innowacji, co może stanowić w przyszłości o potencjale rozwojowym Gminy Swarzędz, równoważąc uzależnienie lokalnej gospodarki od tradycyjnych sektorów jak i przyciągając wykwalifikowane kadry.

Znaczny udział (7,0%) w strukturze gospodarczej pełnią także podmioty działające w branży logistycznej i transportowej (sekcja H), które w znacznej mierze zlokalizowane są przy drodze krajowej nr 92 oraz drodze wojewódzkiej nr 194.

Tabela 3. Struktura podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Swarzędz w podziale na sekcje PKD 2007 [rok 2010 i rok 2016]

Sekcja	2010					2016						
	Gmina Swarzędz		Swarzędz - miasto		Obszar wiejski	Gmina Swarzędz		Swarzędz - miasto		Obszar wiejski		
A	65	1,0%	21	0,4%	44	2,2%	62	0,8%	21	0,5%	41	1,5%
B	4	0,06%	1	0,02%	3	0,15%	6	0,08%	2	0,04%	4	0,14%
C	1 120	16,8%	740	15,8%	380	19,0%	1 064	14,4%	637	13,8%	427	15,3%
D	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	0,04%	2	0,04%	1	0,04%
E	19	0,3%	12	0,3%	7	0,4%	21	0,3%	11	0,2%	10	0,4%
F	615	9,2%	426	9,1%	189	9,5%	670	9,1%	415	9,0%	255	9,1%
G	1 865	27,9%	1 310	27,9%	555	27,8%	1 953	26,4%	1 240	27,0%	713	25,5%
H	545	8,2%	363	7,7%	182	9,1%	518	7,0%	333	7,2%	185	6,6%
I	144	2,2%	104	2,2%	40	2,0%	172	2,3%	108	2,3%	64	2,3%
J	166	2,5%	124	2,6%	42	2,1%	269	3,6%	165	3,6%	104	3,7%
K	203	3,0%	157	3,3%	46	2,3%	212	2,9%	140	3,0%	72	2,6%
L	134	2,0%	83	1,8%	51	2,6%	214	2,9%	119	2,6%	95	3,4%
M	700	10,5%	502	10,7%	198	9,9%	878	11,9%	519	11,3%	359	12,8%
N	155	2,3%	110	2,3%	45	2,3%	220	3,0%	125	2,7%	95	3,4%
O	5	0,1%	4	0,1%	1	0,1%	5	0,1%	4	0,1%	1	0,0%
P	164	2,5%	127	2,7%	37	1,9%	208	2,8%	134	2,9%	74	2,6%
Q	293	4,4%	239	5,1%	54	2,7%	394	5,3%	261	5,7%	133	4,8%
R	87	1,3%	58	1,2%	29	1,5%	89	1,2%	53	1,2%	36	1,3%
S i T	400	6,0%	308	6,6%	92	4,6%	433	5,9%	307	6,7%	126	4,5%
U	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; B – górnictwo i wydobywanie; C – przetwórstwo przemysłowe; D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; F – budownictwo; G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; H – transport i gospodarka magazynowa; I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; J – informacja i komunikacja; K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; P – edukacja; Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; S i T – pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usług na własne potrzeby

Potencjał rozwiniętej sieci transportowej, bliskość dużego ośrodka gospodarczego jakim jest Poznań, jak i dużego rynku konsumpcyjnego aglomeracji poznańskiej buduje wysoką atrakcyjność inwestycyjną gminy. Działania gminy w zakresie promocji jak i tworzenia odpowiednich warunków

administracyjno-infrastrukturalnych dla podmiotów zainteresowanych lokalizacją działalności na terenie gminy Swarzędz dodatkowo wzmacniają konkurencyjność inwestycyjną. Przykładem tych działań jest utworzenie w południowej części Swarzędza, przy drodze nr 92 i linii kolejowej terenów objętych Specjalną Strefą Ekonomiczną o powierzchni 80 ha, będących podstrefą Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

O atrakcyjności inwestycyjnej świadczy także udział kapitału zagranicznego w zarejestrowanych podmiotach gospodarczych. W 2016 r. na terenie gminy 150 podmiotów (2,0% ogółu przedsiębiorstw) posiadało udziały kapitału zagranicznego. Dla porównania dla Polski wskaźnik udziału kapitału zagranicznego w podmiotach ogółem wynosi 2,1%, dla województwa wielkopolskiego 1,8% ,a dla powiatu poznańskiego 1,9%.

W ostatnich latach struktura i charakterystyka podmiotów gospodarczych prowadzonych na terenie miasta ulega stopniowej zmianie. Tradycyjne swarzędzkie branże gospodarcze, takie jak: produkcja mebli, a także wyrobów stolarskich i tapicerskich, są w coraz szerszym stopniu uzupełniane licznymi podmiotami działającymi w obszarze logistyki, transportu, branży *automotive*, przetwórstwa spożywczego i in. Przykładami podmiotów o wysokim zatrudnieniu lub skali działalności zlokalizowanymi na terenie miasta i gminy są: Volkswagen, British Petroleum, Mercedes-Benz, Deceuninck, Vox, Poz-Bruk, Panopa Logistik, Blum, Arvin Meritor, Stena Złomeł, Clip Group, Dramers S.A., R. Twining and Company Sp. z o.o., DELFO Polska S.A., Radaway Sp. z o.o., Pruszyński Sp. z o.o. (oddział w Paczkowie), Imperial Logistics Sp. z o.o., ANECOOP POLSKA, S.p. zo.o. Ponadto obecność centrów handlowych takich jak: C.H. Agrobex, ETC, hipermarkety budowlane Leroy Merlin i Castorama, a także dobre skomunikowanie trasą nr 92 sprawiły, że Swarzędz stał się popularnym ośrodkiem komercyjnym zabezpieczającym potrzeby mieszkańców gmin i powiatów położonych na wschód od Poznania.

Część mniejszych podmiotów ulega konsolidacji, a także szuka nowoczesnych rozwiązań kooperacyjnych, które umożliwią lokalnym podmiotom w sposób efektywny konkurować na rynku krajowym jak i wychodzić z ofertą na rynki zewnętrzne. Oczywistym przykładem jest tu branża meblarska, która dała początek takim inicjatywom klastrowym jak: Swarzędzki Klaster Producentów Mebli powołany w 2011 r. przez Zarząd Cechu Stolarzy czy też Wielkopolski Klaster Mebel Design. Podstawową rolą klastrów zrzeszających swarzędzkich producentów jest współpraca z ośrodkami naukowymi (m.in. Wydziałem Technologii Drewna Uniwersytetu Przyrodniczego (WTD) oraz Wydziałem Architektury Politechniki Poznańskiej) oraz przedstawicielami otoczenia biznesu (Wielkopolska Izba Rzemieślnicza, Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa), w tym umacnianie inicjatyw B+R, tworzenie wspólnych rozwiązań technologicznych i marketingowych, opracowywanie projektów mebli i wzornictwa przemysłowego, wymiana doświadczeń, pozyskiwanie dostawców i klientów, wspólna działalność wystawiennicza i inne działania służące umacnianiu branży meblarskiej w Polsce, np. organizacja szkoleń i konferencji branżowych. Powstanie inicjatyw klastrowych umacnia pozycję konkurencyjną lokalnych przedsiębiorstw, efektywność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych (w tym finansowaniu wspólnych działań ze środków UE) oraz nowych źródeł zaopatrzenia, penetrowaniu rynków zbytu, a przede wszystkim umacnianiu regionalnej specjalizacji i stworzeniu bazy dla długotrwałego rozwoju branży meblarskiej na terenie Wielkopolski.

Lokalny rynek pracy

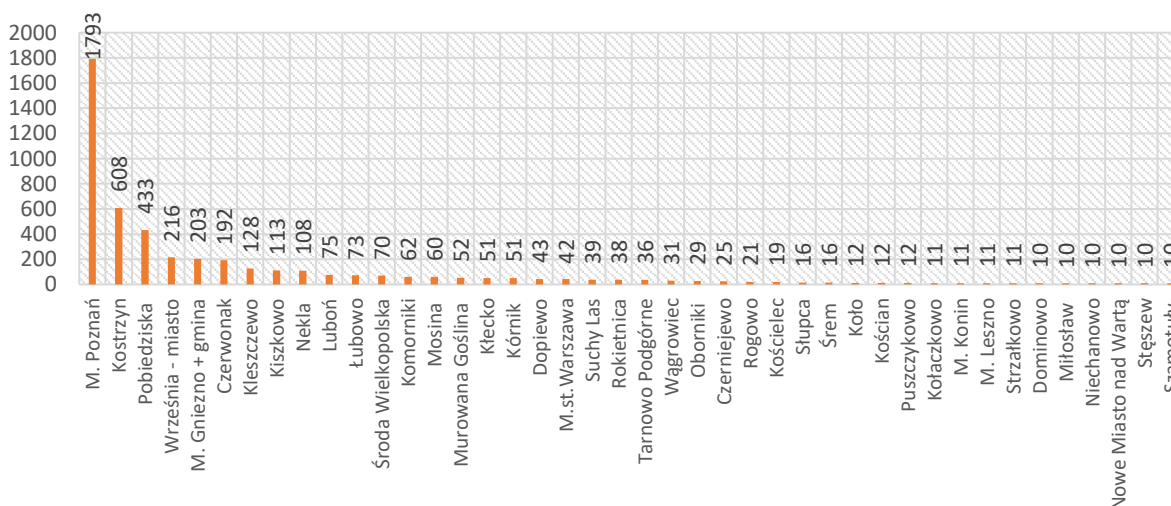
Zatrudnienie

Zgodnie z danymi dotyczącymi podmiotów o liczbie zatrudnionych przewyższającej 9 osób, w Gminie Swarzędz liczba osób pracujących w 2015 r. wynosiła 15 180 osób, co stanowi 13,5% ogółu zatrudnionych w powiecie poznańskim. Przeciętne zatrudnienie (liczba pracujących na 1 000 osób) zarówno w mieście Swarzędz (272 pracujących/ 1 000 os.) jak i na obszarze wiejskim gminy (398 pracujących/ 1 000 os.) zdecydowanie przekracza wartości dla województwa (262) i kraju (232), a średnia dla całej gminy (317) jest wyższa aniżeli średnia dla powiatu (306).²

Lokalny rynek pracy korzysta na silnym oddziaływaniu aglomeracji poznańskiej. Liczne firmy zlokalizowane na terenie Poznania i gmin otaczających miasto wojewódzkie, generują wysoki popyt na prace, dając zatrudnienie dużej liczbie mieszkańców województwa. Gmina Swarzędz, również skupia podmioty cechujące się wysokim poziomem zatrudnienia.

W ramach badań przeprowadzonych podczas Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. miejsce zatrudnienia zlokalizowane na terenie Gminy Swarzędz zadeklarowały 4 783 osoby zamieszkujące poza obszarem gminy. Najwięcej osób dojeżdżających do pracy w swarzędzkich i okolicznych przedsiębiorstwach zamieszkuje Poznań (37,5%), powiat poznański (36,9%), powiat gnieźnieński (9,9%) i powiat wrzesiński (7,2%). Spośród gmin najwyższy udział w dojazdach do pracy wykazywali mieszkańcy: Gm. Kostrzyn (12,7%) Gm. Pobiedziska (9,1%), Gm. Września (4,5%), Miasto i Gminę Gniezno (łącznie 4,2%), a także Gm. Czerwonak (4,0%).

Wykres 4. Osoby dojeżdżające do pracy w Gminie Swarzędz, zamieszkujące poza obszarem gminy- na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego 2011

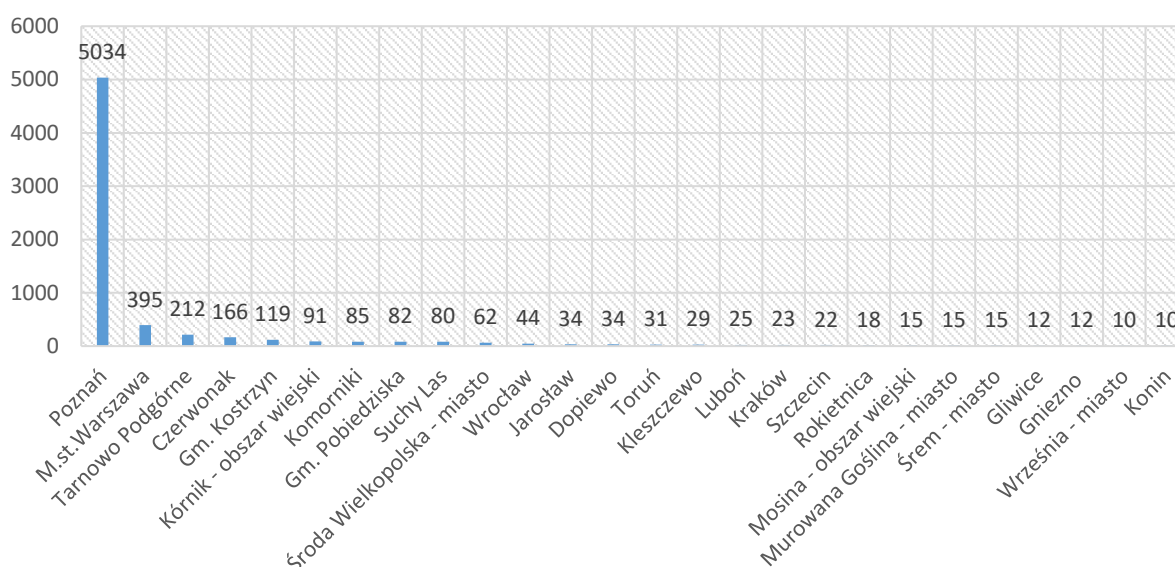

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS

² Na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS. Dane GUS dot. zatrudnienia na poziomie gminnym nie uwzględniają: pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach.

Położenie gminy w silnym ośrodku gospodarczym jakim jest aglomeracji poznańska, sprawia, iż na swarzędzki rynek pracy oddziałują także podmioty zlokalizowane w Poznaniu i innych gminach jego obszaru funkcjonalnego. Świadczą o tym dane dotyczące dojazdów do pracy poza miejscem zamieszkania - 6 675 osób zadeklarowało bowiem miejsce zatrudnienia poza Gminą Swarzędz. Głównym miejscem zatrudnienia mieszkańców gminy jest Poznań, gdzie zatrudnienie znajduje ponad 5 tys. osób (75% osób dojeżdżających). Trend ten umacnia wysoki poziom migracji mieszkańców Poznania na nowe osiedla zlokalizowane na terenie gminy. Osoby te szukają atrakcyjnego miejsca zamieszkania poza miastem, realizując potrzeby zawodowe i edukacyjne na terenie miasta (Poznania). Znaczna część mieszkańców gminy zatrudniona jest także w gminach tworzących aglomerację poznańską, jak: Tarnowo Podgórne, Czerwonak, Kostrzyn, Komorniki, Kórnik, Pobiedziska, Suchy Las, Dopiewo i inne. Spory udział osób dojeżdża także do dużych miast wojewódzkich jak Warszawa, Wrocław, Toruń, a nawet Kraków czy Szczecin.

Wykres 5. Codzienne dojazdy do pracy mieszkańców Gminy Swarzędz - na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS

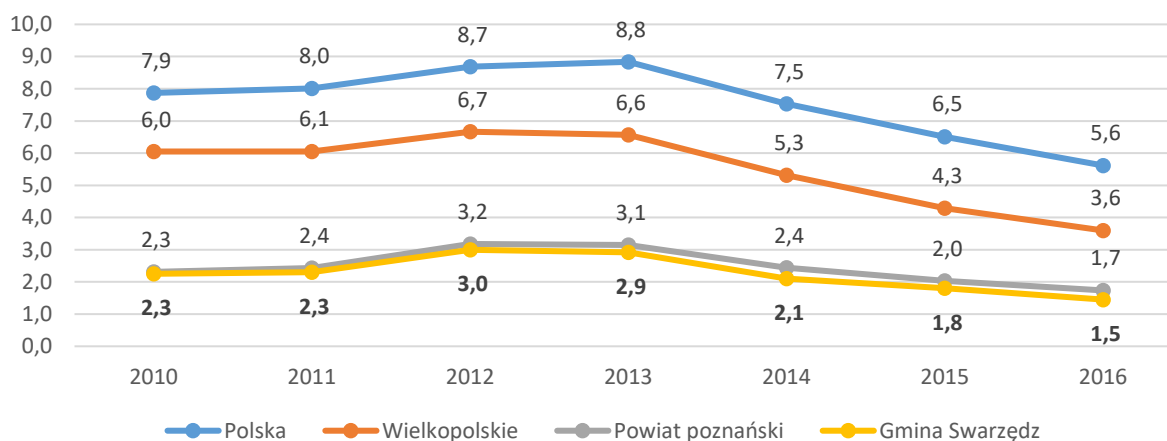
Znaczne ożywienie obserwowane na rynku pracy w ostatnich latach, jak i zachodzące zmiany demograficzne (starzenie się społeczeństwa i zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym) spowodowały problemy pracodawców w znalezieniu odpowiednich kandydatów do pracy. W obliczu niedoboru pracowników o pożądanych kwalifikacjach, pracodawcy zdecydowali się na obniżenie oczekiwań w stosunku do kandydatów do pracy, np. w zakresie wymaganego wykształcenia – w 2016 r. oferty pracy zarejestrowane w poznańskim PUP były w 2 % skierowane do osób z wykształceniem wyższym, 14% dotyczyło osób z wykształceniem średnim, 32% ofert to oferty dla osób z wykształceniem zawodowym, z kolei 52% ofert nie określało wymogu posiadania jakiegokolwiek wykształcenia. Najczęściej występującymi zawodami, w których pracodawcy zamierzali zatrudniać byli: pracownicy przy pracach prostych, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, operatorzy i monterzy maszyn, pracownicy usług i sprzedawcy.

Wysoki popyt na pracę przy niskiej podaży skutkuje koniecznością poszukiwania pracowników poza obszarem aglomeracji i województwa, w tym także rejestracją pracowników z zagranicy, czego wyrazem w 2016 roku był 2,5-krotny wzrost oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom na terenie powiatu poznańskiego w stosunku do roku poprzedniego. Zarejestrowano wówczas 44 162 oświadczeń, z czego 96% dotyczyło obywateli Ukrainy.³

Bezrobocie

Wysoki poziom rozwoju gospodarczego aglomeracji poznańskiej przekłada się na bardzo korzystną sytuację na rynku pracy w powiecie poznańskim jak i w Gminie Swarzędz, które od lat notują jedne z najniższych poziomów bezrobocia w Polsce. Liczba osób bezrobotnych przypadających na ogół ludności w wieku produkcyjnym utrzymuje się zdecydowanie poniżej średniej dla województwa wielkopolskiego i średniej krajowej. W 2016 r. w Gminie Swarzędz udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił zaledwie 1,5%, co potwierdza, że problem bezrobocia na obszarze gminy ma znaczenie marginalne, a jego poziom można uznać za poziom odpowiadający bezrobociu naturalnemu, tzn. związanemu z chwilową przerwą w zatrudnieniu związaną ze zmianą miejsca pracy lub czasem niezbędnym na podjęcie pierwszej pracy (bezrobocie frykcyjne) oraz tą częścią ludności, która z różnych przyczyn nie przekwalifikowała się i nie zmieniła zatrudnienia po zachodzących zmianach strukturalnych, mimo że popyt na pracę jest wysoki (bezrobocie strukturalne).

Wykres 6. Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (lata 2010-2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

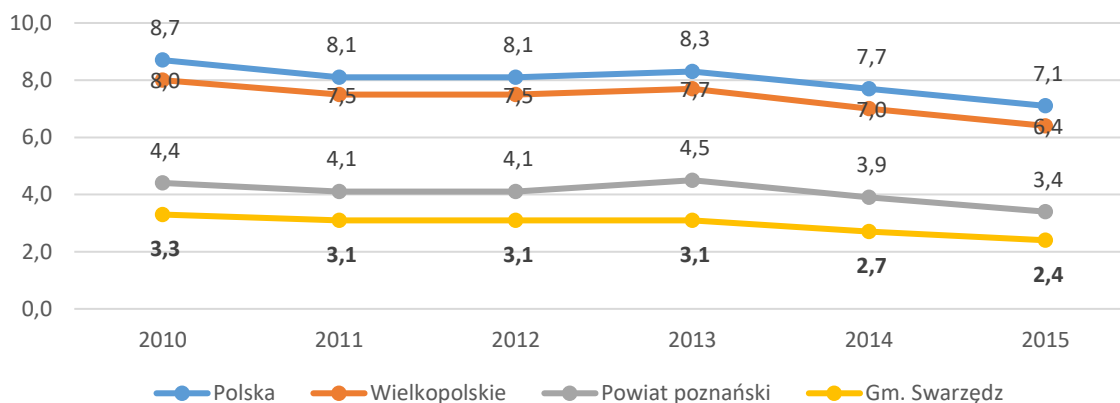
Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w 2016 r. osoby bezrobotne długotrwale (pozostające bez zatrudnienia powyżej 12 miesięcy) stanowiły 40,1% ogółu bezrobotnych (wartość dla powiatu = 43,7%). Z kolei osoby wchodzące na rynek pracy w wieku do 30 lat stanowiły prawie ¼ ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (24,9%), nieco przewyższając średnią dla powiatu (22,5%). Osoby powyżej 50 roku życia stanowiły 30,5% ogółu bezrobotnych (32,0% - wartość dla powiatu).

³ Rynek pracy Poznania i powiatu poznańskiego w 2016 roku, Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu

Sytuacja społeczna

Bardzo dobra sytuacja na rynku pracy przekłada się na relatywnie dobrą sytuację materialną mieszkańców, poczucie stabilizacji, zmniejszenie ubóstwa i napięć społecznych co ogranicza występowanie negatywnych zjawisk w sferze społecznej. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej dla Gminy Swarzędz jest znacząco niższy niż średni poziom dla kraju i województwa, a także powiatu poznańskiego.

Wykres 7. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2010-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W latach 2013-2015 odnotowano znaczący spadek liczby rodzin, którym udzielono pomocy – w 2013 r. z opieki korzystało 551 rodzin, w 2014 r. 508 rodzin, z kolei w 2015 r. już tylko 461 (spadek o 16,3% w stosunku do 2013 r). Zmianie uległy także powody, z jakich beneficjenci znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej. Największy spadek odnotowano w odniesieniu do bezrobocia oraz ubóstwa, największy wzrost natomiast w odniesieniu do potrzeby ochrony macierzyństwa.

Powód trudnej sytuacji życiowej	2013		2014		2015	
Ubóstwo	255	16,5%	236	16,4%	185	14,1%
Sieroctwo	1	0,1%	1	0,1%	1	0,1%
Bezdomność	31	2,0%	30	2,1%	29	2,2%
Potrzeba ochrony macierzyństwa	65	4,2%	89	6,2%	93	7,1%
- w tym wielodzietność	48	3,1%	38	2,6%	38	2,9%
Bezrobocie	180	11,6%	138	9,6%	77	5,9%
Niepełnosprawność	227	14,7%	217	15,0%	219	16,7%
Długotrwała lub ciężka choroba	359	23,2%	345	23,9%	331	25,2%
Bezradność w sprawach opiekuńczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	282	18,2%	255	17,7%	236	18,0%
- w tym rodziny niepełne	119	7,7%	94	6,5%	89	6,8%
Rodziny wielodzietne	56	3,6%	58	4,0%	63	4,8%
Przemoc w rodzinie	16	1,0%	10	0,7%	16	1,2%
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Alkoholizm	56	3,6%	48	3,3%	48	3,7%
Narkomania	5	0,3%	4	0,3%	8	0,6%

Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	9	0,6%	8	0,6%	4	0,3%
Trudności w integracji osób, które uzyskały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Zdarzenia losowe	3	0,2%	3	0,2%	3	0,2%
Sytuacje kryzysowe	2	0,1%	0	0,0%	1	0,1%

Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Swarzędz na lata 2016-2022.

Zgodnie z danymi Ośrodka Pomocy Społecznej w Swarzędzu główną przyczyną udzielania pomocy społecznej w 2015 r. były: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Statystyka ta potwierdza relatywnie dobrą sytuację materialną mieszkańców Gminy Swarzędz, gdyż ubóstwo i bezrobocie stanowiły przyczynę korzystania z pomocy społecznej tylko w 20% przypadków, podczas gdy w większości gmina wskaźniki te są zdecydowanie wyższe, stanowiąc główny powód trudnej sytuacji życiowej. Statystyka ta pokazuje także, iż problemem społecznym gminy staje się starzenie się społeczeństwa, a także zmiany wzorców kulturowo-społecznych (np. odejście od modelu rodzin wielopokoleniowych), co rodzi wyższe potrzeby opiekuńcze jak i konieczność wsparcia wychowawczego.

Poziom osób uzależnionych korzystających z pomocy społecznej nie uległ znaczącej zmianie w ostatnich latach. Problem uzależnień jest jednak często problemem ukrytym, trudnym do skwantyfikowania i zdiagnozowania. Osoby uzależnione rzadko są gotowe na otrzymanie profesjonalnego wsparcia. Ponadto poczucie wstydu i obawa przed opinią lokalnego środowiska sprawia, że informacja o uzależnieniu nie trafia do pracowników socjalnych. Z danych szacunkowych wynika, że „w Gminie żyje około 932 osób uzależnionych od alkoholu oraz 2330-3263 osób pijących szkodliwie i ryzykownie. Wokół nich żyją dorośli członkowie rodzin (małżonkowie, rodzeństwo, rodzice, dziadkowie), czyli dalsze 3728 mieszkańców i dzieci żyjących w otoczeniu osoby uzależnionej od alkoholu”⁴. Oszacowana skala zjawiska pozwala stwierdzić, iż alkoholizm stanowi ważny problem społeczny obecny w lokalnej społeczności, dotyczący osób pochodzących z różnych grup społecznych. Wymaga zatem interwencji i prowadzenia działań w zakresie profilaktyki i przeciwdziałaniu uzależnieniom.

Problem uzależnień jest zjawiskiem dostrzeganym przez pracowników opieki społecznej. Wysoką aktywność w tym zakresie prowadzi Sekcja Profilaktyki Uzależnień i Animacji Społecznej, która organizuje kampanie profilaktyczno-educacyjne, szkolenia i warsztaty, obozy i kolonie terapeutyczne i socjoterapeutyczne (w takich placówkach jak Świetlica Socjoterapeutyczna „Nasza Dziupla”, Świetlica Integracyjno-Terapeutyczna w Gruszczynie, 3 Świetlice Wiejskie w Karłowicach, Uzarzewie, Wierzonce czy w Pracowni Modelarskiej „Tukan”), a także realizuje działania w ramach animacji społecznej. Sekcja prowadzi także Punkty Konsultacyjne dla osób uzależnionych od alkoholu i członków ich rodzin, a także ds. Przemocy.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Swarzędzu posiada sieć instytucji działających w jego strukturze, które pozwalają na realizację działań społecznych w sposób kompleksowy i systemowy. Instytucjami podległymi OPS w Swarzędzu są:

- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi – zadaniem ŚDS jest przystosowanie uczestników do możliwie jak najbardziej samodzielnego życia, wykształcenie umiejętności niezbędnych do codziennego funkcjonowania;

⁴ Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – Swarzędz 2016.

- Dzienny Dom „Senior-WIGOR” prowadzony w ramach Wieloletniego Programu „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020 – w ramach placówki realizowany jest program „Aktywność – sposób na młodość” nakierowany na szeroko pojętą aktywizację osób po 55 roku życia;
- Gminne Centrum Informacji – jego zadaniem jest poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wsparcie aktywności zawodowej osób pozostających bez pracy. Centrum oferuje doradztwo zawodowe, poradnictwo zawodowe, udostępnianie ofert pracy, szkoleń i kursów.
- Klub Integracji Społecznej – jego celem jest reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych. Są to w szczególności osoby bezrobotne, uzależnione, chore psychicznie, zwolnione z zakładów karnych, które ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych.
- Punkt Przyjazny Rodzinie - utworzony w ramach projektu „Schematom STOP” umożliwiający spotkania integracyjne rodzinom wielodzietnym, spotkania rodzin z opiekunem, informacje o ofercie wsparcia dla rodzin na terenie Gminy.
- Stowarzyszenie na Rzecz Aktywizacji Społeczności Lokalnej w Swarzędzu – stowarzyszenie działa przy Ośrodku Pomocy Społecznej, a jego celem jest zwiększenie aktywności obywateli w swoich środowiskach lokalnych, poszerzenie wiedzy społeczności lokalnych o organizacjach pozarządowych i instytucjach rządowych i samorządowych polskich i zagranicznych oraz dobrowolne niesienie pomocy osobom i rodzinom, które z różnych przyczyn niezdolne są do rozwiązywania swoich życiowych problemów.

OPS wspólnie z partnerami społecznymi czy też instytucjami rynku pracy prowadzi liczne działania i inicjatywy służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu jak i ograniczające negatywne zjawiska społeczne. Przykładowymi projektami realizowanymi przez OPS w Swarzędzu są: „Schematom STOP”, „Nie jesteś sam – edukacja, integracja i sztuka sposobem na łamanie uprzedzeń i oporów społecznych”, „Akademia nowych możliwości – Szkoły dla rodziców drogą zwiększenia kompetencji w zakresie opieki i wychowania dzieci”, „Zdążyć przed – pomoc, profesjonalizm, profilaktyka”, „POKONAĆ WYKLUCZENIE. Wszechstronna aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powiatu poznańskiego” czy „Fabryka Umiejętności.

Na terenie Gminy funkcjonują 93 organizacje pozarządowe⁵. Współpraca jak i finansowanie zadań publicznych realizowanych przez sektor pozarządowy uregulowane jest *Programem współpracy Gminy Swarzędz z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* przyjmowaną uchwałą Rady Gminy na każdy kolejny rok. Przykładami podmiotów, które w ostatnich latach wspierały OPS w Swarzędzu tworząc zaplecze społeczne gminy są m.in.: Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski im. Leszka Grajka, Fundacja Muszkieterów, Fundacja ARTiFAKT, Stowarzyszenie „Horyzonty” Poznań, Stowarzyszenie Abstynentów Żagiel, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Caritas przy Parafiach, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Lider, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Wielkopolski Oddział Regionalny reprezentowany przez TPD Oddział Miejski w Swarzędzu, Stowarzyszenie Kulturalne Orkiestra Dęta w Swarzędzu. W miejscowości Wierzenica mieści się także Katolicki Ośrodek Wychowania i Terapii Uzależnień Caritas Archidiecezji Poznańskiej.

---

⁵ Baza organizacji pozarządowych: <http://swarzedz.pl/index.php?id=367> [dostęp na czerwiec 2017 r.]

Infrastruktura społeczna

Ochrona zdrowia

Gmina Swarzędz posiada stosunkowo rozbudowaną infrastrukturę usług medycznych. Ambulatoryjna opieka zdrowotna świadczona jest w ramach 27 przychodni (2016), w tym 3 na obszarach wiejskich. Dla porównania w roku 2010 było ich jedynie 16. Na terenie Swarzędza (ul. Dworcowa 24) mieści się podstacja Pogotowia Ratunkowego, podlegająca Rejonowej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Poznaniu oraz dyżurna całodobowa apteka⁶. Usługi medyczne wymagające opieki szpitalnej zabezpieczają szpitale publiczne zlokalizowane na terenie pobliskiego Poznania.

Łącznie w gminie znajdują się 24 apteki (z czego 16,66% mieści się na terenach wiejskich) i jeden punkt apteczny. Coroczne wydatki z budżetu gminy na ochronę zdrowia wynoszą ponad 1 000 000,00 zł. (w 2016 roku było to dokładnie 1 084 499,96 zł).

Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie Gminy znajduje się Komisariat Policji. W środowisku lokalnym działa siedmiu policjantów dzielnicowych. Na terenie Gminy Swarzędz funkcjonuje także Straż Miejska. O bezpieczeństwo mieszkańców Gminy dba również Ochotnicza Straż Pożarna w Swarzędzu i Kobylnicy.

Ze statystyk Komisariatu Policji wynika, że w ostatnich latach o około 15% spadła ogólna liczba popełnionych wykroczeń (z 2383 w 2013 roku do 2029 w 2015 roku). Najczęstszą przyczyną wykroczeń były zdarzenia komunikacyjne (52,5% w 2015 r.) oraz wykroczenia przeciwko mieniu (35,5% w 2015 r.).

Tabela 4. Wykroczenia popełnione na terenie Gminy Swarzędz w latach 2013-2015

	2013	2014	2015
Wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	22	25	18
Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia	2	16	13
Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	1321	1393	1065
Wykroczenia przeciwko mieniu	758	759	720
Wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej	4	5	10
Wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego	41	37	18
Wykroczenia przeciwko przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	235	321	185

Źródło: dane Komisariatu Policji w Swarzędzu za: *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Swarzędz na lata 2016-2022*.

Pozytywne tendencje można zaobserwować także w statystykach dotyczących przestępczości. W 2015 r. niemal wszystkie kategorie przestępstw były niższe (z wyjątkiem nietrzeźwych kierujących) niż w roku 2013, mimo poszerzenia zasięgu działań Komisariatu Policji o obszar Gminy Kleszczewo. Szczególnie widoczny i pozytywny jest znaczny spadek liczby przestępstw kryminalnych - o ponad połowę stwierdzonych przypadków, a także kradzieży (o 44,4%) oraz kradzieży z włamaniem (o 35,5%).

⁶ Na podstawie: <http://www.swarzedz.pl/index.php?id=173>

Tabela 5. Przestępstwa stwierdzone na terenie Gminy Swarzędz w latach 2013-2015⁷

	2013	2014	2015**
Kryminalne	1171	567	583
Gospodarcze	146	85	115
Kradzież z włamaniem	110	61	71
Kradzież	354	208	197
- w tym samochodu	42	42	44
Uszkodzenie mienia	83	44	56
Rozbój	5	8	3
Bójka, pobicie	3	1	0
Narkotyki*	263*	24	25
Nietrzeźwi kierujący	45	50	59

*sprawa wieloczynowa

**od sierpnia 2015 dodatkowo dane z Gminy Kleszczewo

Źródło: dane Komisariatu Policji w Swarzędzu za: *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Swarzędz na lata 2016-2022*.

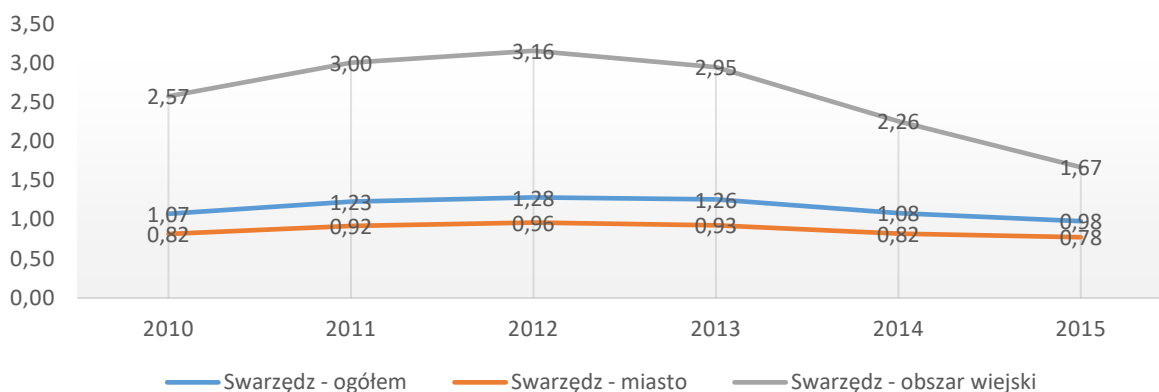
Edukacja

Obserwowany w ostatnich latach napływ ludności jak i stopniowe zmiany demograficzne (powszechne starzenie się społeczeństwa) sprawiają, iż na gminie spoczywa obowiązek aktywnego prowadzenia działań prorodzinnych, a w szczególności zabezpieczenia odpowiedniej bazy infrastrukturalnej w zakresie opiekuńczo-wychowawczym.

W 2015 r. na terenie gminy funkcjonowało 20 przedszkoli, z czego 7 to jednostki, które prowadzone są przez jednostki samorządu gminnego. W latach 2010 – 2015 nastąpił rozwój bazy przedszkoli (2010 roku było ich 16), który można głównie obserwować na terenach wiejskich (tam powstały 3 z 4), czyli obszarze w którym zaobserwować można największe zmiany demograficzne. Nominalnie nastąpił wzrost ilości miejsc w placówkach z 1 538 (2010) do (1 865). Poprawa obserwowana jest także w ujęciu relatywnym - na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 0,98 dzieci (2015) w wieku 3-5 lat, przy czym w 2010 roku wskaźnik ten osiągał wartość 1,07. Warto zauważyć, że na obszarach wiejskich wartość wskaźnika jest zdecydowanie wyższa niż na obszarach miejskich. Dokładną dynamikę zmian przedstawia wykres poniżej.

⁷ Prezentowane dane statystyczne nie pozwalają na jednoznaczne porównanie tendencji w perspektywie czasowej, w szczególności z uwagi na fakt, że w sierpniu 2015 obszar działania Komisariatu Policji w Swarzędzu został poszerzony o Gminę Kleszczewo. W przypadku przestępstw związanych z narkotykami, w 2013 roku obowiązywała inna kategoryzacja przestępstw.

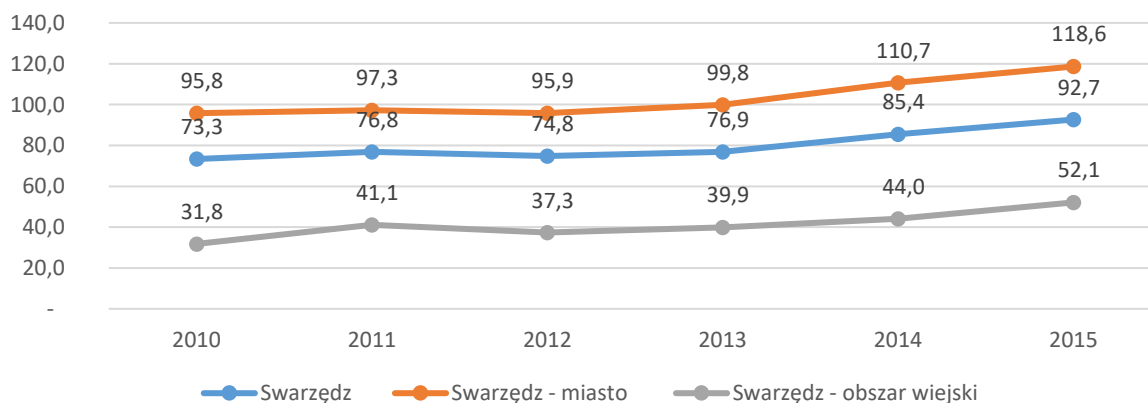
Wykres 8. Dynamika zmian dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w gminie Swarzędz w latach 2010 – 2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Ogólna ocena sytuacji związanej z dostępem do przedszkoli w Swarzędzu jest pozytywna. Dynamika zmian dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-6 lat pokazuje, że w ostatnich latach widoczny był przyrost uczestnictwa dzieci w zorganizowanym wychowaniu przedszkolnym. W 2014 roku wskaźnik ten wzrósł o prawie 10 punktów procentowych w stosunku do roku 2010 i osiągnął wartość 84,41%. Warto zauważyć jednak, że wartość wskaźnika na terenach miejskich była zdecydowanie wyższa (110,8%), niż na wsi (41,9%). Wynika to z niedostatecznego rozwoju infrastruktury przedszkolnej na terenach wiejskich i sporej liczby placówek zlokalizowanych w mieście, a także z faktu, iż znaczna część rodziców wybiera placówkę przedszkolną w miejscowości, w której pracuje (w Swarzędzu lub Poznaniu), stąd dla miasta wskaźnik uprzedzskolnienia znacznie przekracza wartość 100.

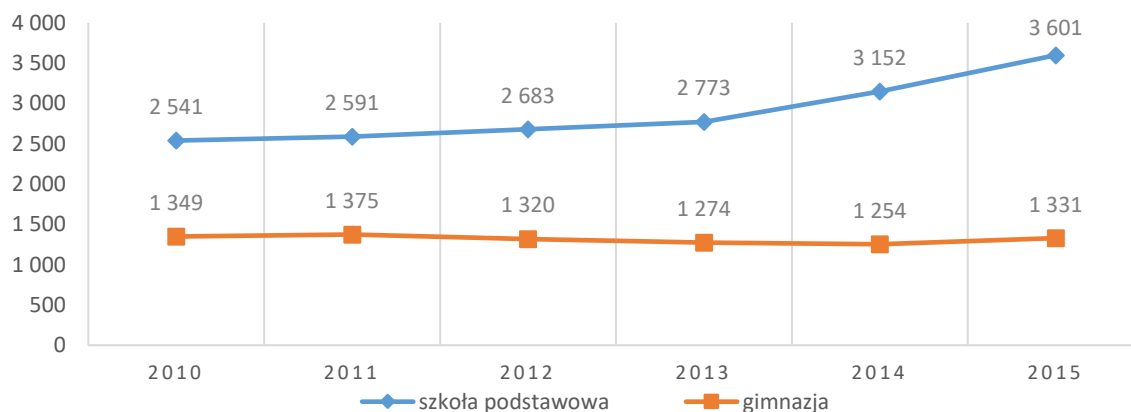
Wykres 9. Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Edukacja na szczeblu podstawowym w gminie realizowana jest w 7 jednostkach (2015). Liczba uczniów w szkołach podstawowych wzrasta, co jest zjawiskiem pozytywnym, biorąc pod uwagę fakt, że większość jednostek samorządu terytorialnego zmagają się z problemem niżu demograficznego. Odmienną sytuację można zaobserwować w szkołach gimnazjalnych, gdzie liczba uczniów stopniowo malała, a poprawę obserwujemy jedynie w roku 2015.

Wykres 10. Liczba uczniów kształcących się w swarzędzkich szkołach podstawowych i gimnazjach w latach 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Od 2002 r. do roku szkolnego 2015/2016 włącznie podstawowym miernikiem umiejętności uczniów szkół podstawowych był Sprawdzian po ukończeniu 6-klas szkół podstawowych. Jest to także parametr pomocny przy porównywaniu poziomu nauczania w poszczególnych placówkach. W latach 2010-2016 uczniowie szkół podstawowych w gminie Swarzędz osiągnęli wyniki wyższe niż średnia dla województwa i zbliżone do średniej dla powiatu poznańskiego i kraju (w latach 2012, 2013, 2015 także je przekraczając). Świadczy to o relatywnie dobrym poziomie oświaty na poziomie podstawowym w gminie, choć nadal istnieją rezerwy w tym zakresie, które należy rozwijać poprzez poprawę oferty nauczania i infrastruktury, a przede wszystkim poprzez organizowanie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych umożliwiających uczniom rozwijanie kompetencji kluczowych oraz zainteresowań, jak i zajęć wyrównawczych dla dzieci wykazujących trudności w nauce.

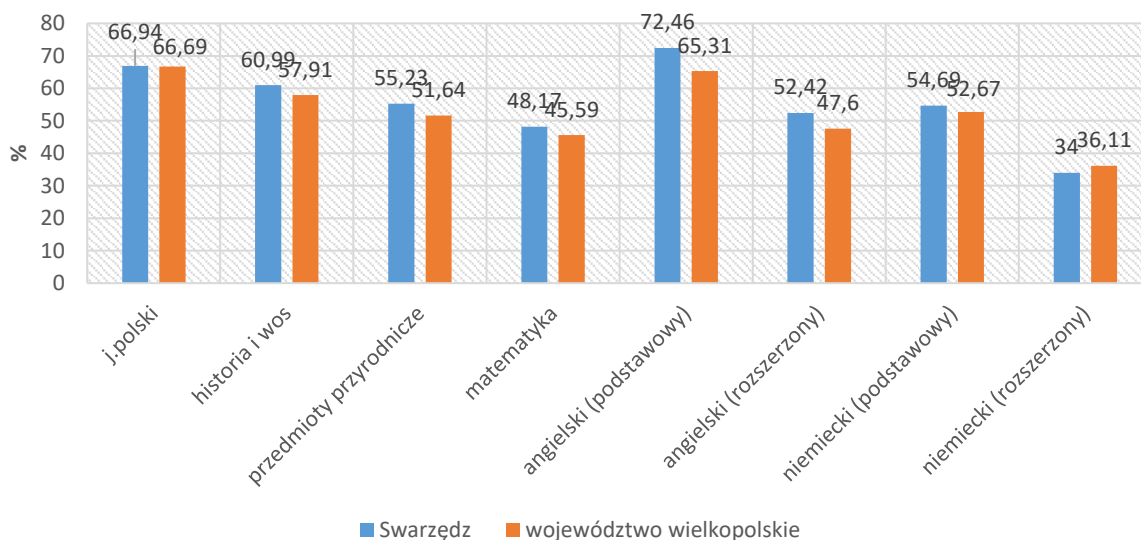
Tabela 6. Średni wyniki ze Sprawdzianu uzyskiwane przez uczniów szkół podstawowych zlokalizowanych na terenie gminy Swarzędz na tle średniej dla kraju, województwa wielkopolskiego i kraju w latach 2010-2016

Średni wynik ze Sprawdzianu	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	max. 40 pkt					Część I - max. 100%	
Polska	24,56	25,27	22,75	24,03	25,82	67	63
Wielkopolska	23,76	24,69	21,98	23,37	25,17	65,02	60,8
Powiat poznański	24,46	25,21	22,82	24,34	26,14	67,88	63,26
Gm. Swarzędz	24,42	25,22	23,75	24,34	25,8	68,05	62,78

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Poznań

Relatywnie dobrze w ostatnich latach prezentowały się także wyniki gimnazjów przekraczając średnią dla województwa z większości przedmiotów egzaminacyjnych (na wykresie przedstawiono najbardziej aktualne wyniki z roku szkolnego 2016/2017).

Wykres 11. Wyniki z egzaminów gimnazjalnych w 2017 roku były wyższe niż średnia dla województwa wielkopolskiego.

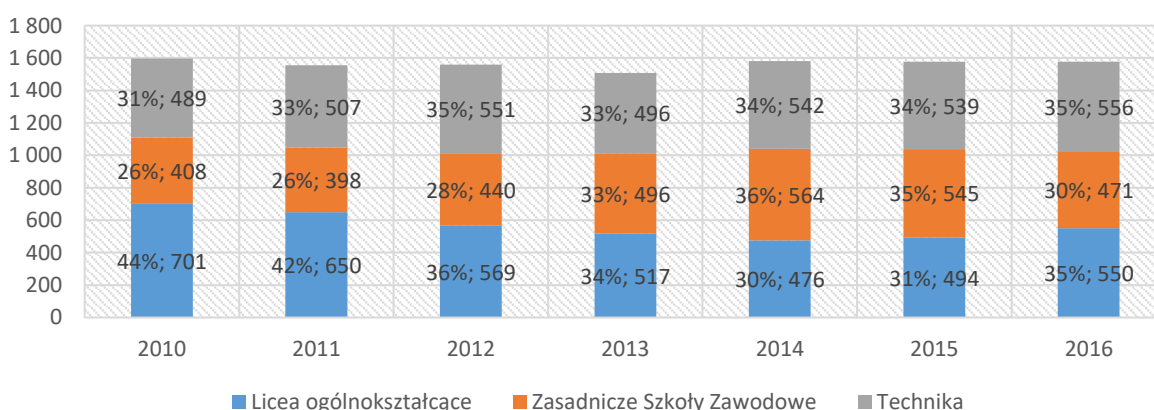

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.oke.poznan.pl/files/cms/469/wyn_gmin_172.pdf

Na terenie gminy funkcjonują 4 placówki oświatowe kształcące młodzież na poziomie ponadgimnazjalnym: Szkoła Branżowa I stopnia (dawniej Zasadnicza Szkoła Zawodowa) oraz Technikum w Zespole Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich oraz dwa licea ogólnokształcące: II LO im. Tadeusza Staniewskiego w Zespole Szkół nr 2 oraz niepubliczna szkoła społeczna I LO Fundacji Edukacji Społecznej "EKOS".

Ogólna liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w latach 2010 – 2016 nieznacznie spadła. W roku 2010 liczba uczniów wynosiła 1 598 osób, natomiast w 2016 roku 1 577. Popularność poszczególnych typów szkół ponadgimnazjalnych nie zmieniła się znacznie i uczniowie w niemal równych proporcjach wybierają każdy z rodzajów kształcenia, przy czym nieco bardziej popularne od zasadniczej szkoły zawodowej są licea ogólnokształcące i technikum.

Wykres 12. Liczba uczniów swarzędzkich szkół ponadgimnazjalnych wg typu szkoły w latach 2010-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wysoki udział szkolnictwa zawodowego świadczy o atrakcyjności oferty edukacyjnej i jej systematycznego dostosowywania do obserwowanych zmian i potrzeb na rynku pracy. W swarzędzkim Technikum kształcenie odbywa się w zawodzie: informatyk, mechatronik, technik automatyk logistyki, ekonomista - klasy akademickie, hotelarstwa, urzędzeń i systemów energetyki odnawialnej, żywienia i organizacji usług gastronomicznych. Szkoła Branżowa I stopnia kształci natomiast w zawodach: elektromechanik pojazdów samochodowych, mechanik automatyki przemysłowej i urzędzeń precyzyjnych, mechatronik, operator maszyn i urzędzeń odlewniczych, operator obrabiarek skrawających, krawiec, mechanik pojazdów samochodowych, sprzedawca, stolarz, tapicer, kucharz, Uczniowie wybierający zawód inny niż wymienione kształcą się w klasie wielozawodowej.

Ponadto w Zespole Szkół nr 1 działa Szkoła Policealna kształcąca w zawodach: technik administracji, technik rachunkowości oraz technik bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzone są Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe w następującym zakresie kwalifikacji: mechatronik, technik logistyki oraz technik mechanik. W trybie zaocznym prowadzone są także zajęcia w Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych.

Część młodzieży po ukończeniu gimnazjum, z uwagi na renomę placówki lub oferowane kierunki kształcenia, wybiera także dalszą edukację w liceach i szkołach zawodowych lub artystycznych zlokalizowanych w Poznaniu.

Kultura, sport i rekreacja

Na terenie gminy Swarzędz funkcjonuje kilka obiektów związanych z kulturą. Najważniejszą instytucją w sferze propagowania i animowania kultury na terenie gminy jest Ośrodek Kultury w Swarzędzu, który jest organizatorem i koordynatorem większości imprez i wydarzeń kulturalnych na terenie gminy. Pod auspicjami Ośrodka funkcjonuje 11 sekcji artystycznych, a ponadto stowarzyszenia i zespoły artystyczne związane z muzyką oraz promowaniem regionu. Zespół Regionalny „Olszyna” istnieje już 21 lat, zajmuje się kultywowaniem tradycji i obrzędów regionalnych. W ciągu roku zespół występuje blisko 50 razy, dając koncerty w całej Wielkopolsce.

Kolejną organizacją związaną z kulturą jest Stowarzyszenie Kulturalne Orkiestra Dęta w Swarzędzu. Orkiestra istnieje od 1946 roku, obecnie zrzeszając 35 muzyków oraz 20 dziewcząt tworzących grupę choreograficzną. Biorą oni udział w przeglądach i zawodach oraz festiwalach, oferując szeroki repertuar utworów: sakralnych, rozrywkowych oraz marszów.

Ponadto w gminie funkcjonują dwa chóry:

- Chór męski Akord, założony w 1958 roku przez Sylwestra Rychlewskiego. Zespół może pochwalić się wieloma sukcesami na arenie międzynarodowej, między innymi zajęcie III miejsca na II Międzynarodowym festiwalu Chóralnym na Łotwie. Chór dał koncert na Placu Świętego Piotra w Rzymie z okazji 24 rocznicy pontyfikatu Jana Pawła II. W repertuarze zespołu znajdują się utwory wybitnych kompozytorów tworzących od średniowiecza aż do czasów współczesnych.
- Chór kameralny Dysonans, powstały w 1991 roku. Tworzą go studenci i absolwenci szkół wyższych z Poznania. Zespół posiada bardzo bogaty repertuar oferujący między innymi barokowe utwory a cappella, muzykę rozrywkową czy współczesne kompozycje artystów polskich i zagranicznych. Chór występuje zarówno na scenach polskich jak i zagranicznych.

Ośrodek Kultury w Swarzędzu jest także organizatorem zajęć w świetlicach wiejskich zlokalizowanych w takich miejscowościach jak: Gruszczyń, Karłowice, Kobylnica, Paczkowo, Uzarzewo, Wierzonka, a także w Świetlicy Miejsko – Parafialnej na os. Mielżyńskiego 1A oraz Świetlicy Miejskiej na os. Czwartaków 1

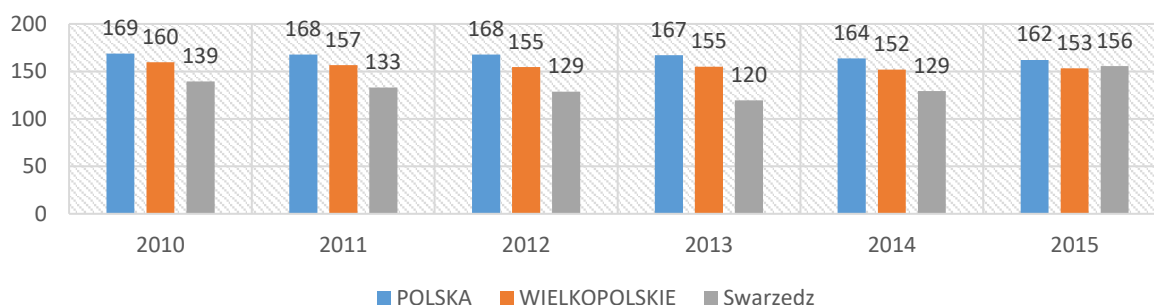
Tabela 7. Uczestnicy wydarzeń kulturalnych w gminie Swarzędz – lata 2014-2016

Uczestnicy wydarzeń kulturalnych w gminie Swarzędz				
	2013	2014	2015	2016
Imprezy artystyczno-rozrywkowe	6600	6600	6600	8000
Odwiedzający muzea	39059	37847	33816	35321
Członkowie grup teatralnych	0	10	0	10
Członkowie grup chóralnych	10	30	50	30
Członkowie grup folklorystycznych	10	15	35	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Drugą najważniejszą instytucją kulturalną na terenie gminy jest Biblioteka Publiczna w Swarzędzu, realizująca zadania Powiatowej Biblioteki Publicznej. Księgozbiór biblioteki głównej wraz z filiami liczy ponad 120 tysięcy woluminów, z rozmaitych gatunków literackich. Od lipca 2016 roku biblioteka wykupiła cyfrowy dostęp do wypożyczalni Ibuk Libra. W roku 2016 z usług biblioteki skorzystało 7 941 czytelników, wypożyczając 140 012 książek i 3 126 czasopism.

Wykres 13. Czytelnicy bibliotek na 1 000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W porównaniu z rokiem 2010 liczba osób korzystających z bibliotek (na 1 000 ludności) w gminie Swarzędz wzrosła z 140 do blisko 160. Zanotowano więc wzrost o prawie 15%, jednocześnie po raz pierwszy przekroczona została średnia dla województwa wielkopolskiego. Jest to wynik zbliżony do wyników z całego kraju. Stopniowa poprawa czytelnictwa jest zjawiskiem pożądanym, wpływającym na wyedukowanie społeczeństwa jak i jego świadomość kulturalną.

Na terenie Gminy Swarzędz działają trzy kluby sportowe: SKS Unia Swarzędz (piłka nożna, gimnastyka, zapasy, lekkoatletyka), LZS „Piast” Kobylnica (piłka nożna) oraz Swarzędzki Klub Karate-do „FIGHTER”, a także cztery uczniowskie kluby sportowe działające przy swarzędzkich szkołach.

Popularnymi obiektami sportu i rekreacji, umożliwiającymi aktywny wypoczynek są:

- Swarzędzkie Centrum Sportu i Rekreacji: kompleks sportowy obejmujący 3 pełnowymiarowe boiska do piłki nożnej, halę sportową, krytą pływalnię i sztuczne lodowisko,

- ATRIUM Centrum Sport & Fitness: w ofercie centrum znajduje się m.in.: siłownia, aerobik, sauna, solarium, masaże, sala gimnastyczna, kryta ujeżdżalnia i pensjonat dla koni umożliwi całoroczną naukę jazdy konnej dla dzieci i dorosłych, hipoterapię i woltyżerkę.
- STREFA SPORTU TENIS & FITNESS obiekt oferuje zajęcia z nauki gry w tenisa na dwóch krytych kortach tenisowych ze sztuczną nawierzchnią, a także organizację innych zajęć sportowych i tanecznych dla dzieci i młodzieży,
- Aeroklub Poznański im. Wandy Modlibowskiej – organizuje sekcje: balonową, mikrołotową, modelarską, paralotniową, samolotową, spadochronową i szybowcową.
- Park linowy "CASCADER PARK";
- Gospodarstwa agroturystyczne na terenie gminy także posiadają w ofercie naukę jazdy konnej oraz organizację innych zajęć rekreacyjnych.

Turystyka

Turystyka nie stanowi wiodącej gałęzi lokalnej gospodarki, a jej potencjał w tym zakresie jest ograniczony, choć na terenie gminy znajdują się unikatowe miejsca dziedzictwa historycznego i kulturowego, a także atrakcyjne obiekty sprzyjające wypoczynkowi i rekreacji.

Gmina Swarzędz jest członkiem Poznańskiej Lokalnej Organizacji Turystycznej oraz Związku Międzygminnego "Puszcza Zielonka". Przez gminę Swarzędz przebiega wiele tras pieszych, rowerowych i samochodowych. Najbardziej znanymi i wartymi zobaczenia są: Cysterski Szlak Rowerowy oraz Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonka. Pierwszy z wyżej wymienionych ma łączną długość 143 km, swój początek ma w Poznaniu (przy Kościele Św. Jana Jerozolimskiego) a kończy się w Dąbrowce Kościelnej. Cała trasa szlaku jest oznakowana. Szlak Kościołów Drewnianych liczy około 90 km, i obejmuje 9 kościołów z czego 2 znajdują się na terenie gminy Swarzędz (w Wierzenicy i Uzarzewie). Szlak ten jest przeznaczony w głównej mierze dla turystów przemieszczających się samochodami.

Na północ od Swarzędza leży Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka, który łączy się z terenem gminy Europejską Ścieżką Rowerową (E2, E9) oraz Szlakiem Łącznikowym (R-1-8).

Na terenie gminy 18 obiektów nieruchomości posiada wpis do rejestru zabytków nieruchomości województwa wielkopolskiego. Są to głównie zespoły parkowo-pałacowe (Bogucin, Karłowice, Swarzędz, Uzarzewo, Wierzenica, Wierzonka), parki (Paczkowo), kościoły i plebanie (Uzarzewo, Wierzenica) oraz domy (Swarzędz) i karczma w Wierzenicy⁸. Obiektami o szczególnej wartości turystycznej są takie obiekty jak:

- Skansen i Muzeum Pszczelarstwa im. Prof. Ryszarda Kosteckiego – największe w Europie plenerowe muzeum etnograficzne, posiadające unikatowy zbiór uli ilustrujący historię bartnictwa i pszczelarstwa na ziemiach polskich,
- Muzeum Przyrodniczo – łowieckie w Uzarzewie – muzeum mieści się w XIX-wiecznym neorenesansowym pałacu oraz nowoczesnym pawilonie muzealnym, które są otoczone parkiem. W muzeum prezentowane są eksponaty przyrodnicze, trofea i akcesoria łowieckie i myśliwskie. W zasobach muzealnych znajdują się także dzieła sztuki, meble i inne eksponaty prezentujące tradycje łowieckie Wielkopolski, a także różnorodność lokalnej fauny.
- Kościół pw. Św. Marcina w Swarzędzu – zabytkowy kościół pochodzący z XIII wieku,

⁸ Rejestr zabytków nieruchomości woj. wielkopolskiego – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu

- Kościół Parafialny w Wierzenicy, pw. Św. Mikołaja – kościół drewniany z II poł. XVI w.,
- Kościół pw. Św. Michała Archanioła w Uzarzewie – kościół drewniany wybudowany w 1749 r.

Zagospodarowanie przestrzenne

Do czasów przedwojennych miasto Swarzędz i jego otoczenie rozwijały się niezależnie od położonego w sąsiedztwie Poznania. W okresie powojennym, sytuacja ta uległa zmianie, a funkcjonalne powiązanie z Poznaniem stanowiło główny czynnik dynamicznego rozwoju struktury przestrzennej Swarzędza i jego okolic. Obecnie położenie w ramach aglomeracji poznańskiej, również stanowi determinantę rozwoju społecznego, gospodarczego i demograficznego gminy, wpływając przez to na konieczność odpowiedniego kształtowania polityki przestrzennej miasta i gminy.

W ostatnich latach głównymi osiami rozwoju gospodarczego gminy były tereny inwestycyjne zlokalizowane wzdłuż drogi krajowej Nr 92 – w Swarzędzu i Jasinie, a także wzdłuż drogi wojewódzkiej Nr 194 (dawniej DK Nr 5) w rejonie Bogucina, Janikowa i Kobylnicy. Przebieg tych tras stał się jednocześnie naturalnymi barierami przestrzennymi gminy. Jest to szczególnie widoczne w mieście Swarzędz, gdzie przebieg drogi Nr 92 przez centrum – dzieli miasto na dwie części. Prowadzi to do pewnych zaburzeń w spójnym funkcjonowaniu miasta jako całości i występowania różnic w zagospodarowaniu infrastrukturalnym poszczególnych jego części. Ponadto przebieg ww. tras o dużym natężeniu ruchu wiąże się z pewnymi uciążliwościami dla mieszkańców takimi jak hałas komunikacyjny, wzmożony ruch tranzytowy czy zanieczyszczenie powietrza.

Rozwój przestrzenny terenów wiejskich gminy do lat 70-tych był nieznaczny i ograniczał się wyłącznie do tych wsi, w których zlokalizowane były Państwowe Gospodarstwa Rolne. Obecnie sytuacja jest odmienna i obszary popegeerowskie zmagają się z licznymi problemami natury społeczno-gospodarczej, przestrzennej i infrastrukturalnej, z kolei obszary dotychczas zagospodarowywane w sposób ograniczony, zostały przeznaczone pod nową zabudowę deweloperską (głównie szeregową) i jednorodzinną, przyciągając nowych mieszkańców.

Gwałtowny rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie miasta rozpoczął się w latach 70-tych. Powstały wtedy największe osiedla mieszkaniowe o zabudowie blokowej zlokalizowane w północno-wschodniej i południowej części miasta. Niska jakość techniczna i wizualna, doprowadziła do obniżenia estetyki tkanki architektonicznej miasta i w rezultacie utraty ładu przestrzennego. Obecnie najwyższy przyrost budynków mieszkalnych odnotowywany jest w części południowej Swarzędza w kierunku Zalasewa, gdzie powstają nowe osiedla zabudowy jednorodzinnej.

Wzmożona ekspansja budownictwa w mieście i jego okolicach sprawia, iż utrudnione staje się zapewnienie dostatecznego stopnia i tempa rozwoju infrastruktury, a także utrzymanie ładu przestrzennego. Problem pogłębia realizacja budownictwa w drodze decyzji o warunkach zabudowy, a nie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, choć gmina czyni znaczne starania w tym zakresie.

Według stanu na koniec 2015 r. Gmina Swarzędz była pokryta 122 miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w 18,8% jej powierzchni, co oznacza wzrost o 14 punktów procentowych w stosunku do 2010 r.

Poprawa pokrycia gminy mpzp przełożyła się na spadek liczby wydawanych decyzji o warunkach zabudowy w okresie lat 2010-2015 z poziomu 354 w 2010 r. do 202 w 2015 r. (średnio rocznie wydawano 231 decyzje), co przekłada się na zwiększenie kontroli nad zagospodarowaniem przestrzennym i zachowaniem ładu urbanistyczno-architektonicznego w gminie.

Struktura zagospodarowania terenu gminy według stanu na 2014 r. została zaprezentowana w poniższej tabeli.

Tabela 8. Struktura zagospodarowania powierzchni Gminy Swarzędz - stan na 2014 r.

	Powierzchnia w ha	Udział % w pow. całkowitej gminy
Gmina Swarzędz, w tym:	10 178	
- Miasto	823	8,1%
- Obszar wiejski	9 355	91,9%
użytki rolne razem, w tym:	6 801	66,8%
- użytki rolne - grunty orne	6 020	59,1%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem, w tym:	1 388	13,6%
- grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - lasy	1 358	13,3%
grunty pod wodami razem	162	1,6%
grunty zabudowane i zurbanizowane razem, w tym:	1 633	16,0%
- tereny mieszkaniowe	559	5,5%
- tereny przemysłowe	131	1,3%
- tereny inne zabudowane	200	2,0%
- tereny zurbanizowane niezabudowane	74	0,7%
- tereny rekreacji i wypoczynku	37	0,4%
- tereny komunikacyjne - drogi, tereny kolejowe i inne	632	6,2%
nieużytki	173	1,7%
tereny różne	21	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Gmina Swarzędz cechuje się relatywnie wysokim poziomem zurbanizowania – grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią bowiem 16,0% powierzchni gminy, co znacząco przekracza przeciętny poziom dla województwa i kraju równy 5,2%. Mimo wysokiego stopnia zurbanizowania gmina posiada znaczne zasoby użytków rolnych, które stanowią 66,8% powierzchni gminy (Wielkopolska – 64,7%, Polska – 59,9%) z czego 88,5% zajmują grunty orne. Zagospodarowanie terenów niezabudowanych pod działalność rolniczą przekłada się relatywnie niską lesistość – zaledwie 13,3% powierzchni gminy stanowią kompleksy leśne, w znacznej mierze zlokalizowane w północnej części gminy. Dla porównania wskaźnik lesistości dla Wielkopolski wynosi 26,4%, dla ogółu kraju zaś 30,0%.

Środowisko

Geograficznie gmina położona jest w północnej części Równiny Wrzesińskiej, wchodzącej w skład Niziny Wielkopolskiej, krainy geograficznej, której charakter określa polodowcowa rzeźba terenu. Teren gminy jest generalnie równinny, lekko pofalowany (wyniesiony na wysokość 85 - 105 m n.p.m), rozcięty miejscami zabagnionymi dolinami rzek Główna i Cybina. Najwyżej wyniesiony jest teren wsi Wierzenica i Janikowo. Tam też nachylenia terenu uzyskują największe kąty. Zasadniczą część gminy stanowi wysoczyzna morenowa, którą tworzą zróżnicowane litologicznie utwory – głównie piaski i żwiry sandrowe, w obniżeniach i dolinach rzek utwory torfowe i mułowe, w części pagórkowatej zaś utwory gliniaste (gliny zwałowe) i piaszczysto - gliniaste. Gleby są średniej i gorszej jakości i nie wszędzie sprzyjają gospodarce

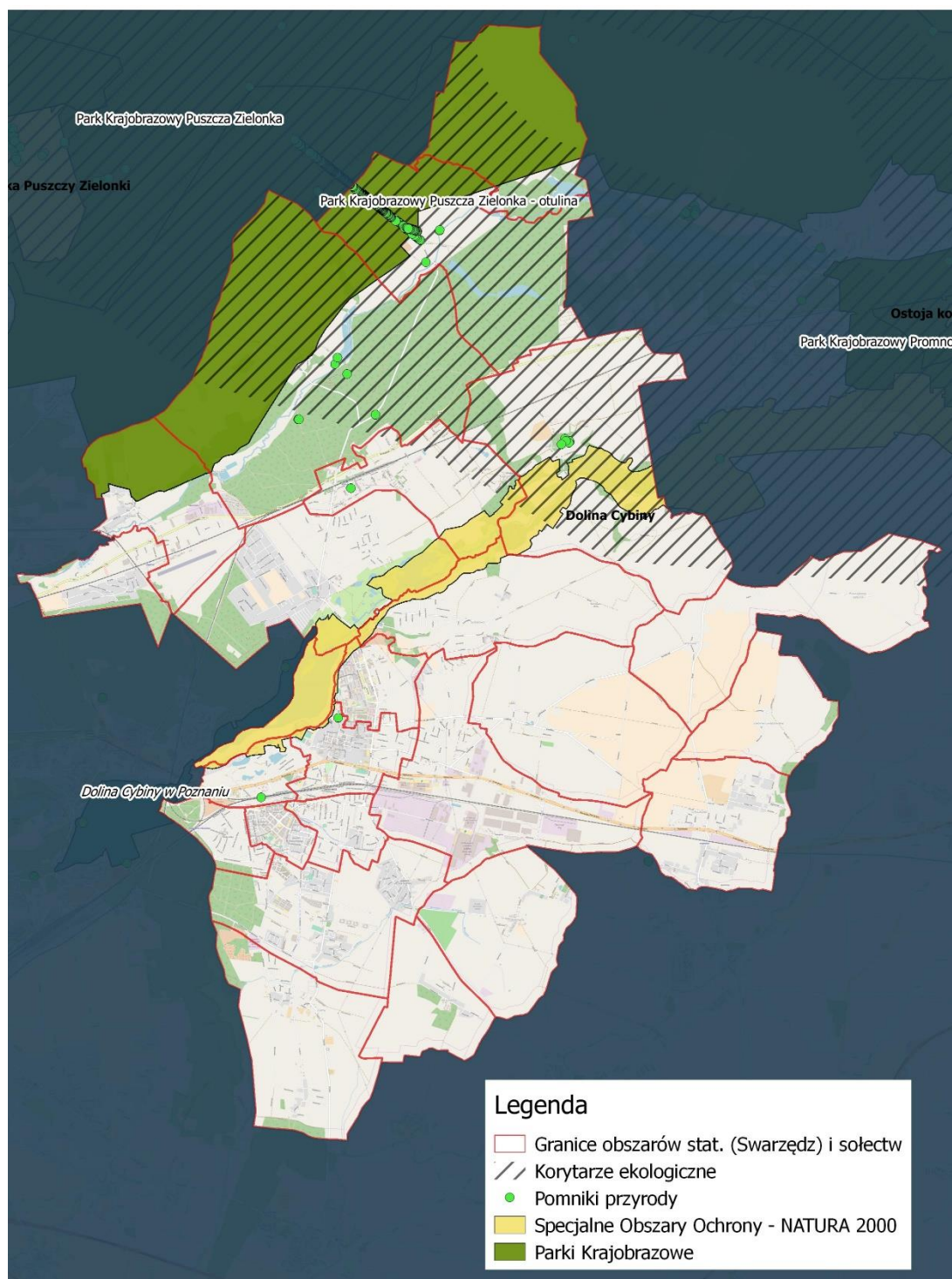
rolnej. Przeważają gleby IV klasy bonitacyjnej (55%). Po kilkanaście procent udziału w ogólnej powierzchni gruntów przypada zaś na gleby klasy III i V. Lesistość gminy jest niska i określa ją wskaźnik 12,9% udziału lasów w ogólnej powierzchni. Na wody powierzchniowe przypada 2,2%, a na tereny zabudowane 9%. Bogate, jak na Wielkopolskę, są natomiast zasoby wód podziemnych, głównie za sprawą bogatej w wody tzw. Wielkopolskiej Doliny Kopalnej, z której zasobów korzystają gminne ujęcia wodne.

Przez gminę przepływają wspomniane powyżej dwie rzeki: Cybina i Główna, stanowiące dopływ rzeki Warty. W granicach gminy położone są także jeziora (Jezioro Swarzędzkie, Jezioro Uzarzewskie, fragment Jeziora Kowalskiego), a także liczne pomniejsze zbiorniki wodne. Zgodnie z badaniami Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu wody płynące i powierzchniowe położone na terenie gminy wykazują zły lub słaby stan ekologiczny. Źródłami zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych są przede wszystkim: intensywna produkcja rolna oraz stosowanie nawozów, rolnicze wykorzystywanie gnojowicy, eutrofizacja wód wywołana zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych i rolniczych, wysoki stopień zwodociągowania, przy niskim stopniu skanalizowania obszarów wiejskich, odprowadzanie bezpośrednio do gruntu wód opadowych i roztopowych, nieszczelne zbiorniki bezodpływowe powodujące skażenie wód podziemnych.

Gmina podejmuje działania w sferze poprawy infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej, które ograniczą przyczyny powstawania zanieczyszczeń. Ponadto we wrześniu 2011 r. Gmina Swarzędz podjęła decyzję o rekultywacji jeziora Swarzędzkiego z wykorzystaniem trzech metod: strącania fosforu z toni wodnej do osadów dennych przy pomocy preparatu PIX, natleniania wód naddennych przy pomocy aeratora wietrznego oraz troficzne oddziaływanie od góry piramidy troficznej przy pomocy zabiegów ichtiologicznych (tzw. biomanipulacji). Stan jeziora ulega stopniowej poprawie, która ma zapewnić możliwość rekreacyjnego korzystania z akwenu.

Na terenie gminy Swarzędz występują następujące obszary objęte ochroną na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2014 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r., poz. 627 ze zm.): obszar mający znaczenie dla Wspólnoty „Dolina Cybiny” PLH300038 oraz otulina Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka. Na terenie gminy Swarzędz znajduje się 20 pomników przyrody, są to głównie pojedyncze drzewa oraz dwie grupy drzew i aleja.

Mapa 1. Prawne formy ochrony przyrody na terenie Gminy Swarzędz

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych przestrzennych RDOŚ w Poznaniu

Do najpoważniejszych i najbardziej odczuwalnych zagrożeń dla środowiska i zdrowia, na które w sposób bezpośredni narażeni są mieszkańcy są zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego oraz utrzymująca się obecność wyrobów azbestowych w otoczeniu.

Powszechnym i zauważalnym problemem jest zanieczyszczenie powietrza. Gmina Swarzędz należy do wielkopolskiej strefy oceny jakości powietrza wielkopolskiej, jednak z uwagi na bliskość i relatywnie silne oddziaływanie warto także przytoczyć wyniki badań jakości powietrza dla sfery aglomeracji poznańskiej.

Zgodnie z publikowaną corocznie przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu roczną oceną jakości powietrza w województwie wielkopolskim w 2016 ze względu na stężenia: NO₂, SO₂, CO, As, Cd, Ni, Pb obu strefom przypisano klasę A. Wartości pyłu PM_{2,5} pozwoliły przypisać klasę A strefie aglomeracja poznańska, natomiast klasę C strefie wielkopolskiej. Klasę C stwierdzono również we wszystkich strefach dla pyłu PM₁₀ i benzo(a)pirenu. Głównym źródłem wysokich stężeń pyłu zawieszonego PM₁₀ i benzo(a)pirenu są procesy spalania paliw w celach grzewczych, w szczególności w paleniskach sektora komunalno-bytowego, stąd szczególnie dotkliwie odczuwane są wysokie stężenia zanieczyszczeń zimą w okresie grzewczym. Problem przekroczeń, a więc i klasy C, odnotowano także w latach wcześniejszych i dotyczył on tych samych substancji tj.: pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} i benzo(a)pirenu. W latach 2010–2014 dla pyłu PM_{2,5} obowiązywał jeszcze margines tolerancji, który spowodował w roku 2014 zaliczenie strefy aglomeracja poznańska do klasy B i tym samym pozwolił nie wszczynać procedury tworzenia programu ochrony powietrza (POP). Ponieważ dla powyższej strefy już wcześniej opracowano POP dla pyłu PM₁₀ to prowadzenie działań proekologicznych mających doprowadzić do zmniejszenia jego stężeń przekłada także się na poprawę sytuacji w zakresie pyłu PM_{2,5}, o czym świadczy fakt, iż w kolejnych latach nie odnotowano przekroczenia poziomu dopuszczalnego i przypisano strefie klasę A. Ponadto w strefie wielkopolskiej odnotowano przekroczenia O₃ nadając jej klasę C. Czynnikiem powodującym powstawanie ozonu są tlenki azotu oraz węglowodory. Ozon jest zanieczyszczeniem pochodzenia fotochemicznego, jego stężenie zależy bezpośrednio od stopnia nasłonecznienia, wilgotności względnej, temperatury oraz prędkości wiatru.

Tabela 9. Wyniki oceny jakości powietrza dla wybranych stref w województwie wielkopolskim w 2016 r. pod kątem ochrony zdrowia

Nazwa strefy	Symbol klasy strefy dla poszczególnych substancji											
	NO ₂	SO ₂	CO	C ₆ H ₆	pył PM _{2,5}	pył PM ₁₀	BaP	As	Cd	Ni	Pb	O ₃
Aglomeracja poznańska	A	A	A	A	A	C	C	A	A	A	A	A
Strefa wielkopolska	A	A	A	A	C	C	C	A	A	A	A	C

Klasa A – stężenie poszczególnych zanieczyszczeń nie przekroczyło odpowiednio poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych;

Klasa C – stężenie poszczególnych zanieczyszczeń przekracza poziom dopuszczalny lub poziom docelowy powiększony o margines tolerancji.

Źródło: *Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim za rok 2016*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, 2017 r.

Zanieczyszczenie powietrza przyczynia się do obniżenia jakości życia i zdrowia mieszkańców gminy. Głównymi czynnikami wpływającymi na problem zanieczyszczeń powietrza w Gminie Swarzędz, obok niskiej emisji, są bliskość Poznania i aglomeracji poznańskiej, gdzie wytwarza się duże ilości substancji szkodliwych, a także emisja liniowa, związana z przebiegiem przez teren gminy szlaków komunikacyjnych, o wysokim natężeniu ruchu.

W związku z powyższym w celu przeciwdziałania zanieczyszczeniom emitowanym na terenie gminy w 2016 r. przyjęto „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Miasta i Gminy Swarzędz”, który na podstawie przeprowadzonych badań oszacował wielkość emisji substancji szkodliwych na terenie gminy, wskazując na cele i rozwiązania w postaci działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych w obszarach związanych z użytkowaniem energii w budownictwie, transporcie i gospodarce komunalnej. Określone

w harmonogramie rzeczowo-finansowym działania pozwolą na zaoszczędzenie do 2020 roku 35 099,85 MWh energii i 19 925,94 emisji Mg CO₂ – redukcja emisji o 4,95% w stosunku do roku bazowego (2010). PGN wskazuje ponadto, iż dotychczas realizowana polityka Urzędu Miasta i Gminy w Swarzędzu przynosi rezultaty, gdyż przy znacznym wzroście gospodarczym i rozwoju gminy w okresie ostatnich kilku lat emisje gazów cieplarnianych nie wzrosły w sposób znaczący, a zużycie energii zostało ograniczone. Kontynuacja tych działań, w oparciu o zapisy PGN powinna prowadzić do dalszej poprawy stanu środowiska i zwiększania świadomości mieszkańców.

Zgodnie z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” przyjętym przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej uchwałą nr 122/2009 z dnia 14 lipca 2009 r., zmienionej uchwałą nr 39/2010 z dnia 15 marca 2010 r. zadaniem gminy w obszarze ochrony środowiska i zdrowia mieszkańców jest usunięcie wyrobów azbestowych do 2032 r. W związku z powyższym w dniu 25 czerwca 2013 r. Gmina Swarzędz przyjęła dokument „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Miasta i Gminy Swarzędz na lata 2012-2032”, którego celami są: usunięcie oraz unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest, ograniczenie negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu, oraz likwidację szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Azbest stosowany był do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, wyrobów włókienniczych oraz wyrobów hydroizolacyjnych (lepiki, papy dachowe, płytki podłogowe). Najbardziej popularnym zastosowaniem azbestu była produkcja wyrobów azbestowo-cementowych, w tym szczególnie lekkiej, wytrzymałej, trwałej i niepalnej płyty azbestowo-cementowej – eternitu. Na terenie gminy Swarzędz eternit stanowi większość zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych.

Przeprowadzona inwentaryzacja pokryć dachowych i okładzin elewacyjnych wykonanych z płyt azbestowo-cementowych, a także innych wyrobów azbestowych wykazała, że na terenie gminy Swarzędz występuje 1 611 855 kg (w tym od osób fizycznych – 1 102 676 kg) odpadów zawierających azbest. W programie dokonano wyliczeń potencjalnych kosztów usuwania wyrobów zawierających azbest, które wg. cen rynku krajowego szacuje się na 9 241 828,29 zł. Z uwagi na szczególne znaczenie dla jakości środowiska i zdrowia mieszkańców dane dotyczące ilości azbestu zlokalizowanej w poszczególnych częściach gminy stanowiły jeden z elementów analizy delimitacyjnej obszarów zdegradowanych przedstawionej w dalszej części dokumentu.

W ostatnich latach mieszkańcy Gminy Swarzędz, a także właściciele i użytkownicy wieczyści, którzy nie prowadzą działalności gospodarczej; spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, jednostki organizacyjne zaliczane do sektora finansów publicznych, instytuty badawcze oraz stowarzyszenia ogrodowe lub działkowcy⁹ mieli możliwość składania wniosków o udział w *Programie likwidacji wyrobów zawierających azbest* koordynowanym przez Powiat Poznański. Dofinansowanie w ramach Programu pokrywa 100% kosztów demontażu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest. O zakwalifikowaniu wniosku oraz przyznaniu dotacji decyduje kolejność zgłoszeń. Jest to cenna inicjatywa, biorąc pod uwagę fakt, iż obecność wyrobów azbestowych na terenie gminy jest wciąż wysoka.

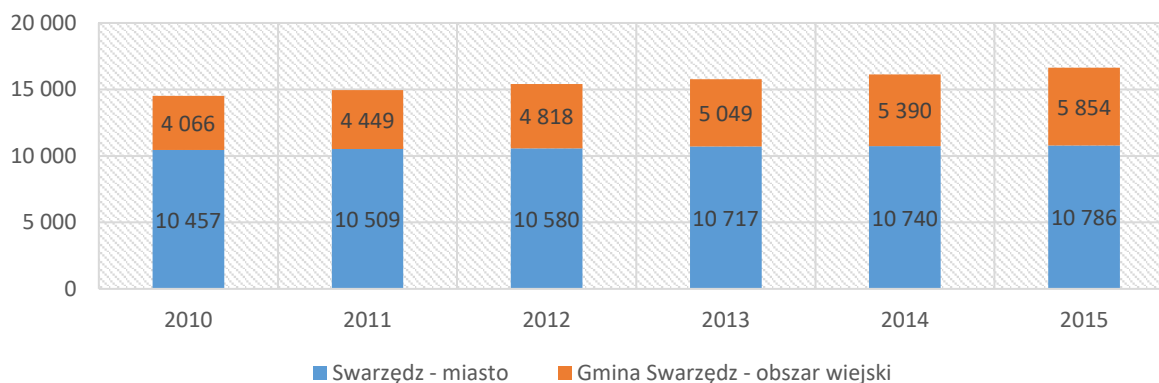
⁹ W przypadku, gdy wymienione podmioty nie wykorzystają limitu dotacyjnego, uprawnienia do udziału w akcji mogą otrzymać także rolnicze spółdzielnie produkcyjne

Mieszkalnictwo

W latach 2010-2015 zasób mieszkaniowy gminy wzrósł o 14,6% (2 117 mieszkań), a przeciętna powierzchnia użytkowa wzrosła z poziomu 85,72 m² do poziomu 87,58 m². Wysoki poziom przyrostu liczby mieszkań na terenie gminy wynikał z wysokiego poziomu migracji ludności do gminy i wzmożonego rozwoju działalności deweloperskiej. Tempo i skala zmian zasobu mieszkaniowego znacząco różniły się pomiędzy miastem, a częścią wiejską gminy.

Wykres 14. Zasób mieszkaniowy w Gminie Swarzędz lata 2010-2015

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Na terenie miasta liczba mieszkań wzrosła zaledwie o 3% (329 mieszkań), co oznacza, iż nowe realizacje stanowiły jedynie uzupełnienie obecnego zasobu, odzwierciedlając tendencje demograficzne obserwowane na terenie Swarzędza: stopniowy odpływ mieszkańców, stabilny poziom liczby ludności wykazujący nieznaczne wahania w badanym okresie. Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań na terenie miasta wzrosła o 0,5 m² i w 2015 r. wynosiła średnio 75,55 m².

Obszar wiejski gminy cieszy się znaczącą popularnością wśród mieszkańców i deweloperów, co w pewnym stopniu potęguje proces zmian na terenie gminy: migracje ludności na obszar aglomeracji poznańskiej skłaniają deweloperów do tworzenia nowych osiedli mieszkaniowych, nawet na terenach o mniejszym stopniu skomunikowania i uzbrojenia w media, z kolei konkurencyjne cenowo, położone w atrakcyjnych lokalizacjach nieruchomości przyczyniają się do dalszego napływu nowych mieszkańców. Potwierdzają to dane, w latach 2010-2015 liczba mieszkań na terenie sołectw wzrosła aż o 44% (1 788 mieszkań). Istotna zmiana dokonała się także w typie zabudowy i jej parametrach. Początkowo na terenie swarzędzkich wsi dominowała zabudowa mieszkaniowo-zagrodowa i jednorodzinna, z rzadka uzupełniana niskokondygnacyjną zabudową blokową, co zwiększało średnią powierzchnię zasobów mieszkaniowych. Obecny rozwój rynku nieruchomości, głównie niskiej zabudowy blokowej i szeregowej, o mniejszym przeciętnym metrażu dostosowanym do preferencji i możliwości finansowych klientów, a także wymogów rządowych programów wsparcia jak np. „Mieszkanie dla Młodych”, doprowadził do spadku przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań z poziomu 113,15 m² w 2010 r. do poziomu 109,75 m² w 2015 r.

Ostatnie mieszkania spółdzielcze wybudowano w 2007 roku, mieszkania komunalne natomiast w 2012 roku – wybudowano wówczas 33 mieszkania. Według stanu na koniec 2012 roku gminny zasób mieszkaniowy składał się z 67 budynków o łącznej powierzchni użytkowej 18.572,09 m² o łącznej liczbie 469 lokali, z czego 432 lokale stanowią lokale komunalne, zaś 17 to lokale socjalne.¹⁰

Stały zasób mieszkaniowy gminy zabezpiecza potrzeby mieszkaniowe gospodarstw o niskich dochodach, co stanowi zadanie własne gminy wynikające z przepisów ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 z późn. zm.). Stały zasób mieszkaniowy Gminy Swarzędz obejmuje 24 budynki o łącznej liczbie lokali równej 235. Pojedyncze budynki znajdują się w Gruszczynie, Sarbinowie i Jasinie, pozostałe zaś zlokalizowane są w mieście Swarzędz.¹¹

Gospodarka komunalna i infrastruktura techniczna

Głównym podmiotem świadczącym usługi w zakresie gospodarki komunalnej na terenie gminy jest Zakład Gospodarki Komunalnej w Swarzędzu, będący zakładem budżetowym gminy. Do zadań Zakładu należy, m.in.: utrzymanie czystości i porządku w mieście i gminie Swarzędz, administracja lokalami komunalnymi, eksploatacja i konserwacja gminnych sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, administracja cmentarzem komunalnym, równanie, utwardzanie i profilowa dróg gruntowych na obszarze gminy.

Tabela 10. Udział ludności korzystającej z infrastruktury sieciowej [lata 2010-2015]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
wodociąg						
Gmina Swarzędz	94,0	93,9	94,2	94,1	95,5	95,4
- miasto	99,1	99,1	99,1	99,1	99,5	99,5
- obszar wiejski	82,3	82,6	83,8	83,9	87,9	87,9
kanalizacja						
Gmina Swarzędz	75,2	75,4	75,8	75,4	80,6	80,5
- miasto	90,6	90,6	91,2	91,2	91,5	91,5
- obszar wiejski	40,3	42,1	43,3	43,5	59,6	60,4
gaz						
Gmina Swarzędz	78,8	78,7	77,4	76,6	76,6	76,6
- miasto	88,4	88,5	89,7	88,6	88,6	88,1
- obszar wiejski	57,2	57,1	51,4	52,5	53,3	55,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

¹⁰ Plan wykorzystania gminnego zasobu nieruchomości Gminy Swarzędz na lata 2013-2015, Urząd Miasta i Gminy Swarzędz, 2012

¹¹ ZARZĄDZENIE NR WSO.0050.1.146.2012 BURMISTRZA MIASTA I GMINY SWARZĘDZ z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie: określenia szczegółowego wykazu budynków stanowiących stały zasób mieszkaniowy Gminy Swarzędz

Infrastruktura sieciowa w związku z postępującą ekspansją nowych osiedli mieszkaniowych rozwija się głównie na terenach wiejskich gminy. Najwyższy nacisk położony jest na rozwój sieci kanalizacyjnej, która systematycznie rośnie, a pomiędzy 2013 i 2014 zanotowała gwałtowny wzrost użytkowników na obszarze wiejskim gminy o ponad 16 punktów procentowych. Swarzędzkie ścieki - poprzez system przepompowni - w większości płyną do Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Koziegłowach pod Poznaniem, a leżące dalej od Swarzędza, wsie Uzarzewo i Wierzonka posiadają własne oczyszczalnie ścieków.

Swarzędz jest członkiem Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka (zrzeszającego 5 gmin: Swarzędz, Murowana Goślina, Czerwonak, Pobiedziska i Skoki), który realizuje projekt inwestycyjny „Kanalizacja obszaru Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka i okolic”. Ta duża inwestycja (jest to jeden z największych projektów infrastrukturalnych w kraju) uzyskała dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, co pozwala na stworzenie nowoczesnej infrastruktury sieciowej na terenach wiejskich. W ramach projektu na terenie gminy powstanie łącznie 25,7 km sieci z 10 pompowniami ścieków.

W mieście stopień usieciowienia podstawowych mediów jest niemal pełny, wymagając jedynie bieżących uzupełnień i ewentualnej modernizacji elementów infrastruktury.

W gminie Swarzędz występuje system ciepłowniczy, którego operatorem i dostawcą jest Veolia. System ten jest bezpośrednio połączony z siecią ciepłowniczą na terenie Miasta Poznania. Operatorem sieci elektroenergetycznej jest Enea Operator Sp. z o.o., który obsługuje większość gmin z obszaru Metropolii Poznań. Operatorem sieci gazowej jest Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o.

Gmina Swarzędz należy do Związku Międzygminnego Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej (GOAP) z siedzibą w Poznaniu, który realizuje zadania z zakresu gospodarki odpadami.

Obszar gminy przynależy do Regionu II, który jest najliczniejszym pod względem ludności regionem w województwie wielkopolskim. W jego skład wchodzi 10 gmin. Regionalną instalację stanowią: kompostownia przyzłomowa i składowisko odpadów w Suchym Lesie należące do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Poznaniu Sp. z o.o. Instalacjami przewidzianymi do zastępczej obsługi Regionu II są: 3 sortownie odpadów w Poznaniu; składowiska odpadów w Rabowicach (gmina Swarzędz), Wysoczce (gmina Buk), w Borówku (gmina Pobiedziska) i w Białęgach (gmina Murowana Goślina), a także instalacja termicznego przekształcania frakcji resztkowej zmieszanych odpadów komunalnych (ITPOK).

W gminie prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów z papieru i tektury, opakowaniowych ze szkła, metali i tworzyw sztucznych. W zabudowie wielorodzinnej i jednorodzinnej zbiórka odbywa się w systemie pojemnikowym (kontenerowym) i workowym w tzw. „big-bagach”, zgodnie z ustalonym harmonogramem. Oprócz zbiórki odpadów „u źródła” istnieje możliwość przekazania odpadów problemowych do Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (tzw. PSZOK) zlokalizowanego na terenie Składowiska Odpadów Komunalnych w Rabowicach. Mieszkańcy gminy Swarzędz mogą bezpłatnie oddawać odpady wielkogabarytowe oraz zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny.

Delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji Gminy Swarzędz

Wybór jednostek statystycznych

Jednostkami statystycznymi użytymi na potrzeby wykonania badania delimitacyjnego były jednostki pomocnicze gminy – sołectwa, a także 7 obszarów, na które podzielono obszar miasta Swarzędz.

Z uwagi na różnice funkcjonalne pomiędzy obszarem miejskim, a obszarami wiejskimi, delimitacja obszarów kryzysowych została przeprowadzona odrębnie dla miasta i odrębnie dla obszaru wiejskiego.

Analiza obszaru wiejskiego gminy obejmuje 20 sołectw: Bogucin, Garby, Gortatowo, Gruszczyn, Janikowo, Jasin, Katarzynki, Karłowice, Kobylnica, Kruszewnia, Łowęcin, Paczkowo, Puszczykowo-Zaborze, Rabowice, Sarbinowo, Sokolniki Gwiazdowskie, Uzarzewo, Wierzenica, Wierzonka, Zalasewo. Z uwagi na małą liczbę mieszkańców 2 sołectwa, tj. Puszczykowo-Zaborze oraz Katarzynki były analizowane łącznie z sąsiadującymi sołectwami, odpowiednio: Sarbinowem oraz Kobylnicą.

Mapa 2. Mapa poglądowa podziału Gminy Swarzędz na obszary statystyczne wykorzystane na potrzeby delimitacji obszarów zdegradowanych

Źródło: opracowanie własne. Podkład mapy: Open Street Map

Miasto Swarzędz zostało podzielone na 7 obszarów, których granice zostały wyznaczone w oparciu o strefy funkcjonalne zabudowy jak i wzdłuż granic przestrzennych jak przebieg drogi krajowej Nr 92 czy magistralna międzynarodowa linia kolejowa E20 (Berlin – Poznań – Warszawa – Terespol – Moskwa). Wyróżniono następujące obszary:

Obszar 1 – jest to obszar położony w południowo-zachodniej części miasta, pomiędzy granicą miasta z Miastem Poznań, linią kolejową E20, sołectwem Zalasewo, a także Osiedlem Edwarda Raczyńskiego. Dominującym typem zabudowy w obszarze jest zabudowa mieszkalna jednorodzinna, a także szeregowa. W północno-wschodniej części obszaru znajdują się Rodzinne Ogródki Działkowe „Kwitnąca Dolina”, a także tereny przemysłowe oraz kolejowe.

Obszar 2 – jest obszar położony w południowej części miasta, od północy ograniczony torami kolejowymi, a od południa granicą miasta. Obszar ten obejmuje osiedla zabudowy wielorodzinnej i szeregowej, tj. Osiedle H. Cegielskiego, Osiedle E. Raczyńskiego, Osiedle T. Działyńskiego, Osiedle M. Mielżyńskiego.

Obszar 3 – jest to obszar zlokalizowany w południowo-wschodniej części miasta, ograniczony od wschodu i południa granicą miasta, od północy zaś linią kolejową E20. Obszar obejmuje tereny o zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej.

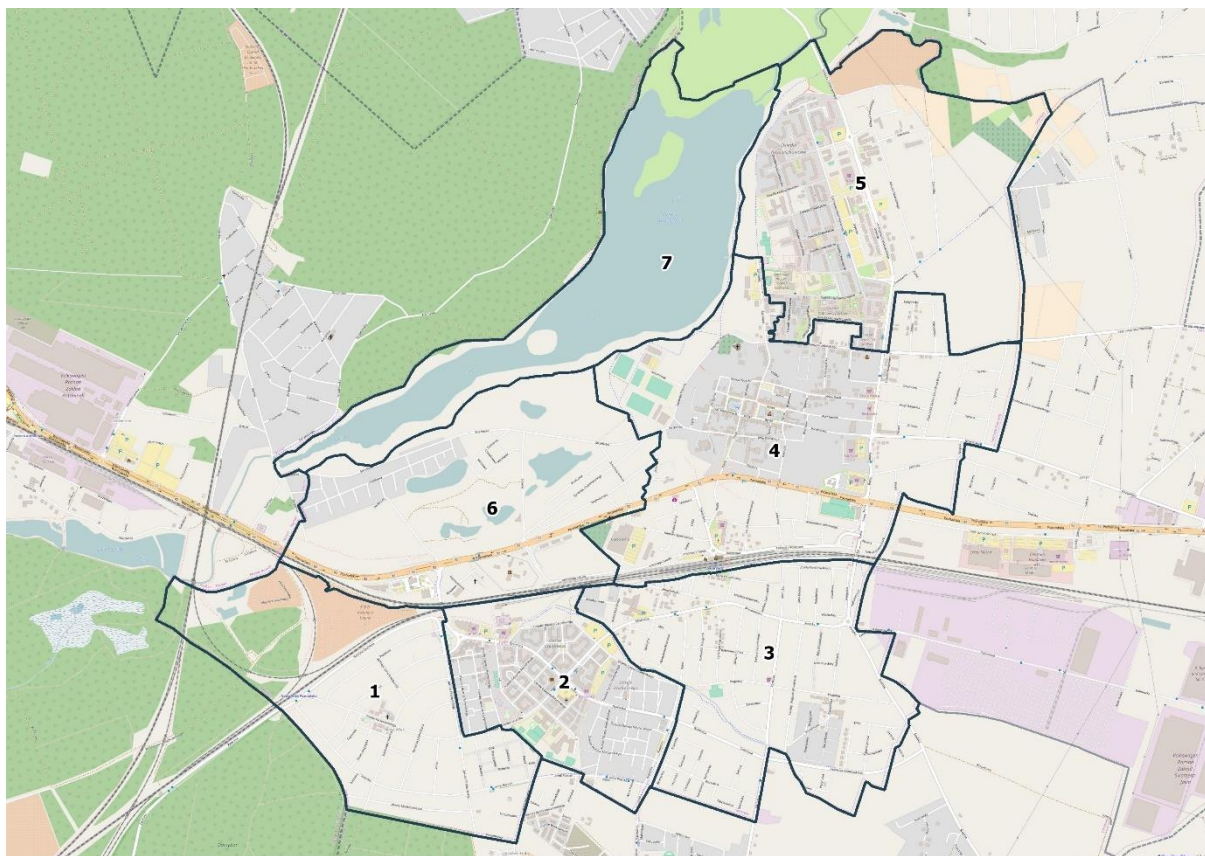
Obszar 4 – to obszar położony w centralnej, śródmiejskiej części, obejmujący także tereny położone wzdłuż wschodniej granicy miasta. Zabudowa w znacznej mierze zdominowana jest przez zabudowę mieszkaniowo-usługową – 2-3 kondygnacyjne kamienice w centrum miasta, zabudowę handlowo-usługową, a także zabudowę mieszkaniową jednorodziną. W północnej części obszaru występuje także niska zabudowa blokowa.

Obszar 5 – obszar obejmujący głównie duże osiedla wielorodzinne o zabudowie blokowej położone w północnej części miasta (Os. Dąbrowszczaków, Os. Kościuszkowców, Os. Czwartaków, Os. Zygmunta III Wazy), we wschodniej części obszaru uzupełnionej zabudową przemysłowo-usługową oraz mieszkaniową jednorodziną. Ponadto w granice obszaru weszły dwa tereny tworzące Rodzinne Ogródki Działkowe oraz cmentarz.

Obszar 6 – obszar położony w zachodniej części miasta, pomiędzy Jeziorem Swarzędzkim, ulicą Poznańską, granicą z Poznaniem a centrum miasta. Jego dwie równoległe osie przestrzenne wyznaczają ul. Strzelecka oraz ul. Poznańska. Jest to obszar o dominującej zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej uzupełnionej zabudową usługowo-przemysłową, zlokalizowaną wzdłuż ul. Poznańskiej. Znaczną część obszaru zajmują także stawy i nieużytki.

Obszar 7 – jest to obszar obejmujący teren Jeziora Swarzędzkiego wraz z nabrzeżem. Obszar ten został całkowicie wyłączony z przeprowadzonej analizy.

Mapa 3. Podział miasta Swarzędz na obszary statystyczne wykorzystane do przeprowadzenia delimitacji obszarów zdegradowanych

Źródło: Opracowanie własne. Podkład mapy: Open Street Map

Tabela 11. Podstawowe dane statystyczne o obszarach użytych na potrzeby przeprowadzenia delimitacji obszarów zdegradowanych Gminy Swarzędz

	Ludność ogółem (2015 r.)	Udział w ludności gminy ogółem (2015 r.)	Powierzchnia w ha	Udział w pow. gminy ogółem
OBSZARY STATYSTYCZNE - MIASTO SWARZĘDZ				
Obszar Nr 1	2 394	4,9%	103,8	1,0%
Obszar Nr 2	6 647	13,7%	64,58	0,6%
Obszar Nr 3	4 207	8,7%	112	1,1%
Obszar Nr 4	5 370	11,1%	170,9	1,7%
Obszar Nr 5	9 732	20,0%	140,9	1,4%
Obszar Nr 6	1 760	3,6%	118,5	1,2%
Obszar Nr 7	0	0,0%	109,6	1,1%
JEDNOSTKI POMOCNICZE - SOŁECTWA				
Bogucin	1058	2,3%	185,45	1,8%
Garby	474	1,0%	480,39	4,7%
Gortatowo	625	1,3%	487,90	4,8%
Gruszczyn	2395	5,1%	616,64	6,1%
Janikowo	498	1,1%	366,17	3,6%
Jasin	1396	3,0%	583,35	5,7%
Karłowice	383	0,8%	481,61	4,7%
Kobylnica/ Katarzynki	1642	3,5%	336,70	3,3%
Kruszewnia	469	1,0%	242,12	2,4%
Łowęcin	582	1,2%	578,41	5,7%

	Ludność ogółem (2015 r.)	Udział w ludności gminy ogółem (2015 r.)	Powierzchnia w ha	Udział w pow. gminy ogółem
Paczkowo	1655	3,5%	371,69	3,7%
Rabowice	278	0,6%	384,90	3,8%
Sarbinowo/ Puszczkowo Zaborze	169	0,4%	551,50	5,4%
Sokolniki Gwiazdowskie	107	0,2%	272,55	2,7%
Uzarszewo	547	1,2%	908,77	8,9%
Wierzenica	350	0,7%	1328,30	13,1%
Wierzonka	412	0,9%	688,03	6,8%
Zalasewo	3632	7,8%	485,43	4,8%
GMINA SWARZĘDZ¹²	46 785		10 178	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności UMiG w Swarzędzu, obliczeń przestrzennych wykonanych w programie Quantum GIS

Przyjęta metodyka opracowania została oparta na analizie wskaźnikowej jednostek statystycznych, aby umożliwić możliwie obiektywne określenie obszarów o najwyższej koncentracji problemów natury społecznej, a także gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.

Metodyka zastosowana na potrzeby delimitacji obszarów zdegradowanych

Wykorzystanie wskaźników delimitacyjnych odniesionych do średnich wartości na całym obszarze gminy ma za zadanie prowadzić do pozyskania pełnego obrazu, dotyczącego wszystkich jednostek statystycznych gminy, na które zostało ono podzielone oraz wskazania jednostek szczególnie zagrożonych wykluczeniem i predysponowanych do objęcia kompleksowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi.

Zgodnie z wytycznymi ustawy o rewitalizacji obszar wsparcia musi się charakteryzować wyższą intensywnością negatywnych zjawisk opisanych przyjętymi wskaźnikami niż średnia intensywność tych zjawisk dla całego miasta. Metodą, która pozwala na ocenę i selekcję obszarów miasta o najwyższym stopniu degradacji jest standaryzacja przyjętego zestawu wskaźników i na tej podstawie stworzenie indeksu zbiorczego. Poniżej przedstawione zostały etapy badania delimitacji obszarów zdegradowanych.

I. Zebranie danych dla jednostek i obliczenie wskaźników delimitacyjnych

Na podstawie zebranych, dostępnych statystyk publicznych obliczone zostały wskaźniki, które pozwoliły na określenie poziomu rozwoju społecznego obszarów i sołectw Gminy Swarzędz w takich sferach rozwojowych jak sfera społeczna, gospodarcza, środowiskowa i przestrzenno-funkcjonalna. Za rok podstawowy dla większości analiz przyjęto rok 2015, w pojedynczych przypadkach, z uwagi na dostępność, zastosowano dane możliwie aktualne. W analizach dynamiki za rok bazowy przyjęto rok 2010. Poniżej przedstawiono pełny zestaw wskaźników w podziale na strefy tematyczne.

¹² Suma poszczególnych pozycji różni się nieznacznie od sumy ogólnej dla gminy z uwagi na pewien margines błędu w precyzji wytyczania granic w programie QGIS.

Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera przestrzenno-funkcjonalna
<ul style="list-style-type: none"> • Dynamika zmian liczby ludności na lata 2010-2015; • Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015); • Dynamika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (lata 2010-2015); • Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015) • Udział osób bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym; • Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym; • Dynamika liczby osób bezrobotnych w latach 2010-2015; • Dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2015; • Liczba osób korzystająca z pomocy społecznej w ogóle ludności (2015); • Udział osób zmagających się z problemem uzależnień w ogóle ludności korzystającej z pomocy społ. • Udział osób dotkniętych przemocą domową w ogóle ludności korzystającej z pomocy społ. • Udział osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy społ.; • Frekwencja w wyborach prezydenckich 2015; • Frekwencja w wyborach samorządowych 2014; • Liczba przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2016); • Liczba organizacji pozarządowych przypadająca na 1000 mieszkańców; • Wynik Sprawdzianu 6-klasisty 2014/2015 • Średnia wysokość podatku dochodowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców; • Średnia wysokość podatku dochodowego z działalności gospodarczej (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) przypadająca na 1 osobę w wieku produkcyjnym; • Dynamika wysokości podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) w latach 2008-2015 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość azbestu przeznaczona do usunięcia przypadająca na każdy 1000 mieszkańców (kg/1000 os.); 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba boisk sportowych na 1000 mieszkańców; • Liczba budynków wybudowanych przed 1989 r. w budynkach mieszkalnych ogółem (STBS, SM, WM); • Udział budynków posiadających przyłącze do sieci kanalizacyjnej w budynkach posiadających przyłącze do sieci wodociągowej;

(PIT-37, PIT-40, PIT-40A) przypadająca na 1 mieszkańca

- Dynamika wysokości podatku dochodowego od os. fiz. (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) w latach 2008-2015

II. Standaryzacja wskaźników

Wzór na obliczenie średniej arytmetycznej, gdzie $\bar{x}$ oznacza średnią arytmetyczną, n – liczbę zmiennych, x – wartości zmiennych

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Wzór na obliczenie odchylenia standardowego populacji, gdzie: σ oznacza odchylenie standardowe, $\bar{x}$ – średnią arytmetyczną, N – liczbę zmiennych, x – wartości zmiennych

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2}{N}}$$

Wzór na obliczenie wskaźnika wystandaryzowanego - z, gdzie σ oznacza odchylenie standardowe, $\bar{x}$ – średnią arytmetyczną, x – wartość zmiennej niewystandaryzowanej

$$z = \frac{x - \bar{x}}{\sigma}$$

Kolejnym krokiem w analizie było wykonanie standaryzacji wskaźników delimitacyjnych. Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej wartości dla wszystkich jednostek statystycznych i podzieleniu przez odchylenie standardowe.

Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla miasta i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne¹³. Przejście odchylenia od średniej do wartości ujemnej wskazuje, które obszary odznaczają się wskaźnikiem degradacji wyższym od średniej dla miasta. Z kolei wartości dodatnie odchylenia ukazują obszary o najlepszej sytuacji, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla miasta odznaczają się mniejszym natężeniem.

Standaryzacja wskaźników umożliwia wykonanie bardziej pogłębionych analiz, poprzez zsumowanie wskaźników. Zabieg ten umożliwia utworzenie rankingu jednostek statystycznych i wytypowanie obszaru/ obszarów gminy o najwyższym natężeniu zjawisk problemowych.

Obok przedstawione zostały wzory działań matematycznych niezbędnych dla wyliczenia wskaźników wystandaryzowanych.

III. Przypisanie wskaźnikom wystandaryzowanym wag (w_i)

Z uwagi na fakt, iż przyjęte na potrzeby delimitacji wskaźniki dotyczą zjawisk o różnym wpływie na jakość życia mieszkańców i poziom rozwoju danego obszaru, postanowiono przypisać poszczególnym wskaźnikom wagi. Im wyższa wartość współczynnika tym większy wpływ wskaźnika na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru. Wagi przypisane wskaźnikom zostały przedstawione w dalszej części w tabeli zbiorczej wskaźników delimitacyjnych. Znak ujemny (-) lub dodatni (+) wskazuje na typ danej zmiennej:

- Stymulanty – oznaczono znakiem dodatnim, gdyż wzrost wartości zmiennej objaśniającej (danego wskaźnika) prowadzi do wzrostu zmiennej objaśnianej (indeksu zbiorczego, rozumianego jako ogólny poziom rozwoju obszaru);

¹³ W wyniku standaryzacji zmienna uzyskuje średnią wartość oczekiwaną równą zero i odchylenie standardowe równe jeden.

- Destymulanty – oznaczono znakiem ujemnym, ponieważ wzrost wartości zmiennej objaśniającej (wskaźnika) prowadzi do spadku zmiennej objaśnianej (indeksu zbiorczego, co oznacza pogorszenie poziomu rozwoju obszaru)

IV. Wynik delimitacji – stworzenie i analiza indeksu zbiorczego (wskaźnika sumarycznego)	
<p>Wzór na obliczenie wskaźnika sumarycznego (indeksu zbiorczego) – WS, gdzie z_i oznacza wartości zmiennych wystandaryzowanych, w_i – wartość wagi przypisanej danej zmiennej</p> $WS = \sum_{i=1}^n z_i \times w_i$	<p>Ostatnim etapem przeprowadzonej analizy wskaźnikowej jest zsumowanie wystandaryzowanych i pomnożonych przez przypisane im wagi wskaźników. W ten sposób powstaje indeks zbiorczy (wskaźnik sumaryczny), który pozwala na ocenę stopnia natężenia zjawisk kryzysowych na poszczególnych obszarach gminy. Obszar będzie mógł zostać uznany jako obszar zdegradowany, jeśli indeks zbiorczy dla danego obszaru będzie osiągał wartości najniższe, co jest równoznaczne z najwyższym stopniem jego degradacji w skali miasta.</p>

Przedstawiona analiza, z uwagi na naturalne różnice funkcjonalne występujące pomiędzy obszarem miasta a obszarem wiejskim gminy, została wykonana odrębnie dla obszarów wyznaczonych w granicach Swarzędza i odrębnie dla sołectw. W granicach wyznaczonych w ten sposób obszarów zdegradowanych, w rejonach cechujących się najwyższym natężeniem problemów natury społecznej, a także problemami natury środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz gospodarczej określony zostanie obszar rewitalizacji.

Na kolejnych stronach przedstawione zostały wyniki przeprowadzonej analizy wskaźnikowej w podziale na poszczególne sfery tematyczne.

Sfera społeczna

Dynamika zmian liczby ludności (lata 2010-2015) – waga 0,5 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Dynamika zmian liczby ludności pozwala ocenić, które obszary gminy wykazują pozytywne/ lub negatywne trendy demograficzne i stanowią atrakcyjne miejsce do osiedlania się ludności.

Miasto

Rejonami miasta, które w latach 2010-2015 odnotowały przyrost liczby mieszkańców były obszary o zabudowie jednorodzinnej położone na południowej stronie miasta, tj. obszar Nr 1 (4,6%) oraz obszar Nr 3 (2,0%), a także obszar centrum miasta, czyli obszar Nr 4 (3,3%). Widoczny jest odpływ ludności z obszarów blokowisk: obszaru Nr 5 (-4,1%) i obszaru Nr 2 (-1,5%). Niewielki spadek liczby ludności (-1,2%) odnotowano także na obszarze Nr 6.

Odpływ liczby ludności na obszarach silnie zurbanizowanych o zabudowie blokowej, przy jednoczesnym przyroście liczby ludności na obszarach o zabudowie jednorodzinnej, położonych na obrzeżach miast jest cechą charakterystyczną dla wielu polskich miast. Trend ten świadczy o występowaniu zjawiska suburbanizacji, tj. osiedlaniu się mieszkańców na terenach podmiejskich

Sołectwa

W ostatnich latach widoczny jest wyraźny trend osiedlania się znacznej części mieszkańców Poznania na terenie gmin tworzących aglomerację poznańską, przy jednoczesnym realizowaniu większości potrzeb, w tym głównie zawodowych, na terenie miasta rdzeniowego. Napływ klasy średniej na nowe osiedla o zabudowie jednorodzinnej i szeregowej zlokalizowane na terenach o niskim zagęszczeniu zabudowy, zlokalizowane w spokojnej okolicy, szczególnie na terenach wiejskich widoczny jest także w gminie Swarzędz. Na 18 rozpatrywanych sołectw zaledwie trzy wykazywały niewielki ubytek ludności w latach 2010-2015. Były to sołectwa Uzarzewo (-7,1%), Wierzonka (-1,0%), a także Bogucin (-0,1%) Wysoka popularność terenów wiejskich gminy Swarzędz wynika z ich wysokiej atrakcyjności przyrodniczo-krajobrazowej, a także niewielkiego oddalenia i relatywnie dobrego skomunikowania z miastem rdzeniowym aglomeracji – Poznaniem. Szczególnie wyraźny „boom” demograficzny, gdzie liczba ludności wzrosła o ponad połowę w stosunku do 2010 r. widoczny był w sołectwach położonych na południe od Swarzędza: Rabowice (52,7%) oraz Zalasewo (82,4%). Wysoki wzrost liczby ludności cechował także takie sołectwa jak: Garby (47,7%), Gortatowo (42,4%), Gruszczyn (33,1%) czy Kruszewnia (44,8%).

Napływ ludności na teren gminy z jednej strony wiąże się z korzyściami takimi jak wyższa baza podatkowa, z drugiej strony pociąga za sobą liczne wyzwania związane z odpowiednim, zrównoważonym gospodarowaniem przestrzennym, zabezpieczeniem odpowiedniej infrastruktury sieciowej i komunikacyjnej, a także infrastruktury usług społecznych i edukacyjnych dla nowych mieszkańców, co wiąże się z dodatkowymi obciążeniami finansowymi dla gminy. Konieczne jest zatem przemyślane opracowywanie dokumentów planistycznych wyznaczających nowe obszary pod zabudowę mieszkaniową, przy uwzględnieniu uwarunkowań przestrzennych i infrastrukturalnych, które zminimalizują rozproszenie zabudowy i koszty związane z późniejszą rozbudową i utrzymaniem infrastruktury.

Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015) – waga:- 0,6 oraz Dynamika zmian liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2010-2015 – waga: -0,4 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety powyżej 60 roku życia, mężczyźni powyżej 65 roku życia) w liczbie ludności ogółem pozwala na ocenę obciążenia demograficznego społeczeństwa, związanego ze starzeniem się społeczeństwa. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym pociąga za sobą konieczność zapewnienia odpowiedniej infrastruktury oraz usług dostosowanych do potrzeb tej grupy wiekowej, ułatwiających ich aktywizację i możliwość uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności.

Analiza dynamiki liczby ludności w wieku poprodukcyjnym pogłębia analizę struktury wiekowej, umożliwiając dokonanie oceny czy zjawisko starzenia się społeczeństwa ma charakter naturalny, przebiegając stabilnie, czy też proces ten przebiega w sposób gwałtowny i zjawisko to jest potęgowane przez dodatkowe czynniki społeczne, np. migracje.

Miasto

Obszarem miasta o najstarszej strukturze wiekowej mieszkańców jest obszar Nr 5 (21,7%), w którym co piąty mieszkaniec osiągnął już wiek emerytalny. Obszar nr 5 to obszar o zabudowie blokowej, wybudowanej w latach 70. i 80. XX-wieku, stąd naturalne zestarzenie się mieszkańców, którzy osiedlali się w tamtym okresie w nowowyprowadzonych blokach. Statystyki wskazują także, iż obszar ten cechuje się najwyższym poziomem depopulacji, co związane jest także z odpływem osób młodych, zarówno z przyczyn społecznych jak i edukacyjnych czy ekonomicznych, co dodatkowo przekłada się na pogorszenie wskaźników struktury wiekowej.

Wysoki udział osób w wieku emerytalnym cechuje także obszar centrum miasta (18,4%) oraz obszary o zabudowie jednorodzinnej położone po południowej stronie miasta (Nr 1 i Nr 3) oraz obszar Nr 6. Obszarem wyróżniającym się na tle pozostałych rejonów miasta jest obszar Nr 2, który wykazywał najniższy poziom ludności w wieku poprodukcyjnym równy 11,3%.

Wskaźnik dynamiki zmian liczby ludności w wieku poprodukcyjnym dla wszystkich obszarów miasta wykazywał wartość ujemną, niższą niż dynamika liczby ludności ogółem dla tych obszarów. Oznacza to, iż liczba osób w wieku poprodukcyjnym malała w ostatnich latach. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać przede wszystkim w przyczynach naturalnych (zgonach), a także częściowo w odpływie mieszkańców na tereny pozamiejskie.

Sołectwa

W znacznej części sołectwa położone w Gminie Swarzędz cechują się młodszą strukturą wiekową, aniżeli miasto Swarzędz. Sześć sołectw posiada relatywnie młodą strukturę społeczeństwa, w której udział ludności w wieku produkcyjnym nie przekracza 10%, są to sołectwa: Zalasewo (7,3%), Wierzenica (7,4%), Kruszewnia (7,5%), Karłowice (9,4%), Rabowice (9,7%) oraz Garby (9,7%). Najstarszym demograficznie obszarem części wiejskiej gminy jest położone bezpośrednio przy granicach Poznania sołectwo Bogucin, w którym co piąty mieszkaniec osiągnął wiek poprodukcyjny. Innymi sołectwami o dosyć wysokim udziale ludności w wieku poprodukcyjnym są: Janikowo (16,1%), Kobylnica łącznie z Katarzynkami (16,3%), Sarbinowo łącznie z Puszczykowem Zaborzem (16,0%) oraz Wierzonka (16,0%).

Pozostałe sołectwa osiągały wartość wskaźnika oscylującą w granicach 10,2%-13,5%, co biorąc pod uwagę ogólną sytuację demograficzną kraju należy uznać jako wynik dobry.

Należy zakładać, iż obecna dobra sytuacja struktury wiekowej ludności obszarów wiejskich gminy Swarzędz, może ulegać stopniowemu pogorszeniu w kolejnych latach. Świadczą o tym spore, dodatnie wartości wskaźnika dynamiki liczby ludności w wieku produkcyjnym w latach 2010-2015, osiągane przez poszczególne sołectwa. Tempo tych zmian będzie zapewne w pewnym stopniu ograniczane przez napływ nowych mieszkańców aglomeracji osiedlających się na terenie gminy, przez co sytuacja demograficzna w odniesieniu do średnich wartości dla kraju, wciąż będzie utrzymywać się na korzystnym poziomie.

Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015) – waga: 0,5 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym stanowi kolejny wskaźnik obrazujący strukturę wiekową poszczególnych obszarów. Wartość wskaźnika pozwala na ocenę potencjału odtworzeniowego lokalnej społeczności, pozwalając na dokonanie pewnej przybliżonej prognozy zmian struktury demograficznej w kolejnych latach.

Miasto

Wskaźnik udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym pokrywa się w znacznym stopniu ze wskaźnikiem udziału osób w wieku poprodukcyjnym wykazując ujemną korelację.

Najgorsza sytuacja demograficzna widoczna jest na obszarze Nr 5, w którym liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (18,6%) jest niższa aniżeli liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, co może w kolejnych latach prowadzić do dalszej depopulacji obszaru i stopniowego starzenia się struktury wiekowej.

Obszarem o najwyższym potencjale demograficznym jest obszar Nr 2, gdzie 23,3% ludności stanowią dzieci i młodzież do 18 roku życia, znacznie przekraczając liczbę osób w wieku poprodukcyjnym. W obszarach Nr 3, Nr 4 Nr 1 i Nr 6 liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym także przewyższa liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym, co należy ocenić jako zjawisko pozytywne. Różnice te są jednak niewielkie i mając w perspektywie osiągnięcie wieku emerytalnego przez osoby urodzone w czasach wyżu demograficznego lat 50. XX wieku, konieczna jest dbałość o utrzymanie odpowiedniego poziomu dzietności i aktywne prowadzenie polityki prorodzinnej przez władze samorządowe, aby zachować dostatecznie korzystne poziomy wskaźników struktury wiekowej.

Sołectwa

Rozpatrując wartości wskaźnika udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, warto odnieść je do analizowanej wartości wskaźnika udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Sołectwa położone w Gminie Swarzędz cechują się sporym zróżnicowaniem potencjału demograficznego. Najmniej korzystna sytuacja widoczna demograficzna widoczna jest w sołectwie: Bogucin (wartość wskaźnika = 17,9%), gdzie liczba osób w wieku emerytalnym przekracza liczbę mieszkańców w wieku do 18 roku życia. Postępujące starzenie się tego obszaru, wymagać będzie wzmożonej aktywności władz w zapewnieniu odpowiedniej oferty usług opiekuńczo- pielęgnacyjnych, szczególnie realizowanych w sposób mobilny – u pacjenta, a także dołożenia starań w aspekcie promocji i planowania przestrzennego, które przełożą się na większą atrakcyjność osiedleńczą tego rejonu gminy, szczególnie wśród młodych rodzin.

Wybitnie korzystną strukturę wiekową społeczeństwa, w której przewaga udziału dzieci i młodzieży nad udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności przekracza 15 punktów procentowych posiada aż 10 sołectw, są to sołectwa: Zalasewo (27%), Garby (22%), Rabowice (21%), Gruszczyn (20%), Gortatowo (19%), Wierzenica (19%), Kruszewnia (18%), Sokolniki Gwiazdowskie (17%), Karłowice (17%) oraz Paczkowo (15%). Świadczy to o wysokim potencjale demograficznym tych obszarów, który biorąc pod uwagę fakt, iż tereny te cechują się także wysoką dynamiką zasiedlania, a proces powstawania nowych osiedli i domów jest kontynuowany, będzie się utrzymywał w najbliższych latach. Wysoki udział dzieci i młodzieży, jak i przyrost ich liczby w ostatnich latach, wiąże się z koniecznością systematycznego poszerzania oferty oświatowej i wychowawczej, a także rekreacyjnej, jak i zapewnienia odpowiednich rozwiązań komunikacyjnych zapewniających dojazd uczniów do placówek szkolnych.

Sołectwa Jasin (24,6%), Uzarzewo (20,5%), Kobylnica/ Katarzynki (20,9%), Sarbinowo/ Puszczykowo Zaborze (20,1%) oraz Łowęcin (20,1%) posiadały także relatywnie korzystną relacją osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym. Pozostałe dwa sołectwa Janikowo (18,5%) i Wierzonka (17,5%) również posiadały dodatnią relację tych parametrów, nie przekraczającą jednak 3 punktów procentowych.

Udział osób bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym (2015) – waga: -1,0 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu]

Stopa bezrobocia mierzona udziałem osób bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym stanowi jeden z podstawowych mierników rozwoju społeczno-gospodarczego. Bezrobocie stanowi bowiem zjawisko wysoce niepożądane mające silnie przełożenie na występowanie negatywnych zjawisk społecznych (ubóstwo, wykluczenie społeczne, wyższa skłonność do czynów przestępczych, uzależnienie od pomocy społecznej, itd.), a także gospodarczych (niepełne wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich, niski popyt konsumpcyjny).

Gmina Swarzędz posiada bardzo dobrą sytuację na rynku pracy. Stopa bezrobocia gminy plasuje się zdecydowanie poniżej średniej krajowej i wojewódzkiej, co przekłada się również na dobrą sytuację w poszczególnych obszarach miasta jak i poszczególnych sołectwach. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na poziomie 2%, oznacza, iż przyczyny strukturalne występowania bezrobocia mają charakter marginalny, a poziom bezrobocia odpowiada tzw. bezrobociu frykcyjnemu, którego przyczyną są chwilowe przerwy w zatrudnieniu z powodu poszukiwania innej pracy lub zmianą miejsca zamieszkania.

Miasto

Biorąc pod uwagę stopień nasilenia problemu bezrobocia w samym mieście najwyższy udział osób bezrobotnych odnotowano na obszarze Nr 6 oraz w obszarze śródmiejskim (Nr 4), gdzie odpowiednio 2,3% i 2,1% osób w wieku produkcyjnym pozostawało bez pracy.

Obszarem o najniższym poziomie bezrobocia jest obszar Nr 1, na którym zaledwie 1,3% osób w wieku produkcyjnym pozostawało bez pracy. W pozostałych obszarach bezrobocie również było niewysokie i wahało się w granicach 1,6-1,7%.

Sołectwa

Obszar wiejski Gminy Swarzędz również cechuje się wysoce korzystną sytuacją na rynku pracy. W większości gmin udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym nie przekracza 2%. Najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w sołectwie Karłowice, w którym zarejestrowani bezrobotni stanowią 4,0% ogółu osób w wieku produkcyjnym. Innymi sołectwami, w których udział bezrobotnych przekraczał 2,0% były: Wierzonka (2,9%), Wierzenica (2,6%), Uzarszewo (2,2%), Paczkowo (2,3%) oraz Gortatowo (2,0%).

Sołectwami, w których nie zamieszkują żadne osoby bezrobotne są sołectwa Sarbinowo oraz Puszczykowo Zatorze, które w analizach rozpatrywane były łącznie. Ponadto poziom bezrobocia nie przekraczający 1,0% ludności w wieku produkcyjnym wyróżniał sołectwa: Rabowice (0,6%) oraz Zalasewo (0,8%). W pozostałych sołectwach bezrobocie wahało się w granicach 1,0-2,0% ludności w wieku produkcyjnym.

Niski poziom bezrobocia w sołectwach gminy wynika z faktu, że znaczna część mieszkańców, szczególnie tych, którzy osiedlili się na terenie gminy w ostatnich latach, posiada dobrą sytuację zawodową, w znacznej mierze pracując w Poznaniu lub podmiotach gospodarczych położonych na terenie Aglomeracji Poznańskiej. Ponadto pewien marginalny wpływ na statystykę ma fakt, iż część osób realnie bezrobotnych, oficjalnie pracuje (mieszka) w gospodarstwach rolnych, znajdując się poza ewidencjami urzędów pracy (tworząc tzw. bezrobocie ukryte).

Liczba osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym – waga: -0,8 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu]

Wskaźnikiem, który pogłębia analizę problemu bezrobocia na danym obszarze jest wskaźnik udziału osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym. Osoba zarejestrowana w Urzędzie Pracy otrzymuje status osoby długotrwale bezrobotnej wówczas, gdy okres w jakim pozostaje bez zatrudnienia przekracza 12 miesięcy. Analiza bezrobocia długotrwałego pozwala ocenić na ile trwały jest zdiagnozowany problem bezrobocia, a także czy wynika on ze zmian strukturalnych gospodarki i permanentnego niedopasowania podaży i popytu na rynku pracy, czy jest to zjawisko naturalne związane z czasową zmianą statusu części osób na rynku pracy, związaną z mobilnością zawodową.

Bezrobocie długotrwałe jest wysoce niekorzystne społecznie, wpływa bowiem zarówno na warunki bytowe rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie finansowe od transferów z pomocy społecznej) jak i na kondycję psychiczną i społeczną osoby pozostającej bez pracy (pojawienie się apatii, zniechęcenia, zanik posiadanych kwalifikacji i ich niedostosowanie do zmieniających się w wykonywanym zawodzie technologii i standardów). Czynniki te pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego, często prowadząc do pojawienia się zjawisk niekorzystnych społecznie: patologii, zatrudnienia w „szarej strefie” czy bezdomności.

Miasto

Wskaźniki dotyczące bezrobocia długotrwałego w znacznym stopniu pokrywają się ze wskaźnikiem liczby bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym. Obszarami o najwyższym udziale osób bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż rok w ogóle ludności w wieku produkcyjnym są obszary

Nr 6 oraz Nr 4, które wykazywały również najwyższy poziom bezrobocia ogółem. Wartość analizowanego wskaźnika dla tych obszarów wynosiła 1,4%. Najniższy poziom bezrobocia długotrwałego charakteryzował obszary Nr 2 i Nr 5 – 0,9%.

Pozostałe obszary (Nr 1 i Nr 3) wykazywały wartość wskaźnika na poziomie 1,1%. Pomimo relatywnie niewysokiego poziomu bezrobocia długotrwałego na obszarze Nr 1 widać pewną niepokojącą zależność, gdyż odnosząc wartość wskaźnika do wskaźnika udziału bezrobotnych ogółem (1,3%) widoczna jest niewielka różnica (0,2 punkta procentowego). Oznacza to, iż osoby bezrobotne na tym obszarze, mimo, iż jest ich relatywnie niewiele w ogóle ludności w wieku produkcyjnym, w przeważającej części stanowią osoby, które nie potrafią (lub nie chcą) podjąć zatrudnienia przez długi okres czasu, co zwiększa ryzyko ich wykluczenia społecznego i zawodowego.

Sołectwa

Wskaźnik bezrobocia długotrwałego na terenie sołectw w znacznej mierze pokrywa się z wynikami bezrobocia ogółem. Najwyższy poziom bezrobocia długotrwałego cechował więc sołectwa: Karłowice (2,2%), Wierzenica (2,0%), Wierzonka (1,6%), Uzarzewo (1,5%), Gortatowo (1,3%), Sokolniki Gwiazdowskie (1,4%) i Paczkowo (1,2%). Obszarami, w których nie odnotowano żadnych przypadków osób długotrwanie bezrobotnych były: Rabowice, Sarbinowo wraz z Puszczykowem Zatorzem, a także Garby, co pozwala stwierdzić, iż bezrobocie w tych sołectwach ma charakter frykcyjny, którego powodem jest okres przejściowy pomiędzy zmianą zatrudnienia lub czas niezbędny na jego podjęcie (w przypadku osób wchodzących na rynek pracy).

Liczba osób korzystająca z pomocy społecznej w ogóle ludności (2015) – waga: -1,0 oraz Dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2015 – waga: -0,8 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Ośrodek Pomocy Społecznej w Swarzędzu]

Liczba osób korzystająca z pomocy społecznej w ogóle ludności stanowi drugi, obok stopy bezrobocia, najważniejszy wskaźnik obrazujący natężenie problemów natury społecznej. Objęcie ludności wsparciem z pomocy społecznej w formie zasiłków umożliwia zdiagnozowanie obszarów o wyższych potrzebach w zakresie prowadzonej polityki społecznej, a tym samym wymagających szczególnych preferencji w zakresie podejmowanej interwencji.

Wskaźnikiem, który pozwala uzupełnić analizę i ocenę problemu ubóstwa i potrzeb socjalnych, jak i efektywności prowadzonych działań opieki społecznej jest dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni lat.

Miasto

Z przedstawionej analizy wynika, iż wyraźnie najwyższe natężenie osób nieradzących sobie w kwestiach bytowych i społecznych obserwowane jest w obszarze tworzącym centrum Swarzędza (Nr 4), w którym blisko 5,2% mieszkańców jest objętych wsparciem OPS. Od 2010 r. liczba osób objętych wsparciem na tym obszarze nieznacznie spadła – 13,3%, spadek ten był jednak niższy niż średni spadek dla całego miasta wynoszący – 25%.

Drugi najwyższy poziom wskaźnika odnotowano na obszarze Nr 6 (2,3%), przy czym analiza dynamiki wykazała, iż liczba osób korzystających z usług OPS spadła w nim znacząco w ostatnich latach, o ponad połowę (-62,7%). Wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej na obszarach Nr 4 i Nr 6

skorelowany jest z wysokim na tle miasta poziomem bezrobocia na tych obszarach, w tym z bezrobociem długotrwałym, które stanowią główny czynnik zubożenia, jak i czynnik generujący inne problemy natury społecznej.

Obszar Nr 1 osiągnął poziom wskaźnika równy 1,8%, przy czym był to także obszar, w którym widoczny był najwyższy wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej (19,4%).

Najniższy poziom osób korzystających z pomocy społecznej cechował obszar Nr 2 (1,3%), mimo nieznacznego wzrostu w ostatnich latach – o 7,6%. Pozostałe obszary Nr 3 i Nr 5 wykazywały udział ludności korzystającej z pomocy społecznej na poziomie odpowiednio 1,6% i 1,7%, notując spory spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2015 o 23% i 18%.

Sołectwa

W przypadku sołectw również widoczna jest ścisła zależność pomiędzy poziomem udziału osób korzystających z pomocy społecznej, a poziomem bezrobocia. Sołectwem o najwyższych potrzebach w zakresie opieki społecznej jest Wierzenica, w której 12,0% ludności korzystało ze wsparcia OPS. Ponadto od 2010 r. liczba osób zamieszkujących tę część gminy korzystających z pomocy społecznej wzrosła o 35,5%, co świadczy o pogłębianiu się zjawisk problemowych na tym obszarze. Inne sołectwa położone w północnej części gminy, w znacznym oddaleniu od siedziby gminy, oddzielone przestrzennie terenami leśnymi od głównych szlaków transportowych (drogi krajowej Nr 92 oraz drogi wojewódzkiej w dawnym przebiegu drogi krajowej Nr 5, a także magistrali kolejowych Poznań-Warszawa oraz Poznań – Gniezno – Toruń/Bydgoszcz – Olsztyn/Gdańsk), tj. Wierzonka i Karłowice, również cechują się wysokim siedmioprocentowym udziałem osób wymagających pomocy społecznej, choć za pozytyw należy uznać ujemny wskaźnik dynamiki dla tych obszarów (odpowiednio -9,4% oraz -43,8%). Kolejny obszar charakteryzujący się wysoką wartością wskaźnika (6,8%) - Uzarzewo, sąsiaduje z ww. sołectwami i także odnotował znaczny spadek w stosunku do roku bazowego (2010) o 46,4%. Pewien wpływ na wciąż wysokie uzależnienie mieszkańców tych obszarów od pomocy społecznej ma fakt, iż są to tereny po byłych Państwowych Gospodarstwach Rolnych, które odczuwają problemy związane ze zmianą rzeczywistości społeczno-gospodarczej jaka zaszła w wyniku transformacji gospodarczej po 1989 r.

Innymi sołectwami, które posiadały relatywnie wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej były: Rabowice (3,2%) oraz Paczkowo (2,9%). Szczególną uwagę należy zwrócić na sołectwo Rabowice, gdyż obszar ten cechował się pozytywnymi wskaźnikami demograficznymi i niskim poziomem bezrobocia, ponadto dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej zmalała o połowę od 2010 r., co skłania ku stwierdzeniu, iż przyczyny zjawisk problemowych na tym obszarze mają inne podłoże aniżeli kwestie bytowe.

Sołectwami, w których udało się całkowicie ograniczyć liczbę mieszkańców korzystających z usług pomocy społecznej były Sarbinowo oraz Puszczykowo Zatorze.

Pozostałe sołectwa wykazywały wartość wskaźnika w granicach od 0,2%-2,0%, zachowując ujemną dynamikę, co należy uznać za sytuację pozytywną. Jedynie w przypadku sołectwa Zalasewo odnotowano spory wzrost liczby osób objętych wsparciem ze strony OPS, o blisko 45,5%.

Udział osób zmagających się z problemem uzależnień w ogólnej ludności korzystającej z pomocy społecznej (2015) – waga: -0,5 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Ośrodek Pomocy Społecznej w Swarzędzu]

Dodatkowe informacje o nasileniu poszczególnych problemów natury społecznej w poszczególnych obszarach daje analiza struktury wybranych kategorii przyczyn udzielenia pomocy przez Ośrodek Pomocy Społecznej. Pierwszą z wybranych kategorii jest udział liczby osób zmagających się z problemami uzależnień takich jak alkoholizm oraz narkomania. Uzależnienie od substancji odurzających stanowi wysoce negatywne zjawisko społeczne prowadzące do wykluczenia społecznego osób uzależnionych oraz ich rodzin. Obecność uzależnień prowadzi do powstawania rodzin dysfunkcyjnych czy też patologicznych, rzutując na samopoczucie psychiczne oraz fizyczne zarówno rodziców, jak i dzieci. Przekłada się na utrwalanie negatywnych wzorców zachowania i funkcjonowania w rodzinie i społeczeństwie, zaburzeń osobowości, co dodatkowo pogłębia negatywne oddziaływanie na funkcjonowanie lokalnej społeczności.

Miasto

Obszarem o najwyższym udziale osób uzależnionych w osobach korzystających z pomocy społecznej jest obszar centrum Swarzędza (Nr 4), w którym 17,8% osób objętych opieką OPS zmaga się z uzależnieniami różnego typu. Drugim obszarem o wysokim natężeniu problemu alkoholizmu i narkomanii jest Obszar Nr 6 (12,2%), co umacnia przekonanie o ścisłej zależności pomiędzy wysokim poziomem bezrobocia i bezrobocia długotrwałego oraz natężenia problemów natury społeczno-bytowej, a skłonności do sięgania po alkohol i używki. Wskazuje to także na złożoność problemów społecznych na tych obszarach.

Jedynym obszarem, w którym nie odnotowano osób wymagających wsparcia z tytułu uzależnień był obszar Nr 1. Pozostałe obszary Nr 2, Nr 3 i Nr 4 odnotowywały relatywnie niewysokie poziomy wskaźnika wynoszące odpowiednio: 3,5%, 4,5% i 7,7%.

Sołectwa

Problem uzależnień stanowi w znacznej części sołectw, jedną z najważniejszych przyczyn udzielania wsparcia ze strony instytucji społecznych. W sześciu sołectwach (Bogucin, Gortatowo, Jasin, Łowęcin, Rabowice oraz Uzarzewo) minimum co piąta osoba zmaga się z problemem alkoholizmu i/lub narkomanii. Szczególnie wysoki odsetek uzależnień widoczny jest w sołectwie Rabowice (44,4%), co w pewien sposób uzasadnia przyczynę wysokich wartości wskaźnika osób korzystających z pomocy społ. na tym obszarze, mimo relatywnie dobrej na tle innych rejonów gminy ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej.

W kolejnych sześciu sołectwach (Karlówice, Kruszewnia, Sokolniki Gwiazdowskie, Sarbinowo/Puszczykowo Zatorze, Janikowo oraz Garby) nie odnotowano problemów związanych z uzależnieniami. W pozostałych sołectwach problem uzależnień także nie był dominujący, a wartość wskaźnika wahała się w granicach 8,0%-15,6%.

Udział osób dotkniętych przemocą domową w ogóle ludności korzystającej z pomocy społecznej (2015) – waga: -0,5 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Ośrodek Pomocy Społecznej w Swarzędzu]

Według art. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493) przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie stanowi zjawisko w najwyższym stopniu negatywne i niepożądane. Pełna diagnoza jego skali jest wysoce utrudniona z uwagi na fakt, iż zachodzi w rodzinach przynależnych do różnych warstw społecznych – osób o różnym statusie materialnym i pozycji społecznej, a osoby dopuszczające się przemocy zwykle zachowują się na zewnątrz inaczej, niż na osobności, przez co lokalna społeczność jak i instytucje opieki społecznej są często nieświadome dramatycznej sytuacji osób będących ofiarami przemocy domowej.

Miasto

Skala nasilenia problemu przemocy domowej w Swarzędzu ma charakter wysoce zróżnicowany. Na części obszarów (Nr 1 i Nr 3) problem ten zupełnie nie występuje lub ma znaczenie marginalne (obszar Nr 5). Obszarem, który charakteryzuje się wysokim udziałem osób, które objęte są pomocą społeczną z uwagi na przemoc w rodzinie jest obszar Nr 6, na którym blisko co 10 osoba korzystająca z pomocy społecznej, znajduje się w rodzinie zmagającej się z problemem przemocy. Biorąc pod uwagę wcześniej rozpatrywane wskaźniki społeczne, widoczne jest nagromadzenie zjawisk negatywnych na tym obszarze (bezrobocia, wysokiego udziału uzależnień, osób korzystających z pomocy społecznej, itd.), które mogą generować pewne napięcia psychiczne i społeczne, prowadząc do ich skanalizowania w różnych formach przemocy domowej. Podobna zależność obserwowana jest także na obszarze nr 4, choć tutaj wskaźnik przemocy jest zdecydowanie niższy i wynosi 2,1%.

Relatywnie wysoki udział osób dotkniętych przemocą domową (4,7%) widoczny był także na obszarze Nr 2, co jest pewnym zaskoczeniem, biorąc pod uwagę fakt, iż obszar ten osiągał relatywnie korzystne wartości na tle miasta w przypadku innych analizowanych wskaźników dot. sfery społecznej. Potwierdza to w pewnym stopniu złożoność problemu przemocy w rodzinie i fakt, iż jej występowanie może mieć różnorodne przyczyny, nie zawsze ściśle związane z sytuacją bytową.

Sołectwa

Problem przemocy domowej wg statystyk Ośrodka Pomocy Społecznej występuje jedynie w 4 z 18 analizowanych sołectw. Jego najwyższe natężenie widoczne jest w Zalasewie, w którym blisko co trzecia osoba (31,3%) korzystająca z pomocy społecznej stanowi osobę dotkniętą tym problemem. Jest to zjawisko niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, iż sołectwo to cechuje się korzystnymi wartościami innych parametrów ujętych w analizie, wskazując na wysoki poziom jego rozwoju. Innym sołectwem w którym problem przemocy domowej jest wyraźny jest Jasin, gdzie co czwarta osoba objęta wsparciem OPS, doświadcza lub doświadczyła przemocy. W nieco mniejszej skali problem obserwowany jest także w sołectwach: Łowęcin (11,0%) oraz Kobylnica/ Katarzynki (8,0%).

Udział osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy społecznej (2015) – waga: -0,5
[źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Ośrodek Pomocy Społecznej w Swarzędzu]

Ważnym aspektem w ramach prowadzonej polityki społecznej jak i rozwoju infrastruktury jest świadomość potrzeb osób niepełnosprawnych i wprowadzanie odpowiednich usług opiekuńczo-pielęgnacyjnych jak i rozwiązań architektonicznych i infrastrukturalnych, które w znacznym stopniu przełożą się na wzrost aktywności osób niepełnosprawnych i ich włączenie w życie lokalnej społeczności.

Miasto

Najwyższy odsetek osób z niepełnosprawnością ujęty w statystykach Ośrodka Pomocy Społecznej zamieszkuje obszar Nr 3, gdzie ponad połowa (56,7%) osób korzystających z pomocy społecznej posiada stwierdzoną niepełnosprawność. Kolejnymi obszarami o sporym udziale osób niepełnosprawnych w ogóle ludności objętej opieką społeczną są obszary Nr 6 i Nr 5, o wartości wskaźnika wynoszącej odpowiednio 43,9% i 39,6%.

Obszarem o najniższym udziale osób niepełnosprawnych jest obszar Nr 2 (21,2%). Pewien wpływ na ten stan rzeczy może mieć fakt, iż jest to obszar miasta o najmłodszej strukturze wiekowej, a więc o mniejszym prawdopodobieństwie występowania schorzeń związanych z wiekiem.

Sołectwa

Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych pomocą ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej jest wysoce zróżnicowana na terenie gminy. W pięciu sołectwach (Gruszczyn, Kruszewnia, Rabowice, Sarbinowo/ Puszczykowo Zatorze, Sokolniki Gwiazdowskie) żadna z osób objętych pomocą nie jest osobą o stwierdzonej niepełnosprawności. Z kolei w sołectwie Garby wszystkie osoby uzyskujące wsparcie z OPS stanowią osoby niepełnosprawne.

Innymi obszarami o relatywnie wysokim poziomie wskaźnika, w których przynajmniej co trzecia osoba objęta pomocą społeczną jest osobą niepełnosprawną są sołectwa: Bogucin (35,7%), Jasin (60,0%), Uzarzewo (43,2%), Wierzonka (31,0%), Wierzenica (31,0%) i Zalasewo (43,8%). W pozostałych obszarach udział osób niepełnosprawnych kształtował się na poziomie 10%-29,2%.

Problem niepełnosprawności, w szczególności na terenach wiejskich o znacznym rozproszeniu zabudowy, stanowi istotną przyczynę występowania wykluczenia społecznego i realną barierę dla pełnej aktywizacji mieszkańców i ich włączenia w życie lokalnej społeczności. Osoby te wymagają zatem szczególnego wsparcia ze strony instytucji społecznych i opieki zdrowotnej, które umożliwi im możliwie dogodne funkcjonowanie i realizowanie potrzeb zawodowych, edukacyjnych, kulturalno-rekreacyjnych i społecznych.

Liczba przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców¹⁴ (2016) – waga: -0,8 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Komisariat Policji w Swarzędzu]

Istotnym miernikiem poziomu rozwoju społecznego jest poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Wskaźnikiem pozwalającym na bezpośrednią ocenę bezpieczeństwa poszczególnych obszarów miasta i gminy jest poziom przestępczości w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.

Miasto

Rozpatrując dane dotyczące przestępczości widoczne jest ścisłe skorelowanie tego parametru z sytuacją społeczną danego rejonu miasta. Obszarem o zdecydowanie najwyższym poziomie przestępczości (13,6 przestępstw stwierdzonych/ 1 000 mieszkańców) jest obszar Nr 6, czyli obszar o najwyższym poziomie bezrobocia, wysokim poziomie uzależnień i udziale osób dotkniętych przemocą domową. Drugim w kolejności obszarem jest obszar Nr 4 (7,6 przestępstw/ 1 000 mieszkańców), który także cechuje się wysokim nagromadzeniem zjawisk kryzysowych – liczbą osób korzystających z pomocy społecznej, przypadków uzależnień, przemocy w rodzinie, bezrobocia. Warunki bytowe, jak i przebywanie w środowiskach dysfunkcyjnych czy patologicznych przekładają się na wyższą skłonność do podejmowania działań o charakterze kryminalnym. Konieczne jest zatem podejmowanie działań służących aktywizacji ludności z tych obszarów, a także edukacji służącej socjalizacji osób pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych, w tym w szczególności dzieci i młodzieży.

Poziom przestępczości w pozostałych obszarach prezentował się nierównomiernie. Najniższy poziom wskaźnika osiągał obszar Nr 1 (1,3), nieco wyższy odnotowano w obszarze Nr 5 (3,1), natomiast w obszarze Nr 3 liczba przestępstw przypadających na 1 000 mieszkańców wynosiła 4,5, z kolei w obszarze Nr 2 liczba przestępstw była najwyższa i wynosiła 5,3.

Sołectwa

Najwyższy poziom przestępczości cechował sołectwa Janikowo (16,0 przestępstw stwierdzonych/ 1 000 mieszkańców), Jasin (10,0 przestępstw/ 1 000 os.), Paczkowo (8,5 przestępstw/ 1 000 os.), Gruszczyn (8,4 przestępstw/ 1 000 os.) i Zalasewo (8,0 przestępstw/ 1 000 os.). Są to sołectwa o relatywnie dobrej sytuacji społeczno-gospodarczej, w większości położone wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych gminy (DK Nr 92, dawna DK Nr 5), przy których zlokalizowane są liczne podmioty gospodarcze. Znaczna część dokonywanych przestępstw miała charakter kradzieży lub kradzieży z włamaniem lub uszkodzenia cudzego mienia. Nie są to zatem sołectwa o szczególnym nagromadzeniu zjawisk problemowych, generujących występowanie zjawisk patologicznych czy przestępczych, można zatem sądzić, iż przyczyną przeważającej części czynów karalnych dokonywanych na tym obszarze była koncentracja podmiotów gospodarczych, których mienie stanowiło atrakcyjny łup w oczach przestępców.

Innymi obszarami gminy o dosyć wysokim poziomie przestępczości były sołectwa Rabowice (7,2) , Kobylnica/ Katarzynki (6,7) oraz Garby (6,3). W pozostałych sołectwach wskaźnik przestępstw stwierdzonych przypadających na 1 000 mieszkańców zawierał się w granicach 2,4-5,2 przypadków.

¹⁴ Z kategorii wyłączono przestępstwa gospodarcze jak i przestępstwa komunikacyjne. Zawężona kategoria obejmuje kategorie przestępstw kryminalnych, które wystąpiły na terenie gminy w badanym okresie, tj.: kradzież cudzej rzeczy, kradzież z włamaniem, uszkodzenie mienia, bójka i pobicie oraz rozboje.

Ponadto na terenie czterech sołectw (Karłowice, Sokolniki Gwiazdowskie, Uzarszewo, Sarbinowo/Puszczkowo Zaborze) w 2016 r. nie odnotowano czynów przestępczych.

Frekwencja w wyborach prezydenckich 2015 – waga: 0,4 oraz Frekwencja w wyborach samorządowych 2014 – waga: 0,6 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Obok czynników mierzących wymiar bytowo-zawodowy, ważnym czynnikiem przekładającym się na funkcjonowanie lokalnych społeczności jest zaangażowanie obywatelskie mieszkańców. Miernikiem, który pozwala ocenić aktywność obywatelską mieszkańców jest frekwencja w wyborach powszechnych. W przeprowadzonej analizie wykorzystano frekwencję z wyborów samorządowych z 2014 r. oraz z wyborów prezydenckich z 2015 r. Z uwagi na bezpośredni wpływ wyborów samorządowych na kształtowanie polityki rozwoju w wymiarze lokalnym, to im przypisano wyższą wagę przy standaryzacji wskaźników.

Miasto

Najniższy poziom zaangażowania obywatelskiego cechował obszary Nr 6 oraz Nr 5, w których frekwencja w wyborach powszechnych zarówno w 2015 r. (wybory prezydenckie) jak i w 2014 r. (wybory samorządowe) była najniższa, wynosząc odpowiednio: 46,5% i 44,9% oraz 49,1% i 44,1%. Kolejnym obszarem o relatywnie niewysokiej frekwencji w ostatnich wyborach prezydenckich i samorządowych jest obszar centrum miasta (50,2% i 47,6%). Brak przeświadczenia o możliwości pośredniego wpływu na zmianę sytuacji życiowej, poprzez demokratyczne wybory, świadczy o pewnej apatii i rezygnacji mieszkańców, co może utrudniać realizację inicjatyw obywatelskich i prób aktywizacji ludności z tych obszarów. Szczególnie niepokojący jest niski poziom zaangażowania mieszkańców w obszarze Nr 6, ponieważ, jak pokazują wcześniejsze analizy, jest to obszar cechujący się szczególną koncentracją zjawisk problemowych w skali miasta.

Pozostałe obszary (Nr 1, Nr 2, Nr 3) posiadały relatywnie wyższy poziom zaangażowania obywatelskiego i poczucia wpływu na życie publiczne, jedynie w przypadku obszaru Nr 1 widoczny był niski poziom frekwencji w wyborach samorządowych (46,6%).

Sołectwo

Na obszarze sołectw, również zauważalne było skorelowanie ogólnej sytuacji społecznej mierzonej wskaźnikami dot. pomocy społecznej czy bezrobocia a frekwencją w wyborach powszechnych. Najniższy poziom frekwencji zarówno w wyborach prezydenckich jak i samorządowych osiągnięto bowiem w okręgu obejmującym sołectwa Wierzonka i Karłowice, gdzie frekwencja wyniosła odpowiednio 37,32% i 41,94%. Kolejnym okręgiem o bardzo niskiej frekwencji był okręg wyborczy obejmujący sołectwa: Gortatowo, Uzarszewo i Łowęcin, w którym frekwencja w wyborach prezydenckich wynosiła 41,21%, zaś w wyborach samorządowych 43,6%. Innymi sołectwami o niskim poziomie zaangażowania obywatelskiego, w których w żadnych wyborach udziału nie wzięła nawet połowa osób uprawnionych były sołectwa Jasin (46,07% i 47,39%) oraz Kobylnica/ Katarzynki (47,38% i 47,23%).

Najchętniej z posiadanego prawa wyborczego korzystali mieszkańcy Gruszczyna (55,75% i 54,92%) oraz Zalasewa (61,64% i 50,25%). Relatywnie wysoki poziom frekwencji wyborczej osiągnięto także w sołectwach: Paczkowo, Sokołowo Gwiazdowskie, Sarbinowo/ Puszczkowo Zaborze, w których frekwencja w wyborach prezydenckich i wyborach samorządowych była na zbliżonym poziomie i wynosiła odpowiednio: 52,74% i 52,34%.

Liczba organizacji pozarządowych przypadająca na 1000 mieszkańców (2016) – waga: 0,4¹⁵ [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Innym parametrem mierzącym poziom zaangażowania ludności jest chęć zrzeszania się i działania na rzecz lokalnej społeczności w sposób zorganizowany w różnych formach: stowarzyszeniach, fundacjach czy klubach. W tym celu dla porównania poszczególnych obszarów przyjęto wskaźnik liczby organizacji pozarządowych przypadających na 1 000 mieszkańców.

Miasto

Obszarem o najwyższym udziale zarejestrowanych organizacji pozarządowych jest obszar Nr 4, stanowiący centrum miasta (3,4 podmiotu/ 1 000 osób). Jest to sytuacja naturalna, w centrum zlokalizowane są bowiem główne instytucje publiczne, przedsiębiorstwa, stąd także większa skłonność do lokalizowania organizacji samorządowych w ich sąsiedztwie, co ułatwia kooperację i podejmowanie inicjatyw we współpracy z podmiotami publicznymi i komercyjnymi. Należy przyjąć także, iż część podmiotów pozarządowych zlokalizowanych w centrum wykracza działaniami poza sferę lokalną i ma charakter ogólnogminny. Drugim obszarem o wysokim udziale organizacji pozarządowych jest obszar Nr 1, w którym na każdy 1 000 mieszkańców przypada 3,3 podmiotu. Wysoki poziom wskaźnika na tym obszarze potwierdza korzystną sytuację społeczną na tym obszarze, a także ponadprzeciętne zaangażowanie mieszkańców w funkcjonowanie lokalnej społeczności i osiedla.

Jedynym rejonem miasta, w którym brak jakichkolwiek zarejestrowanych organizacji pozarządowych jest obszar nr 6, co w sposób znaczny ogranicza liczbę inicjatyw służących aktywizacji ludności i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, pogłębiając tym samym problemy diagnozowane na tym obszarze.

Sołectwa

Charakter funkcjonalny terenów wiejskich nie sprzyja tworzeniu licznych organizacji pozarządowych, mimo tego w sołectwach Gminy Swarzędz odnotowano przypadki funkcjonowania stowarzyszeń, klubów i fundacji.

Najwyższą aktywność w tym zakresie reprezentują mieszkańcy Sarbinowa/ Puszczykowa Zaborza (11,8 podmiotu/ 1 000 mieszkańców), Bogucina (5,7), Łowęcina (3,4), Gruszczyna (3,3), Wierzonki (2,3) i Garbów (2,1). W nieco mniejszej skali sektor pozarządowy funkcjonuje na terenie sołectw: Paczkowo (1,8) Jasin (1,4), Kobylnica/Katarzynki (0,9) i Zalasewo (0,8). Obecność organizacji pozarządowych stanowi istotny potencjał dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i integracji mieszkańców. W przyszłości może stanowić także ważny punkt wsparcia w realizacji inicjatyw społecznych, inicjowanych przez samorząd terytorialny.

W ośmiu pozostałych sołectwach nie funkcjonują żadne organizacje pozarządowe.

¹⁵ Częste wyższe wartości wskaźnika wynikają z zastosowanego przelicznika na 1 000 osób, co w przypadku mniejszej liczby mieszkańców powoduje wzrost wartości licznika ponad stan realny. Wskaźnik należy zatem interpretować w sposób następujący: im wyższa wartość tym wyższa dostępność mieszkańców do wskazanej infrastruktury.

Średni wynik uczniów ze Sprawdzianu 6-klasisty 2014/2015 – waga: 0,6 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Ośrodek Pomocy Społecznej w Swarzędzu; Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu]

Ostatnim z mierników przyjętych dla oceny sfery społecznej jest średni wynik osiągany przez uczniów szkół podstawowych ze Sprawdzianu 6-klasisty. Oczywistym jest, iż na wynik edukacyjny uczniów wpływ ma wiele czynników takich jak uwarunkowania środowiskowe, czynnik losowy, a także jakość nauczania poszczególnych placówek. Przyjęty wskaźnik pozwala jednak w pewnym przybliżeniu na dokonanie oceny jakości nauczania jak i potencjału edukacyjnego uczniów pochodzących z różnych obszarów gminy.

Miasto

Wyniki edukacyjne uczniów swarzędzkich szkół podstawowych wykazują pewien związek z ogólną sytuacją społeczną obserwowaną na danym obszarze. Najlepszy wynik na tle miasta osiągnęli uczniowie szkół podstawowych zamieszkujący obszar Nr 1 (68,65%). Kolejnymi obszarami pod względem średniego wyniku ze Sprawdzianu 6-klasisty były obszary skupiające osiedle wielorodzinne, a więc obszar Nr 5 (67,64%) oraz obszar Nr 2 (67,42%). Najgorszy wynik na tle miasta osiągnęli uczniowie z obszaru Nr 6 (66,37%), a nieznacznie wyżej uplasowali się uczniowie z obszaru Nr 3 (66,61%) oraz obszaru Nr 4 (66,89%). Słabe wyniki uczniów z obszarów miasta cechujących się wyraźnymi przekroczeniami wskaźników społecznych (Nr 6 i Nr 4), stanowi zjawisko wysoce negatywne. Słabsze szanse edukacyjne uczniów z tych obszarów, brak odpowiednich wzorców i czynników motywujących, może bowiem prowadzić do obniżenia szans edukacyjnych i zawodowych, wpływając negatywnie na ich późniejsze życie zawodowe i w niektórych przypadkach przyczynić się do wystąpienia zjawiska tzw. „dziedziczenia biedy”.

Sołectwa

Najlepszy średni wynik spośród uczniów szkół podstawowych zamieszkujących obszar wiejski gminy osiągnęli uczniowie pochodzący z sołectw Garby oraz Zalasewo, uczęszczający do Szkoły Podstawowej Nr 5 (68,65%). Wynik na nieco niższym poziomie – 65,54% osiągnęli uczniowie Szkoły Podstawowej w Kobylnicy, która swoim zasięgiem obejmuje uczniów zamieszkujących sołectwa: Bogucin, Gruszczyn, Janikowo, Kobylnica, Katarzynki i Uzarzewo. Średni wynik równy 63,95% osiągnęli uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 1, której rejon obejmuje sołectwa: Gortatowo, Jasin, Łowęcín, Kruszewnia i Rabowice. Zbliżony, choć nieco niższy wynik osiągnęli uczniowie SP w Paczkowie (63,76%), która skupia uczniów z: Paczkowa, Sarbinowa, Puszczykowa Zaborza oraz Sokolnik Gwiazdowskich. Zdecydowanie najniższy wynik osiągnęli uczniowie z sołectw położonych w północnej części gminy, tj. Wierzenicy, Wierzonki i Karłowic, którzy uczęszczają do SP w Wierzonce, a ich średni rezultat ze Sprawdzianu 6-klasisty wynosił 58,40%.

Wyniki uczniów szkół podstawowych obejmujących sołectwa Gminy Swarzędz, podobnie jak w przypadku obszaru miasta, wskazują na pewną korelację poziomu nauczania z ogólnym rozwojem społecznym obszaru. Szczególnie niepokojący jest wyraźnie słabszy wynik uczniów pochodzących z sołectw o najwyższym nagromadzeniu problemów społecznych, gdyż może to prowadzić do utrwalania negatywnych czynników środowiskowo-społecznych obserwowanych na tym obszarze. Ważne w aspekcie ewentualnego wsparcia tych terenów będzie zatem ukierunkowanie interwencji na rozwój szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, w tym w szczególności skoncentrowanie na rozwoju kompetencji kluczowych.

Średnia wysokość podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) przypadająca na 1 mieszkańca (2015) – waga: 0,7 oraz Dynamika wysokości podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) w latach 2008-2015 – waga: 0,4 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Pierwszy Urząd Skarbowy w Poznaniu]

Wysokość podatku dochodowego w przeliczeniu na mieszkańca stanowi wskaźnik obrazujący przeciętny poziom zamożności osób zamieszkujących poszczególne obszary gminy. Dynamika wysokości podatku dochodowego od osób fizycznych w latach 2008-2015 pozwala dokonać oceny w jakim stopniu sytuacja materialna mieszkańców poprawiła się lub uległa pogorszeniu.

Miasto

Na obszarze miasta widoczne jest ujemne skorelowanie stopnia zamożności mieszkańców z poziomem nagromadzenia problemów społecznych (bezrobocia, udziału osób korzystających z pomocy społecznej, przestępczości, itd.). Najniższy poziom wskaźnika średniej wysokości podatku dochodowego od os. fiz. osiągnęli bowiem mieszkańcy obszarów Nr 4 – 1 310,89 zł oraz Nr 6 – 1 465,84 zł, które zmagają się z licznymi czynnikami kryzysowymi w sferze społecznej. Za pozytyw należy ocenić fakt, iż dynamika przyrostu wysokości podatku była na tych obszarach najwyższa wynosząc odpowiednio 77,0% i 69,5%.

Kolejnym obszarem, który osiągnął poziom wskaźnika podatku dochodowego niewiele poniżej średniej dla miasta był obszar Nr 1 (1 607,02 zł), choć wartość nominalna podatku wzrosła w nim o połowę (54%) w badanym okresie.

Podatek dochodowy w przeliczeniu na mieszkańca powyżej średniej dla miasta osiągnęły obszary Nr 2 (1 775,04 zł), Nr 3 (1 818,32 zł) oraz Nr 5 (1 750,48 zł). Obszary te również wykazywały dodatni poziom dynamiki wysokości podatku dochodowego.

Sołectwa

Najwyższy średni poziom opodatkowanych dochodów uzyskiwali mieszkańcy sołectw: Gruszczyn (2 842,18 zł), Garby (2 559,82 zł), Zalasewo (2 552,80 zł) oraz Kruszewnia (2 308,32 zł). Mieszkańcy tych sołectw w latach 2008-2015 ponad dwukrotnie zwiększyli dochód podlegający opodatkowaniu (jedynie Zalasewo nieco mniej o niecałe 80%). Świadczy to o dobrej przeciętnej sytuacji materialnej mieszkańców i gwałtownej poprawie ich zamożności w ostatnich latach. Odnosząc wynik dynamiki do wskaźnika dynamiki zmian ludności widoczna jest pewna zależność, co potwierdza, iż na teren sołectw Gminy Swarzędz migrują w znacznym stopniu osoby należące do klasy średniej i klasy wyższej o dosyć wysokich dochodach.

Powyżej średniej wysokości podatku dochodowego dla części wiejskiej gminy plasowało się także Sołectwo Bogucin (1 947,77 zł), również wykazując wysoką dynamikę wskaźnika – wzrost o 83,91%.

Najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w sołectwach Sarbinowo/Puszczykowo Zaborze (534,31 zł), Wierzenica (762,80 zł), Karłowice (866,35 zł) oraz Uzarzewo (953,64 zł). Niski poziom dochodów w większości tych gmin, poza Sarbinowem/ Puszczykowem Zatorzem, widoczny jest w niskich parametrach pozostałych wskaźników świadcząc o tym, iż problemy natury bytowej przekładają się na problemy społeczne dotyczące mieszkańców tych obszarów gminy.

Pozostałe sołectwa osiągały poziom podatku dochodowego poniżej średniej dla części wiejskiej gminy, w granicach 1 100 – 1 900 zł.

Sfera gospodarcza

Liczba przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców – waga: 0,8 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej]

Miernikiem wskazującym na poziom rozwoju gospodarczego obszarów jest udział podmiotów gospodarczych wpisanych do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Miasto

W Swarzędzu obszarem o najwyższej koncentracji podmiotów gospodarczych (13,7 podmiotu/ 100 osób) jest obszar centrum miasta (Nr 4), co stanowi cechę charakterystyczną dla większości polskich miast. W centrum koncentrują się bowiem podmioty usługowo-handlowe, w większości stanowiące mikro i małe przedsiębiorstwa.

Obszary o zabudowie jednorodzinnej, tj. obszary Nr 1, Nr 3 i Nr 6 cechowały się podobną wielkością wskaźnika oscylując w granicach 11,1-11,8 podmiotów na każdych 100 osób. Najniższe wartości cechowały obszary o zabudowie blokowej i szeregowej, a więc obszary o wysokiej gęstości zaludnienia i zabudowy. W obszarze Nr 5 na każde 100 osób przypadało 7,7 podmiotu, z kolei w obszarze Nr 2 relacja ta była nieco wyższa i wynosiła 9,7 podmiotu/100 osób.

Sołectwa

Sołectwami o najwyższych wskaźnikach przedsiębiorczości są sołectwa położone w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej Nr 92 oraz danej drogi krajowej Nr 5, a także linii kolejowych nr 353 (Poznań Wschód – Skandawa) oraz nr 3 (Warszawa Zachodnia – Kunowice; fragment międzynarodowej linii kolejowej E20), takie jak: Janikowo (15,3 przedsiębiorstw/ 100 mieszkańców), Jasin (14,6 podmiotów/ 100 os.), Bogucin (13,8 podmiotów/ 100 os.), Gruszczyn (12,7 podmiotów/ 100 os.) oraz Kobylnica z Katarzynkami (12,2 podmiotu/ 100 os.), w których zlokalizowane są liczne przedsiębiorstwa produkcyjne i centra logistyczno-transportowe.

Wysoki wskaźnik liczby przedsiębiorstw w granicach około 10-12 podmiotów na każde 100 osób cechował także sołectwa: Garby (12,0), Gortatowo (11,5), Łowęcin (10,1), Rabowice (12,2), Sokolniki Gwiazdowskie (10,3) oraz Zalasewo (10,2).

Przeciętny poziom wskaźnika wykazywały sołectwa Paczkowo (8,7), Kruszewnia (6,7), Kobylnica/ Katarzynki (6,1), a także Sarbinowo/ Puszczykowo Zaborze (9,5).

Zdecydowanie najmniej korzystna sytuacja gospodarcza jest widoczna w sołectwach: Karłowice (2,6), Uzarzewo (2,6) Wierzonka (3,4) oraz Wierzenice (3,1). Niski poziom rozwoju gospodarczego przekłada się w sposób widoczny na złą sytuację społeczną tych obszarów (wyższe wskaźniki bezrobocia, osób korzystających z pomocy społecznej, itd.), znacznie ograniczając ich potencjał.

Średnia wysokość podatku dochodowego z dział. gosp. (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) przypadająca na 1 os. w wieku produkcyjnym (2015) – waga: 0,6 oraz Dynamika wysokości podatku dochodowego od os. fiz. prowadzących działalność gosp. (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) w latach 2008-2015 – waga: 0,4 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Pierwszy Urząd Skarbowy w Poznaniu]

Uzupełnieniem diagnozy sfery gospodarczej jest ocena efektywności działania jak i obecnej sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw mierzona wysokością podatku dochodowego od osób prowadzących działalność gospodarczą opodatkowanych na zasadzie ryczałtu ewidencjonowanego lub stawki podatkowej 19% przypadająca na osoby w wieku produkcyjnym oraz dynamiką wysokości tego podatku w latach 2008-2015.

Miasto

Najniższy podatek dochodowy generowała działalność gospodarcza prowadzona przez osoby zamieszkujące obszar Nr 5 (1 143,94 zł) oraz obszar Nr 6 (1 156,58 zł). W przypadku obszaru Nr 5 niski poziom wskaźnika potwierdza słabość gospodarczą tego obszaru na tle miasta (przyp.: również najniższa relatywna liczba podmiotów – 7,7). Pozytywem jest fakt, iż podmioty działające na tym obszarze cechowały się równocześnie najwyższą dynamiką przyrostu podatku dochodowego od os. prowadzących działalność w latach 2008-2015 (wzrost o 83,2%), co wskazuje na znaczące przyspieszenie rozwoju gospodarczego na tym obszarze. Odwrotna sytuacja obecna jest na obszarze Nr 6, który jako jedyny odnotował pogorszenie koniunktury i spadek podatku w badanym okresie o 19,2%.

Na poziomie niemalże równym średniej dla miasta uplasował się obszar Nr 4, stanowiący centrum miasta i obszar o relatywnie najwyższej liczbie podmiotów (13,7). Wskazuje to na obecność znacznej liczby podmiotów o niskiej wartości dodanej: zakładów świadczących podstawowe, niewyspecjalizowane usługi, drobnego handlu, itp. Cechą niepokojącą jest bardzo niski poziom dynamiki podatku dochodowego równy 7,0%, co wskazuje na stagnację gospodarczą tego obszaru.

Pozostałe obszary (Nr 1, Nr 2, Nr 3) wykazywały zdecydowanie wyższy poziom podatku dochodowego z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej przypadających na mieszkańca, w granicach 2310-2530 zł, a także dodatnią dynamikę poziomu podatku w latach 2008-2015. Warto odnotować, iż obszar Nr 2, który cechuje się jednym z najniższych poziomów przedsiębiorczości (9,7 podmiotów/ 100 mieszkańców) generował w 2015 r. podatek dochodowy os. fiz. prowadzących działalność gosp. w przeliczeniu na 1 osobę w wieku produkcyjnym na poziomie 2 312,32 zł, przy jednoczesnej wysokiej dynamice wzrostu równej 70,7%, co świadczy o poprawiającej się sytuacji gosp. na tym obszarze.

Sołectwa

Wyniki analizowanych wskaźników dla obszarów sołectw znacząco odbiegają od poziomu wskaźników dla miasta, cechując się również wysokim zróżnicowaniem wewnętrznym. Wynika to z faktu, iż na ich terenach osiedlają się osoby będące przedstawicielami klasy średniej i wyższej, którzy prowadzą działalność gospodarczą lub wykonują prace w ramach tzw. „wolnych zawodów”, którzy osiągają wysokie przychody i zawiązują średnią w przeliczeniu na mieszkańca, a także z powodu znacznej koncentracji podmiotów gospodarczych przy szlakach komunikacyjnych na obrzeżach Swarzędza i Poznania, świadczących usługi w wymiarze ponadlokalnym, co również wpływa na zamożność ich właścicieli, zamieszkujących Gminę Swarzędz.

Sołectwami, które zdecydowanie wybijają się ponad średnią dla obszaru wiejskiego gminy są: Sarbinowo/ Puszczykowo Zaborze oraz Gortatowo, które generowały średni podatek dochodowy os. fiz. prowadzących działalność gosp. na poziomie odpowiednio: 21 997,85 zł oraz 13 489,03 zł. Świadczy to o obecności na terenie sołectw mieszkańców, którzy prowadzą wysoce dochodową i dobrze prosperującą działalność gospodarczą. Potwierdzeniem tych danych są znaczące przyrosty w latach 2008-2015 wartości podatku na tych obszarach wynoszące odpowiednio 114% i 201%.

Sołectwami, które wykazywały ponadprzeciętny poziom wskaźnika w granicach 3700-6500 zł były także sołectwa: Bogucin, Garby, Gruszczyn, Rabowice, Janikowo, Jasin oraz Zalasewo. Sołectwa te cechowały się także wysokimi wskaźnikami przedsiębiorczości.

Najmniej korzystna sytuacja gospodarcza widoczna jest w sołectwach Wierzenica, Wierzonka, Karłowice oraz Uzarzewo, gdzie średnia wielkość podatku przypadająca na os. w wieku produkcyjnym nie przekracza 300 zł. Są to obszary o zdecydowanie najniższym poziomie przedsiębiorczości. Pozytywnym objawem jest fakt, iż w większości obszary te wykazywały znaczne wzrosty wysokości podatku dochodowego: w Uzarzewie wzrósł on aż dziesięciokrotnie (1033%), w Wierzenicy ponad dwukrotnie (145%), w Karłowicach zaś o ponad połowę (60%). Niechlubnym wyjątkiem jest tu Wierzonka będąca jedynym sołectwem na terenie Gminy Swarzędz, który odnotował ujemną dynamikę podatku dochodowego od osób prowadzących działalność gospodarczą (-2%) w latach 2008-2015.

Pozostałe sołectwa osiągały wskaźnik podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na poziomie zbliżonym do obszarów miejskich gminy zawierając się w granicach 1200-2400 zł, co stanowiło wynik poniżej poziomu średniego dla wszystkich sołectw Gminy Swarzędz.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Liczba boisk sportowych na 1 000 mieszkańców (2016) – waga: 0,4 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Dostępność do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej mieszkańców, w tym w szczególności dzieci i młodzieży, wpływa na możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu, a tym samym na jakość życia na danym obszarze. Wskaźnikiem, który w pewien przybliżony sposób pozwala ująć zróżnicowanie obszarów gminy pod kątem wyposażenia w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną jest liczba boisk sportowych przypadająca na każdych 1 000 mieszkańców.

Miasto

Liczba obiektów sportowych (boisk) przypadających na 1 000 mieszkańców na terenie poszczególnych obszarów miasta w większości przypadków wahała się w granicach od 0,2 (obszar Nr 3) do 0,4 obiektu (obszar Nr 4). Zdecydowanym liderem w tej klasyfikacji jest obszar Nr 6, gdzie na każdych 1 000 mieszkańców przypada 1,1 obiektu. Z kolei brak boisk sportowych występuje na obszarze Nr 1 i mieszkańcy tego obszaru muszą korzystać z obiektów zlokalizowanych w innych częściach miasta, głównie na sąsiadującym obszarze Nr 2.

Sołectwa¹⁶

Najwyższa dostępność do obiektów sportowych (wartość wskaźnika powyżej 2,0) cechuje sołectwa Rabowice, Karłowice, Wierzenica, Wierzonka oraz Garby. Ponadto boiska sportowe są zlokalizowane w miejscowościach: Bogucin, Gortatowo, Gruszczyn, Kobylnica, Łowęcin, Paczkowo, Uzarzewo oraz Zalasewo. Mieszkańcy pozostałych 5 sołectw nie posiadają dostępu do boisk sportowych na swoim terenie.

Liczba budynków wybudowanych przed 1989 r. w budynkach mieszkalnych ogółem (STBS, SM, WM) – waga: 0,6 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; Swarzędzkie Towarzystwo Budownictwa Społecznego; dane Spółdzielni Mieszkaniowych; dane Wspólnot Mieszkaniowych]

Wskaźnik ten pozwala w pewnym stopniu na ocenę stanu jakościowego budynków i ich potencjalnych potrzeb remontowych. Budynki o starszej zabudowie są potencjalnie bardziej narażone na powstawanie ubytków i erozji w substancji budowlanej, z uwagi na ich naturalne zużycie, jak i stosowaną technologię. We wskaźniku ujęto budynki mieszkalne będące w zarządzie Swarzędzkiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego, spółdzielni mieszkaniowych oraz wspólnot mieszkaniowych działających na terenie Gminy Swarzędz.

¹⁶ We wszystkich analizowanych sołectwach, w których wskaźnik wykazywał wartość dodatnią zlokalizowane jest jedno boisko, z wyjątkiem Bogucina posiadającego 2 boiska sportowe. Wyższe wartości wskaźnika wynikają z przelicznika na 1 000 osób, co w przypadku mniejszej liczby mieszkańców powoduje wzrost wartości licznika ponad stan realny. Wskaźnik należy zatem interpretować w sposób następujący: im wyższa wartość tym wyższa dostępność mieszkańców do wskazanej infrastruktury.

Miasto

Najwyższy udział budynków mieszkalnych, których wiek przekracza 28 lat odnotowano na obszarach Nr 3 i Nr 6, gdzie wszystkie budynki będące w zarządzie STBS, spółdzielni lub wspólnot mieszkaniowych były wybudowane przed 1989 r. Niewiele niższy udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. cechuje centrum miasta (obszar Nr 4 – 95%). W obszarach Nr 1 i Nr 2 wartość wskaźnika jest równa 0, przy czym w obszarze Nr 1 zlokalizowane są 3 budynki mieszkalne ujęte we wskaźniku, jednak wszystkie zostały wybudowane po 1989 r.

Sołectwa

Z uwagi na fakt, iż rozmieszczenie budynków ujętych we wskaźniku na terenie sołectw ma charakter incydentalny, wskaźnik ten był analizowany tylko w przypadku obszarów położonych w mieście.

Udział budynków posiadających przyłącze do sieci kanalizacyjnej w budynkach posiadających przyłącze do sieci wodociągowej – waga: 0,6 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu; dane operatorów sieci: Aquanet, Rolnicza Spółka Produkcyjna]

Stopień skanalizowania stanowi ważny wskaźnik natury funkcjonalno-technicznej, który ma bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców, jak i na stan środowiska naturalnego. Budynki nie posiadające dostępu do sieci kanalizacyjnej wymagają posiadania własnej infrastruktury do oczyszczania i/lub składowania ścieków, jak np. zbiorniki asenizacyjne czy oczyszczalnie przydomowe.

Miasto

Najwyższy stopień skanalizowania budynków posiadają obszary o przeważającej zabudowie wielorodzinnej blokowej, czyli obszar Nr 2 (78,7%) oraz obszar Nr 5 (74,6%).

Obszarem o najmniejszym udziale budynków podłączonych do sieci wodociągowej, a korzystających jednocześnie z sieci kanalizacyjnej równym 64,3%, był obszar Nr 1, w którego skład wchodzi tereny o zabudowie jednorodzinnej, a także ogródki działkowe. Podobny charakter zabudowy ma także obszar Nr 3, który osiągnął poziom wskaźnika równy 71,8%. Rozproszenie zabudowy, a także bariery przestrzenne jak np. tory kolejowe ograniczają możliwości rozwoju sieci i rentowność ekonomiczną jej rozbudowy. Przeciętny w skali miasta poziom skanalizowania osiągnęły obszary Nr 4 (72,5%) i Nr 6 (72,6%).

Sołectwa

Tereny wiejskie z uwagi na znaczne rozproszenie zabudowy posiadają ograniczone możliwości rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej, dlatego też 12 spośród 18 analizowanych sołectw nie posiada budynków przyłączonych do sieci kanalizacyjnej. Na pozostałych obszarach poziom skanalizowania jest wysoce zróżnicowany.

Sołectwo Uzarzewo posiada pełny 100% udział budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w budynkach korzystających z wodociągów, co jest wyróżnikiem w skali gminy. Kolejnym sołectwem o relatywnie wysokim stopniu skanalizowania jest sąsiadujący z Uzarzewem obszar sołectw Kobylnica i Katarzynki, gdzie 62,3% budynków zwodociągowanych posiada także dostęp do sieci kanalizacyjnej. W kolejnych sołectwach poziom skanalizowania jest wyraźnie niższy i prezentował się następująco: Zalasewo 48,8%, Gruszczyn 38,6%, Jasin 12,1%, Najmniejszy stopień skanalizowania posiada sołectwo Kruszewnia, gdzie zaledwie 1,1% budynków posiadało podłączenie do sieci kanalizacyjnej.

Sfera środowiskowa

Ilość azbestu przeznaczona do usunięcia przypadająca na każdy 1000 mieszkańców (kg/1000 os.) – waga: -0,6 [źródło danych: Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu]

Azbest stanowi substancję wysoce szkodliwą dla środowiska, a przede wszystkim dla zdrowia i życia mieszkańców. Wysokie, negatywne oddziaływanie pyłu azbestowego sprawia, iż jego obecność ma istotny wpływ na jakość życia mieszkańców. Realizowany program usuwania wyrobów azbestowych pozwolił na inwentaryzację liczby wyrobów zawierających azbest, które składowane są w gospodarstwach indywidualnych jak i na terenie podmiotów gospodarczych i instytucjonalnych. Z uwagi na dostępność danych na poziomie poszczególnych ulic w przyjętym wskaźniku przedstawione zostały wartości ilościowe wyrobów azbestowych składowane w gospodarstwach domowych przez osoby fizyczne.

Miasto

Obszarem najbardziej zagrożonym negatywnym oddziaływaniem wyrobów azbestowych jest obszar Nr 6, gdzie na każdym 1 000 mieszkańców przypada 12,4 kg azbestu. Obszarami, które również posiadają wysokie nagromadzenie tej wysoce szkodliwej substancji są obszary Nr 3 oraz Nr 1, gdzie na każdy 1 000 mieszkańców przypada odpowiednio 7,2 kg i 6,9 kg azbestu. Cechą wspólną tych obszarów jest fakt, iż są to tereny o przeważającej zabudowie jednorodzinnej, w których często używano płyt azbestowych do wykonania pokrycia dachów domów i obiektów gospodarczych. Obszarami o zdecydowanie mniejszym udziale tej substancji są osiedla wielorodzinne, gdzie ta technologia nie była stosowana lub była stosowana marginalnie (obszar Nr 2 – 0,2 kg/1000 os. i obszar Nr 5 – 0,6 kg/ 1000 os.), a także obszar centrum miasta (Nr 4), o znacznym udziale kamienic (2,7 kg/ 1000 os.)

Sołectwa

Ilość wyrobów azbestowych przypadających na 1000 mieszkańców na obszarze wiejskim gminy jest przeciętnie zdecydowanie wyższa aniżeli w samym mieście. Wpływ na ten stan rzeczy w znacznej mierze ma fakt, iż wyroby azbestowe były często stosowane przy budowie budynków gospodarczych użytkowanych w gospodarstwach rolnych, co wiązało się z wyższym przeciętnym ich wykorzystaniem przypadającym na mniejszą liczbę mieszkańców.

Sołectwami, które posiadają zdecydowanie najwyższe ilości wyrobów azbestowych, znacznie przekraczające wartości średnie dla gminy są: Sarbinowo wraz z Puszczykowem Zaborzem (607,9 kg/ 1 000 osób), Łowęcin (248,8 kg/ 1 000 os.), Karłowice (235,8 kg/ 1 000 os.), Garby (202,6 kg/ 1 000 os.), Sokolniki Gwiazdowskie (181,9 kg/ os.), Rabowice (170,8 kg/ 1 000 os.), Gortatowo (104,2 kg/1 000 os.). Wysoki udział wyrobów azbestowych cechował także sołectwa Wierzenica (92,6 kg/ 1 000 os.) oraz Wierzonka (86,9 kg/ 1 000 os.).

Najniższy udział wyrobów azbestowych cechował sołectwa: Kruszewnia (2,8 kg/ 1 000 os.) oraz Kobylnica łącznie z Katarzynkami (13,7 kg). Pozostałe 7 sołectw również wykazywało relatywnie wysoki, jednak skala tego zjawiska nie była tak wysoka jak w przypadku wcześniej wymienionych obszarów i poziom wskaźnika kształtował się w granicach 20-55 kg wyrobów azbestowych na każdy 1 000 mieszkańców.

Dysproporcje w skali nagromadzenia wyrobów azbestowych wskazują na konieczność podjęcia pilnych działań służących ich utylizacji na obszarach o znacznych przekroczeniach tych wyrobów, gdyż utrzymujący się kontakt ludzi i zwierząt z pyłem azbestowym może prowadzić do wysoce niebezpiecznych powikłań zdrowotnych, zwłaszcza zwiększając ryzyko wystąpienia nowotworów i chorób płucnych.

Tabela 12. Zbiorcze zestawienie analizy wskaźnikowej – obszar miejski

WAGA	0,5	-0,6	-0,4	0,5	-1,0	-0,8	-0,8	-1,0	-0,5	-0,5	-0,5	0,4
	Dynamika zmian liczby ludności (lata 2010-2015)	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015)	Dynamika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (lata 2010-2015)	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015)	Udział osób bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym	Dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2015	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogóle ludności (2015)	Udział osób zmagających się z problemem uzależnień w ogóle ludności korzystającej z pomocy społ.	Udział osób dotkniętych przemocą domową w ogóle ludności korzystającej z pomocy społ.	Udział osób z niepełno-sprawnością korzystających z pomocy społ.	Frekwencja w wyborach prezydenckich 2015
Obszar Nr 1	4,6%	17,0%	-10,4%	19,8%	1,3%	1,1%	19,4%	1,8%	0,0%	0,0%	30,2%	56,2%
Obszar Nr 2	-1,5%	11,3%	-2,5%	23,3%	1,7%	0,9%	7,6%	1,3%	3,5%	4,7%	21,2%	58,9%
Obszar Nr 3	2,0%	17,0%	-14,4%	21,5%	1,7%	1,1%	-23,0%	1,6%	4,5%	0,0%	56,7%	52,1%
Obszar Nr 4	3,3%	18,4%	-14,8%	21,0%	2,1%	1,4%	-13,3%	5,2%	17,8%	2,1%	33,8%	50,2%
Obszar Nr 5	-4,1%	21,7%	-13,7%	18,6%	1,6%	0,9%	-18,0%	1,7%	7,7%	0,6%	39,6%	49,1%
Obszar Nr 6	-1,2%	16,6%	-20,4%	19,3%	2,3%	1,4%	-62,7%	2,3%	12,2%	9,8%	43,9%	46,5%
Średnia Miasto	<u>-0,6%</u>	<u>17,5%</u>	<u>-12,7%</u>	<u>20,6%</u>	<u>1,7%</u>	<u>1,1%</u>	<u>-18,5%</u>	<u>2,3%</u>	<u>10,8%</u>	<u>2,2%</u>	<u>36,3%</u>	<u>52,2%</u>

WAGA	0,6	-0,8	0,4	0,6	0,7	0,4	0,8	0,6	0,4	0,6	-0,6	0,4	-0,6	
	Frekwencja w wyborach samorządowych 2014	Liczba przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców (2016)	Liczba organizacji pozarządowych przypadająca na 1000 mieszkańców	Wynik Sprawdzianu 6-klasisty 2014/2015	Średnia wysokość podatku dochodowego (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) przypadająca na 1 os.	Dynamika wysokości podatku dochodowego od os. fiz. (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) w latach 2008-2015	Liczba przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców	Średnia wysokość podatku doch. z dział. gosp. (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) przypadająca na 1 os. w wieku produkcyjnym	Dynamika wysokości podatku doch. od os. fiz. prowadzących działalność gosp. (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) w latach 2008-2015	Udział budynków posiadających przyłącze do sieci kanalizacyjnej w budynkach posiadających przyłącze do sieci wodociągowej	Liczba budynków wybudowanych przed 1989 r. w budynkach mieszkalnych ogółem (TBS, SM, WM)	Liczba boisk sportowych na 1000 os.	Ilość azbestu przeznaczona do usunięcia przypadająca na każdy 1000 mieszkańców (kg/1000 os.)	Indeks zbiorczy - obszar miejski
Nr 1	46,6%	1,3	3,3	68,65%	1 607,02 zł	54,03%	11,8	2 523,65 zł	56,3%	64,3%	0%	0,0	6,9	5,8
Nr 2	47,5%	5,3	1,2	67,42%	1 775,04 zł	26,19%	9,7	2 312,32 zł	70,7%	78,7%	0%	0,3	0,2	6,4
Nr 3	48,8%	4,5	1,7	66,61%	1 818,32 zł	55,11%	11,1	2 317,07 zł	37,9%	71,8%	100%	0,2	7,2	2,6
Nr 4	47,6%	7,6	3,4	66,89%	1 310,89 zł	77,02%	13,7	1 809,05 zł	7,0%	72,5%	95%	0,4	2,7	-4,1
Nr 5	44,1%	3,1	0,9	67,64%	1 750,48 zł	50,41%	7,7	1 143,94 zł	83,2%	74,6%	76%	0,3	0,6	-1,5
Nr 6	44,9%	13,6	0,0	66,37%	1 465,84 zł	69,49%	11,4	1 156,58 zł	-19,2%	72,6%	100%	1,1	12,4	-9,2
Śr. M.	<u>46,6%</u>	<u>5,0</u>	<u>1,7</u>	<u>67,3%</u>	<u>1 658,94 zł</u>	<u>48,64%</u>	<u>10,2</u>	<u>1 808,34 zł</u>	<u>43,9%</u>	<u>71,9%</u>	<u>58%</u>	<u>0,3</u>	<u>3,0</u>	

Tabela 13. Zbiorcze zestawienie analizy wskaźnikowej - obszar wiejski

WAGA	0,5	-0,6	-0,4	0,5	-1,0	-0,8	-0,8	-1,0	-0,5	-0,5	-0,5	0,4
	Dynamika zmian liczby ludności (lata 2010-2015)	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015)	Dynamika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (lata 2010-2015)	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem (2015)	Udział osób bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym	Dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2015	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogóle ludności (2015)	Udział osób zmagających się z problemem uzależnień w ogóle ludności korzystającej z pomocy społ.	Udział osób dotkniętych przemocą domową w ogóle ludności korzystającej z pomocy społ.	Udział osób z niepełnością korzystających z pomocy społ.	Frekwencja w wyborach prezydenckich 2015
Bogucin	-0,1%	20,7%	61,0%	17,9%	1,8%	1,0%	-36,4%	1,3%	21,4%	0,0%	35,7%	52,61
Garby	47,7%	9,7%	43,8%	31,6%	1,8%	0,0%	-50,0%	0,2%	0,0%	0,0%	100,0%	50,82
Gortatowo	42,4%	11,8%	68,2%	30,9%	2,0%	1,3%	-63,6%	0,6%	25,0%	0,0%	25,0%	41,21
Gruszczyn	33,1%	10,2%	84,2%	30,6%	1,1%	0,5%	-32,0%	0,7%	11,8%	0,0%	0,0%	55,75
Janikowo	1,8%	16,1%	48,1%	18,5%	1,8%	0,8%	0,0%	2,0%	0,0%	0,0%	10,0%	52,61
Jasin	18,1%	13,5%	54,1%	24,6%	1,4%	0,7%	-23,1%	1,4%	25,0%	25,0%	60,0%	46,07
Kartowice	0,3%	9,4%	71,4%	25,3%	4,0%	2,2%	-43,8%	7,0%	0,0%	0,0%	25,9%	37,32
Kobylnica/ Katarzynki	4,9%	16,3%	32,8%	20,9%	1,9%	1,0%	-47,9%	1,5%	8,0%	8,0%	12,0%	47,38
Kruszewnia	44,8%	7,5%	45,8%	25,8%	1,0%	0,6%	-50,0%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	50,82
Łowęcin	9,8%	12,0%	79,5%	20,1%	1,5%	0,9%	-18,2%	1,5%	22,2%	11,1%	11,1%	41,21
Paczkowo	16,1%	11,5%	81,9%	26,8%	2,3%	1,2%	33,3%	2,9%	12,5%	0,0%	29,2%	52,74
Rabowice	52,7%	9,7%	92,9%	30,6%	0,6%	0,0%	-50,0%	3,2%	44,4%	0,0%	0,0%	50,82
Sarbinowo/ Puszczykowo Zaborze	4,3%	32,0%	28,6%	20,1%	0,0%	0,0%	-100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	52,74
Sokolniki Gwiazdowskie	17,6%	10,3%	83,3%	27,1%	1,5%	1,4%	-50,0%	0,9%	0,0%	0,0%	0,0%	52,74
Uzarzewo	-7,1%	12,1%	53,5%	20,5%	2,2%	1,5%	-46,4%	6,8%	21,6%	0,0%	43,2%	41,21
Wierzenica	10,8%	7,4%	52,9%	26,6%	2,6%	2,0%	35,5%	12,0%	9,5%	0,0%	31,0%	52,61
Wierzonka	-1,0%	16,0%	34,7%	17,5%	2,9%	1,6%	-9,4%	7,0%	10,3%	0,0%	31,0%	37,32
Zalasewo	82,4%	7,3%	76,2%	34,0%	0,8%	0,5%	45,5%	0,9%	15,6%	31,3%	43,8%	61,64
Średnia Sołectwa	<u>25,7%</u>	<u>11,6%</u>	<u>60,1%</u>	<u>26,9%</u>	<u>1,6%</u>	<u>0,8%</u>	<u>-21,9%</u>	<u>2,0%</u>	<u>13,7%</u>	<u>5,5%</u>	<u>29,6%</u>	<u>48,76%</u>

WAGA	0,6	-0,8	0,4	0,6	0,7	0,4	0,8	0,6	0,4	0,6	0,4	-0,6	
	Frekwencja w wyborach samorządowych 2014	Liczba przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2016)	Liczba organizacji pozarządowych przypadających na 1000 mieszkańców	Wynik Sprawdzianu 6-klasisty 2014/2015	Średnia wysokość podatku dochodowego (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) przypadająca na 1 mieszkańca	Dynamika wysokości podatku dochodowego od os. fiz. (PIT-37, PIT-40, PIT-40A) w latach 2008-2015	Liczba przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców	Średnia wysokość podatku dochodowego z dział. gosp. (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) przypadająca na 1 os. w wieku produkcyjnym	Dynamika wysokości podatku dochodowego od os. fiz. prowadzących działalność gosp. (PIT-28, PIT-36, PIT-36L) w latach 2008-2015	Udział budynków posiadających przyłącze do sieci kanalizacyjnej w budynkach posiadających przyłącze do sieci wodociągowej	Liczba boisk sportowych na 1000 mieszkańców	Ilość azbestu przeznaczona do usunięcia przypadająca na każdy 1000 mieszkańców (kg/1000 os.)	Indeks zbiorczy - obszar wiejski
Bogucin	46,56	2,8	5,7	65,54%	1 947,77 zł	83,91%	13,8	6 435,50 zł	43%	0,0%	1,9	20,6	6,98
Garby	47,32	6,3	2,1	68,65%	2 569,82 zł	118,44%	12,0	4 387,56 zł	109%	0,0%	2,1	202,6	13,41
Gortatowo	43,6	3,2	0,0	63,95%	1 418,87 zł	15,84%	11,5	13 489,03 zł	114%	0,0%	1,6	104,2	12,35
Gruszczyn	54,92	8,4	3,3	65,54%	2 842,11 zł	111,88%	12,7	4 308,37 zł	69%	38,6%	0,4	26,4	15,32
Janikowo	46,56	16,1	0,0	65,54%	1 719,17 zł	70,14%	15,3	4 013,00 zł	58%	0,0%	0,0	33,4	1,37
Jasin	47,39	10,0	1,4	63,95%	1 365,70 zł	92,54%	14,6	4 197,94 zł	77%	12,1%	0,0	27,3	1,05
Karłowice	41,94	0,0	0,0	58,40%	866,35 zł	84,61%	2,6	138,22 zł	60%	0,0%	2,6	235,8	-12,07
Kobylnica/ Katarzynki	47,23	6,7	1,8	65,54%	1 358,50 zł	46,84%	12,2	2 314,14 zł	7%	62,3%	0,6	13,7	0,57
Kruszewnia	47,32	4,3	0,0	63,95%	2 308,32 zł	137,59%	6,6	1 246,14 zł	101%	1,1%	0,0	2,8	9,31
Łowęcin	43,6	5,2	3,4	63,95%	1 107,51 zł	49,24%	10,1	1 726,18 zł	8%	0,0%	1,7	248,8	-5,21
Paczkowo	52,34	8,5	1,8	63,76%	1 439,53 zł	78,67%	8,7	1 452,67 zł	5%	0,0%	0,6	54,5	-3,45
Rabowice	47,32	7,2	0,0	63,95%	1 882,27 zł	107,24%	12,2	4 250,75 zł	412%	0,0%	3,6	170,8	12,46
Sarbinowo/ Puszczykowo Zaborze	52,34	0,0	11,8	63,76%	534,31 zł	42,45%	9,5	21 997,85 zł	201%	0,0%	0,0	607,9	25,61
Sokolniki Gwiazdowski e	52,34	0,0	0,0	63,76%	1 489,56 zł	88,56%	10,3	1 607,04 zł	391%	0,0%	0,0	181,9	6,87
Uzarszewo	43,6	0,0	0,0	65,54%	953,64 zł	63,91%	2,6	250,58 zł	1033%	100,0%	1,8	39,4	4,60
Wierzenica	46,56	2,9	0,0	58,40%	762,80 zł	85,60%	3,1	71,80 zł	145%	0,0%	2,9	92,6	-10,59
Wierzonka	41,94	2,4	2,4	58,40%	1 526,00 zł	73,00%	3,4	255,29 zł	-2%	0,0%	2,4	87,3	-10,31
Zalasewo	50,25	8,0	0,8	68,65%	2 552,80 zł	79,94%	10,2	3 786,45 zł	116%	48,8%	0,3	30,9	10,90
Średnia Sołectwa	<u>47,40%</u>	<u>6,8</u>	<u>1,9</u>	<u>64,0%</u>	<u>1 911,55 zł</u>	<u>82,65%</u>	<u>10,6</u>	<u>3 677,05 zł</u>	<u>75%</u>	<u>38,0%</u>	<u>0,8</u>	<u>61,3</u>	

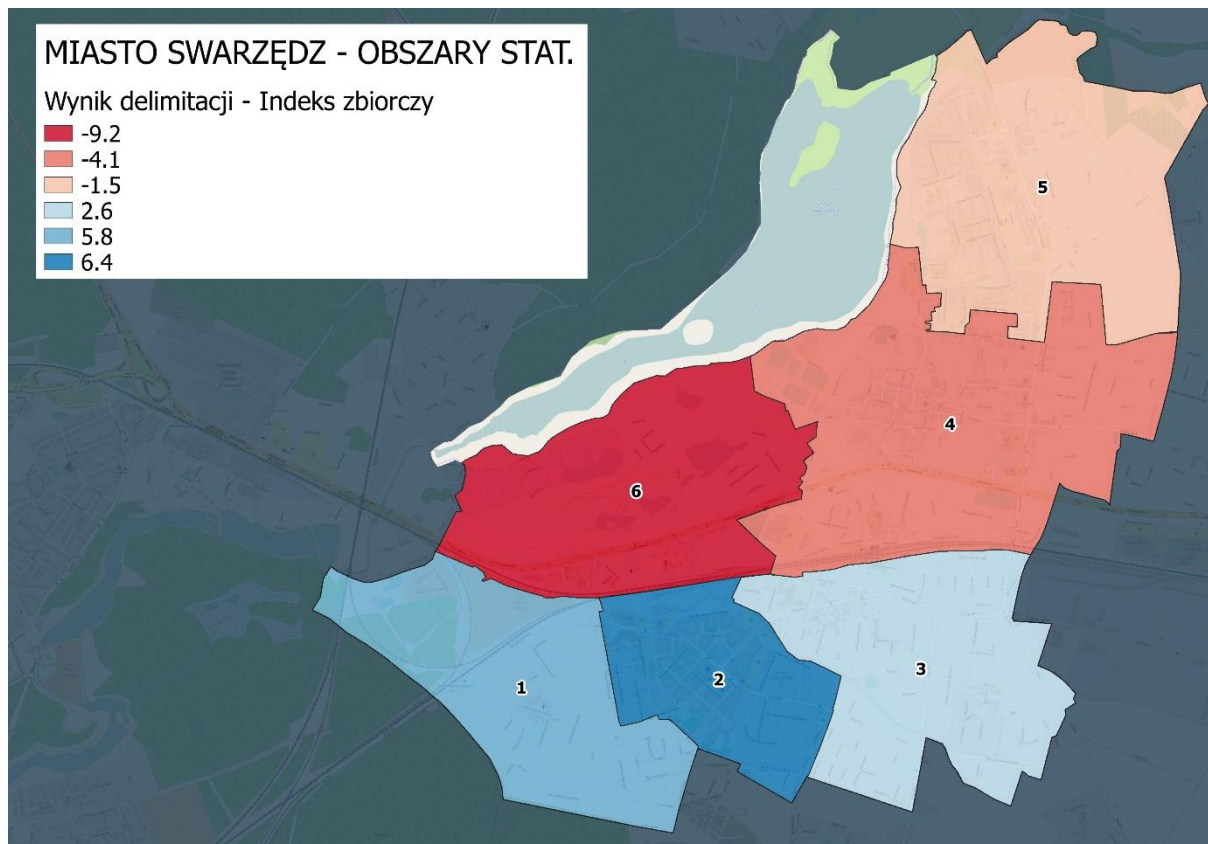
Wynik delimitacji obszarów zdegradowanych

Przeprowadzona analiza wskaźnikowa pozwoliła na sporządzenie indeksu zbiorczego, który pozwolił na wskazanie obszarów o relatywnie najwyższym poziomie natężenia zjawisk kryzysowych w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. Indeks zbiorczy stanowiący sumę wystandaryzowanych i zważonych wskaźników delimitacyjnych umożliwił wykonanie rankingu obszarów i sołectw, który został przedstawiony zarówno w formie tabelarycznej jak i w formie graficznej – map poglądowych. Obszary o wartościach najniższych stanowią obszary o najwyższym poziomie degradacji, tzn. o natężeniu problemów znacznie przekraczających przeciętny poziom dla miasta lub obszarów wiejskich gminy.

Tabela 14. Ranking obszarów Miasto Swarzędz - stopień natężenia zjawisk problemowych

Obszar statystyczny	Liczba przekroczeń wskaźników wartości średniej dla obszaru				Indeks zbiorczy
	SFERA SPOŁECZNA	SFERA GOSPODARCZA	SFERA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA	SFERA ŚRODOWISKOWA	
Obszar Nr 6	15	2	1	1	-9,2
Obszar Nr 4	10	1	1	0	-4,1
Obszar Nr 5	9	2	2	0	-1,5
Obszar Nr 3	6	1	3	1	2,6
Obszar Nr 1	6	0	2	1	5,8
Obszar Nr 2	6	1	1	0	6,4

Mapa 4. Wynik delimitacji dla obszaru miasta Swarzędz - Indeks zbiorczy.

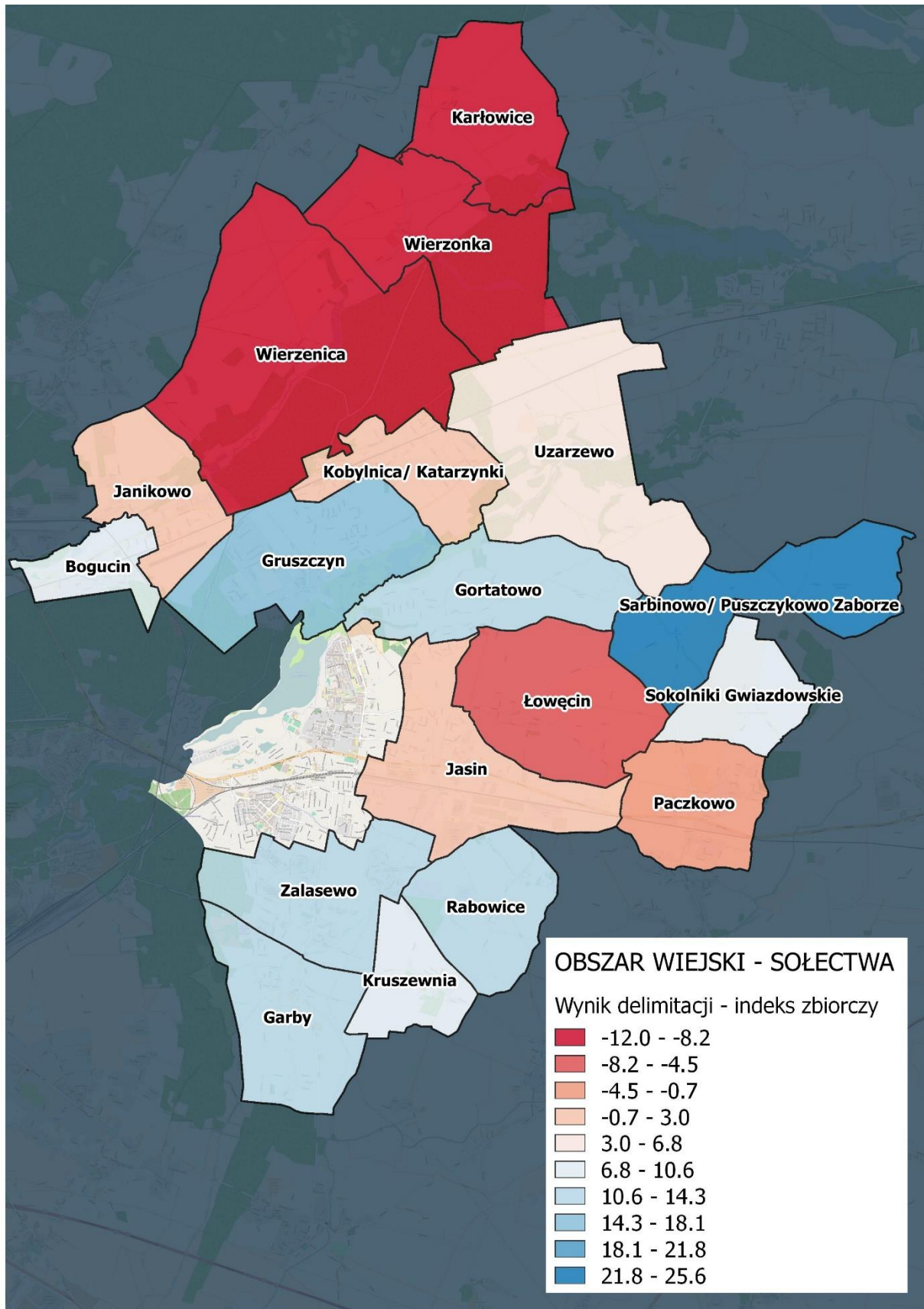

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 15. Ranking obszarów sołectwa Gminy Swarzędz - stopień natężenia zjawisk problemowych

Sołectwo	Liczba przekroczeń wartości średniej dla obszaru				Indeks zbiorczy
	SFERA SPOŁECZNA	SFERA GOSPODARCZA	SFERA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA	SFERA ŚRODOWISKOWA	
Karłowice	11	3	1	1	-12,1
Wierzenica	11	2	1	1	-10,6
Wierzonka	13	3	1	1	-10,3
Łowęcin	14	3	1	1	-5,2
Paczkowo	12	3	2	0	-3,4
Kobylnica/ Katarzynki	11	2	1	0	0,6
Jasin	12	0	2	0	1,1
Janikowo	12	1	2	0	1,4
Uzarszewo	13	2	0	0	4,6
Sokolniki Gwiazdowskie	6	2	2	1	6,9
Bogucin	9	1	1	0	7,0
Kruszewnia	4	2	2	0	9,3
Zalasewo	8	1	1	0	10,9
Gortatowo	10	0	1	1	12,4
Rabowice	8	0	1	1	12,5
Garby	4	0	1	1	13,4
Gruszczyn	2	1	1	0	15,3
Sarbinowo/ Puszczykowo Zaborze	6	1	2	1	25,6

Mapa 5. Wynik delimitacji dla obszaru wiejskiego Gminy Swarzędz – Indeks zbiorczy

Źródło: opracowanie własne.

OBSZAR ZDEGRADOWANY

Z uwagi na odmienną charakterystykę funkcjonalną obszarów wiejskich oraz obszarów miejskich obszar zdegradowany Gminy Swarzędz składa się z podobszarów stanowiących zarówno obszary statystyczne położone w granicach Swarzędza, jak i obszary wytyczone w granicach jednostek pomocniczych gminy – sołectw, które w przeprowadzonej analizie wskaźnikowej osiągnęły najwyższy poziom koncentracji zjawisk problemowych.

Zgodnie z przedstawionymi wynikami analizy delimitacyjnej za podobszary obszaru zdegradowanego Gminy Swarzędz położone na terenie miasta Swarzędz należy uznać: Obszar Nr 4 oraz Obszar Nr 6, które dla zwiększenia czytelności i łatwości ich identyfikacji przez mieszkańców i interesariuszy rewitalizacji oznaczone zostaną jako: Podobszar „Centrum miasta” oraz Podobszar „Rejon Strzelecka/Poznańska”.

Podobszarami obszaru zdegradowanego Gminy Swarzędz położonymi na terenach wiejskich gminy są części zamieszkałe następujących sołectw: Karłowice, Wierzonka oraz Wierzenica. Ponadto w sołectwie Wierzenica za obszar zdegradowany uznano teren przemysłowy po młynie w „Mechowie”, którego odnowa i adaptacja pod nowe funkcje gospodarcze i społeczne wygeneruje impulsy rozwojowe, przyczyniając się do ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na zamieszkałych obszarach zdegradowanych.

Obszar będący w stanie kryzysowym charakteryzuje się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Wymienione powyżej obszary uznane jako podobszary obszaru zdegradowanego w Gminie Swarzędz cechowały się szczególną koncentracją problemów natury społecznej takich jak: bezrobocie, w tym bezrobocie długotrwałe, wysoki udział ludności korzystającej z pomocy społecznej, wysoka przestępczość, występowanie problemu uzależnień i przemocy domowej, słabych wyników edukacyjnych uczniów, niskiego zaangażowania obywatelskiego mieszkańców, niskich średnich dochodów mieszkańców. Ponadto każdy z tych obszarów wykazywał przekroczenia wskaźników w sferze przestrzennej i/lub sferze przestrzenno-funkcjonalnej oraz/lub sferze środowiskowej, co zgodnie z art.9 Ustawy o rewitalizacji stanowi przesłankę dla uznania wskazanych obszarów za obszary zdegradowane.

Wyznaczenie obszaru rewitalizacji w mieście i gminie Swarzędz

Zgodnie z Art. 10. ust. 1 Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777 ze zm.) obszar rewitalizacji jest to „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację”. Oznacza to, iż obszar rewitalizacji powinien zawierać się w granicach obszaru miasta uznanego w drodze delimitacji za obszar zdegradowany, czyli na terenie miasta w granicach Podobszaru „Centrum miasta” i Podobszaru „Rejon Strzelecka/Poznańska, a na terenie sołectw w granicach Podobszarów „Wierzonka”, „Wierzenica - wieś”, „Wierzenica – teren przemysłowy po młynie w „Mechowie”” i „Karłowice”.

Obszar zdegradowany wskazany do rewitalizacji (zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy) może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, przy zastrzeżeniu, że jego łączna powierzchnia nie będzie przekraczać 20% powierzchni gminy, a także nie może być zamieszkiwany przez więcej niż 30% mieszkańców miasta. Z uwagi na fakt, iż podobszary obszaru zdegradowanego położone w sołectwach Wierzonka, Wierzenica oraz Karłowice zostały w znacznej mierze ograniczone do terenów zamieszkałych łączna suma powierzchni podobszarów na terenie Gminy Swarzędz zachowuje dopuszczalny ustawowo poziom, wynosząc około 537,78 ha¹⁷, czyli 5,28% ogólnej powierzchni gminy. Drugi ustawowy warunek dotyczący liczby mieszkańców również został spełniony, gdyż ich łączna suma mieszkańców wynosi 8 275 osób, co stanowi 17,7% całej ludności gminy.

OBSZAR REWITALIZACJI

Z uwagi na najwyższą koncentrację problemów i zjawisk kryzysowych, jak i brak przeciwwskazań ustawowych, za obszar rewitalizacji w Gminie Swarzędz uznaje się obszar gminy w pełni odpowiadający zasięgowi granic obszaru zdegradowanego. Oznacza to, iż obszar rewitalizacji Gminy Swarzędz tworzą następujące podobszary:

- ***Podobszar „Centrum miasta”***
- ***Podobszar „Rejon Strzelecka/Poznańska”***
- ***Podobszar „Wierzenica - wieś”:***
- ***Podobszar „Wierzenica - teren przemysłowy po młynie w „Mechowie””***
- ***Podobszar „Wierzonka”***
- ***Podobszar „Karłowice”***

Przekonanie, iż to obszary Centrum miasta i sąsiadującego z nim terenu ograniczonego pomiędzy Jeziorem Swarzędzkim, a główną arterią komunikacyjną miasta ul Poznańską (Rejon Strzelecka/ Poznańska) powinny otrzymać status obszaru rewitalizacji umacnia fakt, iż są to dzielnice reprezentacyjne miasta, koncentrujące funkcje administracyjne, kulturalne, rekreacyjne, handlowe oraz usługowe o wymiarze gminnym. Odnowa podobszarów w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym

---

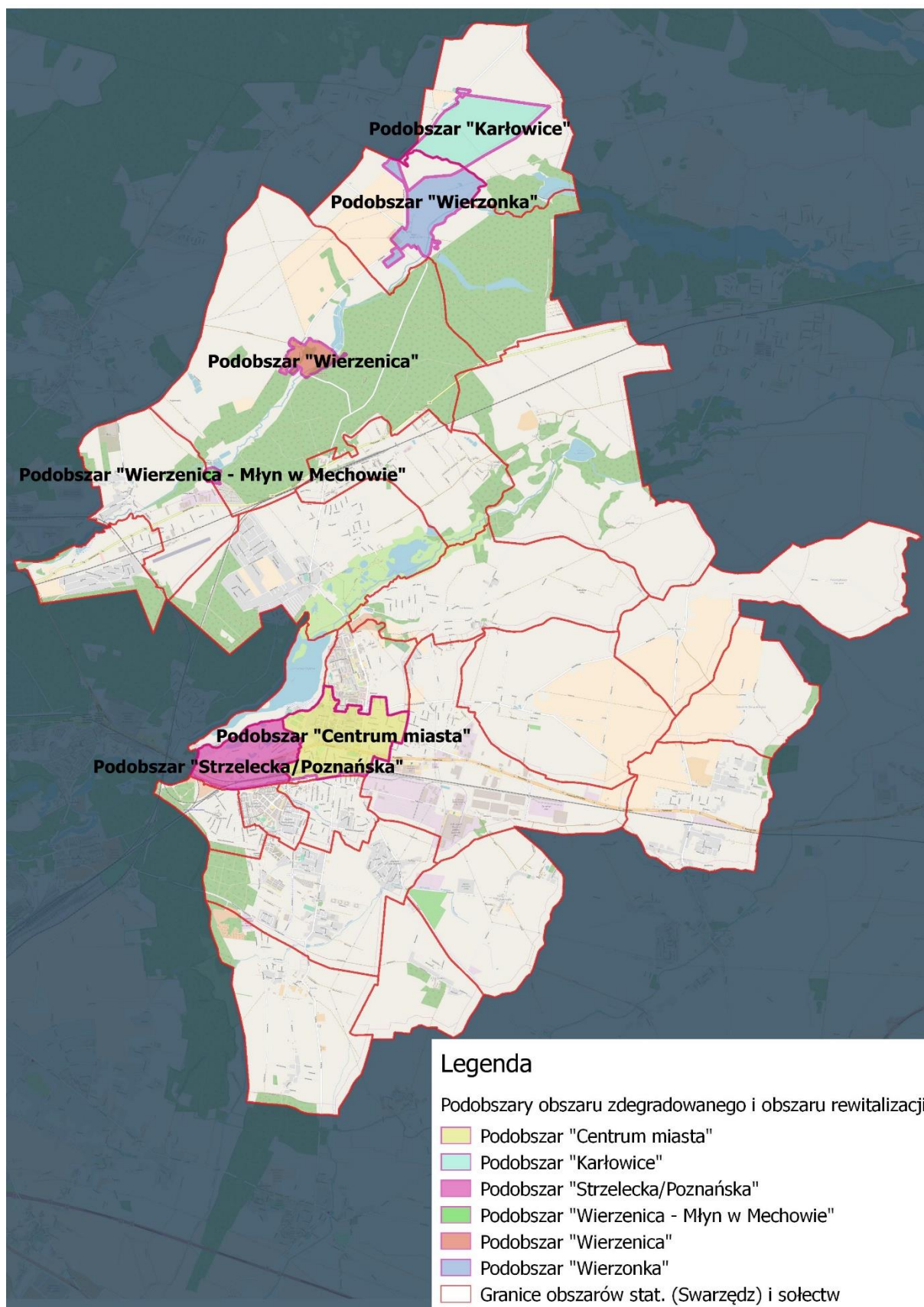
¹⁷ Obliczono w programie QuantumGIS na podstawie zasięgów podobszarów.

i architektonicznym stanowi zatem warunek konieczny dla prawidłowego rozwoju miasta w kolejnych latach i poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców, zarówno miasta jak i gminy Swarzędz.

Podobszary obszaru rewitalizacji położone w sołectwach Wierzonka, Wierzenica, a także Karłowice stanowią w znacznej mierze obszary popegeerowskie, na których w skutek transformacji gospodarczej po 1989 r. doszło do wielowymiarowego zaburzenia funkcjonowania lokalnych społeczności. Drastyczny spadek zatrudnienia, brak perspektyw oraz niemożność odnalezienia się w nowych realiach gospodarczych doprowadziły do wykluczenia znacznej części mieszkańców tych obszarów, wystąpienia problemów natury społecznej, a także utrwalenia negatywnych wzorców wśród osób zamieszkujących ten obszar gminy. Negatywne oddziaływanie tych zjawisk zostało dodatkowo spotęgowane odpływem osób wykwalifikowanych do Poznania i innych miast, co wpłynęło na jakość kapitału ludzkiego tych obszarów. Podjęcie działań rewitalizacyjnych na obszarach wsi Wierzonka, Wierzenica oraz Karłowice stanowi zatem warunek niezbędny dla dalszego przełamywania utrwalonych barier społecznych i mentalnych oraz zmiany świadomości mieszkańców, a tym samym dla ich ponownego włączenia w życie społeczne i gospodarcze gminy.

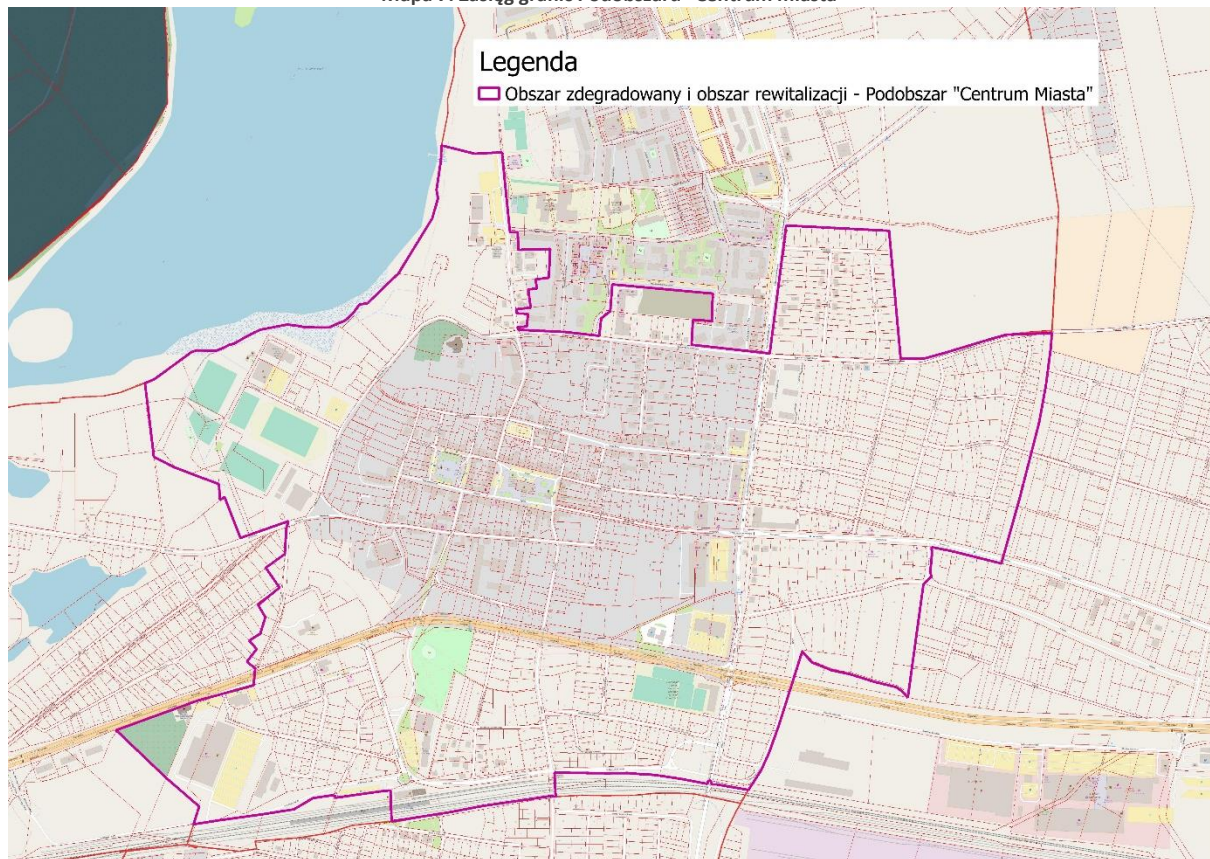
Poniżej przedstawione zostały poglądowe mapy granic podobszarów obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Swarzędz.

Mapa 6. Mapa poglądowa obrazująca rozmieszczenie podobszarów obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Swarzędz

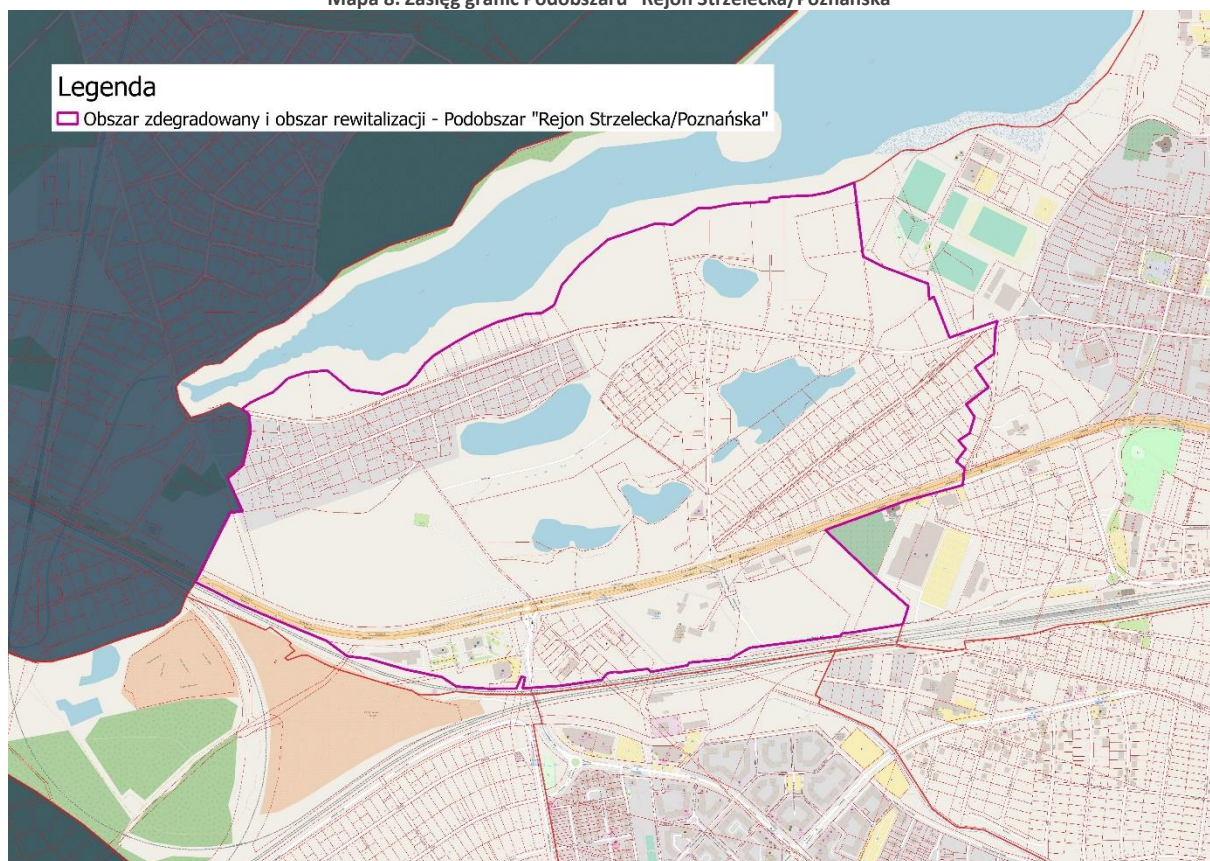
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 7. Zasięg granic Podobszaru "Centrum miasta"

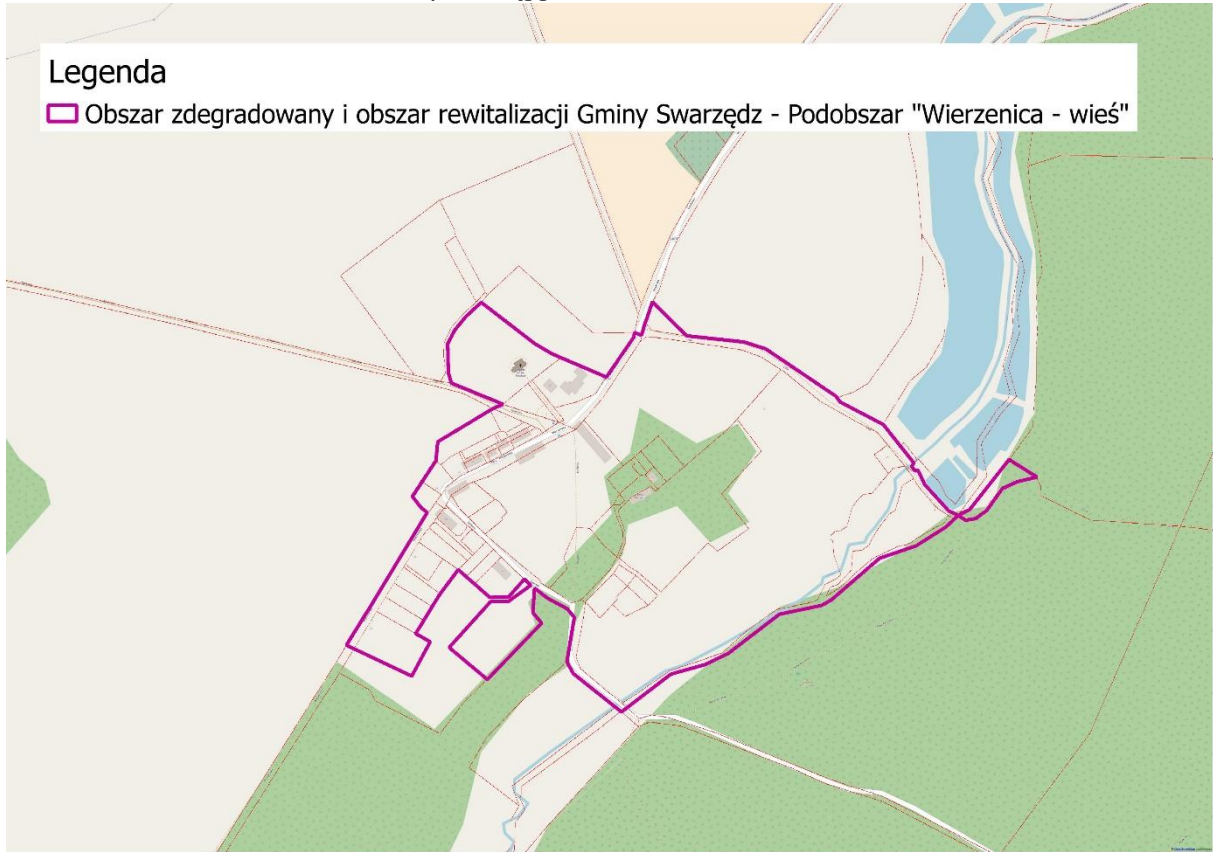
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 8. Zasięg granic Podobszaru "Rejon Strzelecka/Poznańska"

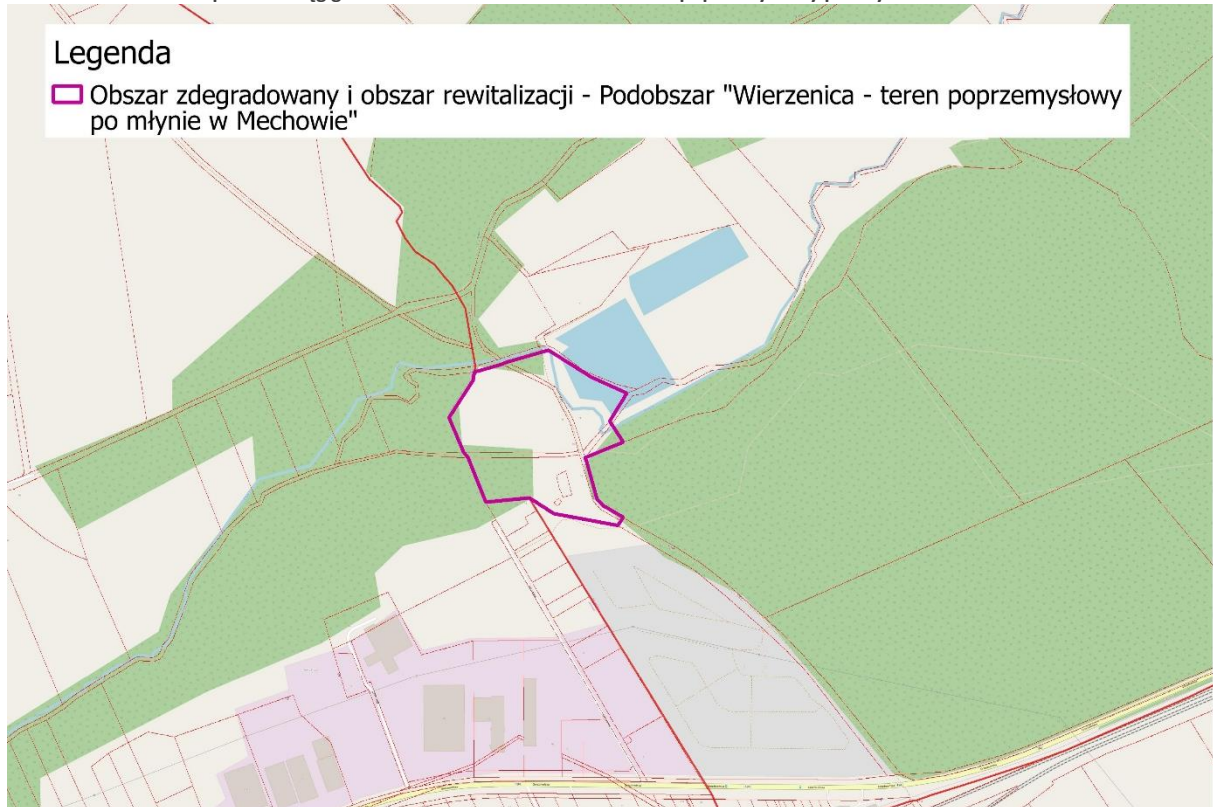
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 9. Zasięg granic Podobszaru "Wierzenica"

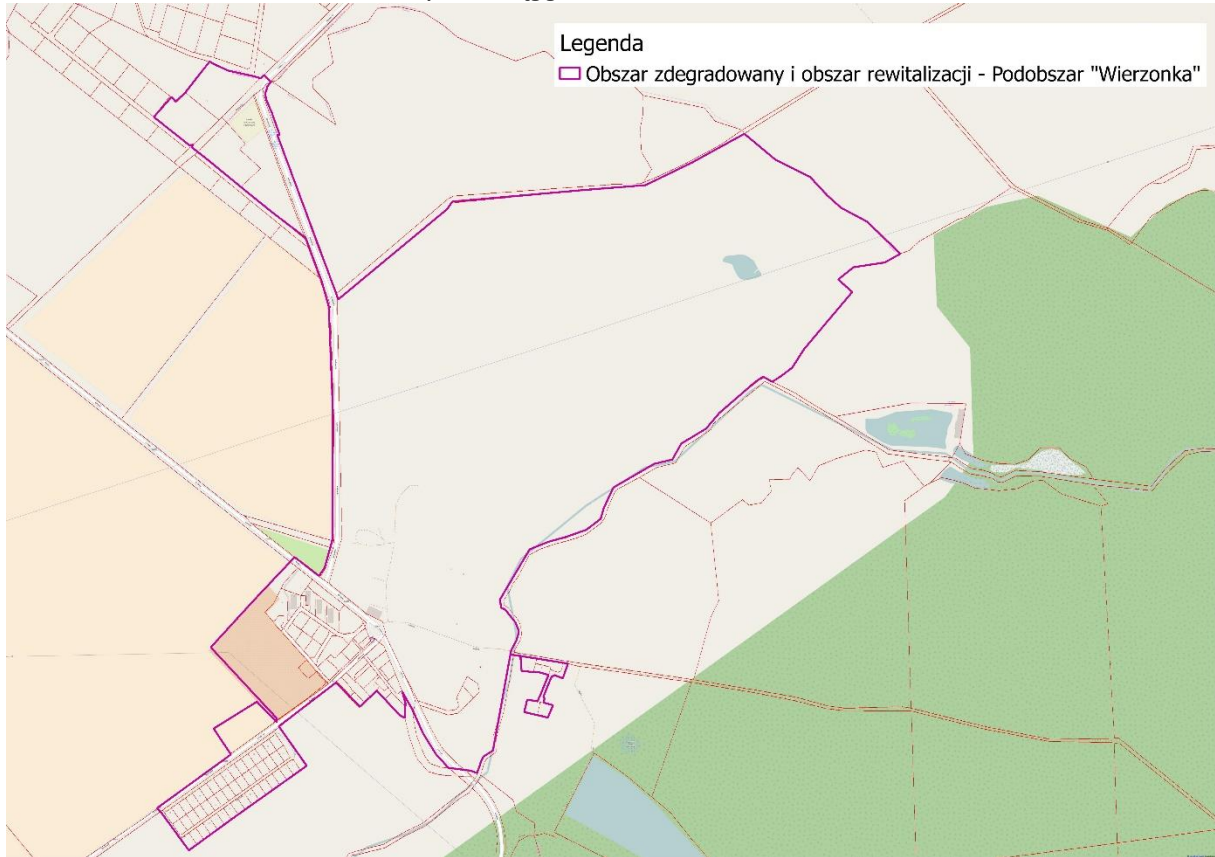
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 10. Zasięg granic Podobszaru "Wierzenica – teren przemysłowy po młynie w Mechowie"

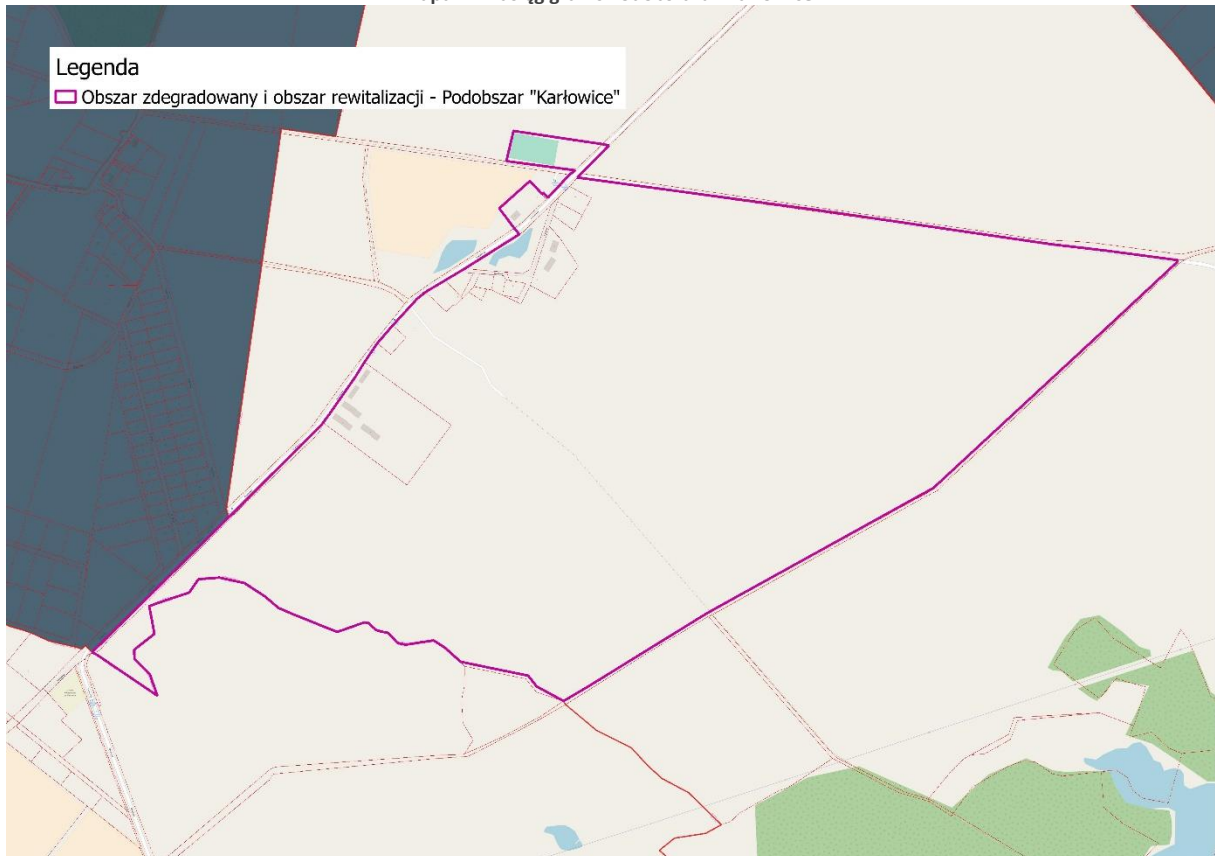
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 11. Zasięg granic Podobszaru "Wierzonka"

Źródło: opracowanie własne.

Mapa 12. Zasięg granic Podobszaru "Karlówice"

Źródło: opracowanie własne.